

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRK EVİNİN GELENEKSEL JAPON EVİ İLE
YAPISAL AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ
Sena GÜNGÖR

Anabilim Dalı: Mimarlık

MAYIS 2019

FATİH SULTAN MEHMET VAKIF ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

TÜRK EVİNİN GELENEKSEL JAPON EVİ İLE
YAPISAL AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sena GÜNGÖR
(170201003)

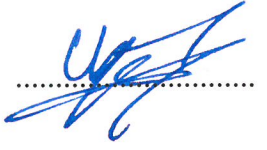
Anabilim Dalı: Mimarlık

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Uğur ÖZCAN

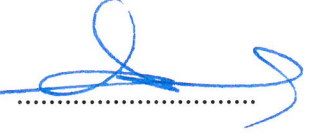
Teslim Tarihi: 10 Mayıs 2019

FSMVÜ, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü'nün Mimarlık Anabilim Dalı 170201003 numaralı Yüksek Lisans Öğrencisi Sena GÜNGÖR, ilgili yönetmeliklerin belirlediği gerekli tüm şartları yerine getirdikten sonra hazırladığı "TÜRK EVİNİN GELENEKSEL JAPON EVİ İLE YAPISAL AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI" başlıklı tezini aşağıda imzaları olan jüri önünde başarı ile sunmuştur.

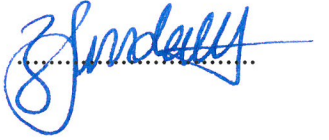
Tez Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Uğur ÖZCAN
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Jüri Üyeleri : Dr. Öğr. Üyesi M. Lütfi YAZICIOĞLU
Fatih Sultan Mehmet Vakıf Üniversitesi

Dr. Öğr. Üyesi Zerrin Funda ÜRÜK
İstanbul Gelişim Üniversitesi

Teslim Tarihi : 10 Mayıs 2019
Savunma Tarihi : 21 Mayıs 2019

ÖNSÖZ

“Türk Evinin Geleneksel Japon Evi ile Yapısal Açıdan Karşılaştırılması” başlıklı tez çalışmamın hazırlanma sürecinde değerli bilgi ve birikim ve tecrübelerini paylaşan tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Uğur Özcan’a teşekkürlerimi sunarım.

Hayatımın her anında yanımda olan, günlere ulaşmamı sağlayan ve benden desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen çok değerli anneme ve babama, kıymetli emekleri ve sonsuz anlayışları için gönülden bir teşekkürü ve minneti borç bilirim.

Mayıs 2019

Sena GÜNGÖR

Mimar

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
İÇİNDEKİLER	iii
KISALTMALAR	vii
ŞEKİL LİSTESİ	ix
RESİM LİSTESİ	xi
ÖZET	xv
SUMMARY	xvii
1. GİRİŞ	1
1.1. Amaç	1
1.2. Kapsam ve Yöntem.....	2
1.3. Literatür Araştırması.....	3
2. EVİN TARİHÇESİ	5
2.1. Ev Kavramı	5
2.2. Evin Tarihsel Gelişimi	6
2.3. Ev Tasarımını Etkileyen Faktörler.....	12
2.4. Bölümün Değerlendirmesi	15
3. TÜRK EVİ	17
3.1. Türk Evi Kavramı	17
3.2. Türk Evi'nin Oluşumunu Etkileyen Faktörler.....	20
3.2.1. Sosyal yaşam	22
3.2.2. İklim ve coğrafya.....	23
3.2.3. Yapım tekniği ve malzeme.....	25
3.2.4. Ekonomi	26
3.2.5. Din ve felsefe.....	27
3.3. Türk Evi Plan Tipleri ve Özellikleri	29
3.3.1. Sofasız plan tipi	29
3.3.2. Dış sofalı plan tipi.....	30
3.3.3. İç sofalı plan tipi.....	31
3.3.4. Orta sofalı plan tipi	32

3.4.	Türk Evi'nin Mekansal Özellikleri ve Mekan Kurgusu	34
3.4.1.	Katlar	34
3.4.2.	Oda	35
3.4.3.	Sofa.....	41
3.4.4.	Mobilyalar.....	42
3.5.	Türk Evi'nin Yapısal Elemanları	49
3.5.1.	Kapı ve pencereler.....	49
3.5.2.	Merdiven ve geçitler.....	55
3.5.3.	Tavanlar, duvarlar ve döşemeler	56
3.5.4.	Çıkmalar	59
3.5.5.	Çatı ve saçaklar	61
3.6.	Bölümün Değerlendirmesi.....	62
4.	GELENEKSEL JAPON EVİ.....	65
4.1.	Geleneksel Japon Evi'nin Tarihsel Gelişimi	65
4.2.	Geleneksel Japon Evi'nin Oluşumunu Etkileyen Faktörler.....	70
4.2.1.	Sosyal yaşam.....	72
4.2.2.	İklim ve coğrafya	73
4.2.3.	Yapım tekniği ve malzeme	74
4.2.4.	Ekonomi.....	76
4.2.5.	Din ve felsefe	77
4.3.	Geleneksel Japon Evi Tipleri ve Özellikleri	81
4.3.1.	Minka.....	81
4.3.2.	Machiya	85
4.4.	Geleneksel Japon Evi'nin Mekansal Özellikleri ve Mekan Kurgusu	87
4.4.1.	Katlar	87
4.4.2.	Mekanlar	88
4.4.3.	Chashitsu.....	93
4.4.4.	Mobilyalar.....	96
4.5.	Geleneksel Japon Evi'nin Yapısal Elemanları.....	100
4.5.1.	Kapı ve pencereler.....	100
4.5.2.	Merdivenler.....	107
4.5.3.	Tavanlar, duvarlar ve döşemeler	108
4.5.4.	Çatı ve saçaklar	112
4.6.	Bölümün Değerlendirmesi.....	114

5. TÜRK EVİNİN GELENEKSEL JAPON EVİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI	117
5.1. Genel Özellikleri ve Plan Tipleri Açısından Karşılaştırılması	117
5.2. Mekansal Özellikleri Açısından Karşılaştırılması	121
5.2.1. Mekanların biçimlenişinin karşılaştırılması	121
5.2.2. İç mekan kurgusunda kullanılan donatı elemanlarının karşılaştırılması	125
5.3. Yapısal Elemanları Açısından Karşılaştırılması	128
5.3.1. Yapıda ana bileşenlerin karşılaştırılması	128
5.3.2. Yapıda yardımcı bileşenlerin karşılaştırılması	131
5.4. Bölümün Değerlendirmesi	134
6. SONUÇ	137
KAYNAKLAR	143
İNTERNET KAYNAKLARI	149
ÖZGEÇMİŞ	153

KISALTMALAR

m	:Metre
cm	:Santimetre
yy	:Yüzyıl
vb.	:Ve benzeri
M.Ö.	:Milattan önce
M.S.	:Milattan sonra

ŞEKİL LİSTESİ

Şekil 2.1 Mağarada yaşam	6
Şekil 2.2 Terra Amata, Fransa.....	7
Şekil 2.3 Çayönü yerleşmesindeki yuvarlak barınaklar	8
Şekil 2.4 Çayönü yerleşmesi	8
Şekil 2.5 Çatalhöyük yerleşmesi	9
Şekil 2.6 Bit-hilani plan şeması.....	10
Şekil 2.7 Bir megaron canlandırması.....	11
Şekil 2.8 Prostaslı plan tipi	11
Şekil 2.9 Pastaslı plan tipi	12
Şekil 3.1 Göçer çadırının genel görünümü ve iç mekan düzeni.....	18
Şekil 3.2 Çadırlı yaşam düzeni ile evin yaşama birimleri arasındaki ilişki	19
Şekil 3.3 Anadolu’da düz ve eğimli çevrelerde evin yapısal kuruluşu	25
Şekil 3.4 Farklı ekonomik etkenlere bağlı olarak biçimlendirilmiş evler.....	27
Şekil 3.5 Sofasız plan tipi	29
Şekil 3.6 Antakya’da Çin Çin Hikmet Evi.....	30
Şekil 3.7 Antakya’da Ahmet Kavukçu Evi.....	30
Şekil 3.8 Dış sofalı plan tipi.....	30
Şekil 3.9 Antalya’da 19.yy.dan kalma bir ev	31
Şekil 3.10 Bergama’da Hacı Rıza Evi	31
Şekil 3.11 İç sofalı plan tipi	31
Şekil 3.12 İstanbul’da 19.yy.a ait bir ev	32
Şekil 3.13 Ankara’da 19.yy.a ait bir ev	32
Şekil 3.14 Orta sofalı plan tipi	32
Şekil 3.15 Üsküdar’da Türkmenzade İsmail Konağı.....	33
Şekil 3.16 Kanlıca’da Mısırlı Prenses Rukiye Yalısı	33
Şekil 3.17 Türk Evi’nde esas kat ve zemin katın doğa ile ilişkisi.....	35
Şekil 3.18 Sosyal faktörlerin oda kurgusuna etkisi	37
Şekil 3.19 Çadır ile Türk odasının kullanım biçiminin karşılaştırılması.....	38
Şekil 3.20 Türk odasının biçimlenişinde yatay bölünme.....	39
Şekil 3.21 Türk odasının kullanım amacına göre dikey bölünme	40
Şekil 3.22 Türk odasının tasarımında insan ölçeği.....	46
Şekil 3.23 Sergen profil detayı.....	48
Şekil 3.24 Türk Evi’nde oda kapısı	49
Şekil 3.25 Türk Evi’nde odaya girişin denetlenmesi için geliştirilen çözümler	50
Şekil 3.26 Türk Evi’nde dış kapı.....	50
Şekil 3.27 Türk Türk Evi’nde pencere dizisi	53
Şekil 3.28 Türk Evi’nde lokmalık parmaklık ve kapaklar	53

Şekil 3.29 Türk Evi'nde kafesler	53
Şekil 3.30 Türk odasında pencere ile tepe penceresi detayı	54
Şekil 3.31 Türk Evi'nde merdivenler	56
Şekil 3.32 Ocak duvarı, yüklük duvarı, ocak duvarı	58
Şekil 3.33 Yüklük duvarı, ocak duvarı ve pencere duvarı	58
Şekil 3.34 Çıkma çeşitleri.....	59
Şekil 3.35 Çıkma detayları	59
Şekil 3.36 Türk Evi'nde çatı tipleri.....	61
Şekil 3.37 Saçak detayları	62
Şekil 4.1 Tateana-shiki jukyo plan ve kesiti	66
Şekil 4.2 Shinden-zukuri rekonstrüksiyonu.....	68
Şekil 4.3 Shinden-zukuri plan şeması	68
Şekil 4.4 Shinden'i oluşturan bölümler	69
Şekil 4.5 Geleneksel Japon Evi'nin kurgusu	76
Şekil 4.6 Ekonomik farklılıklara bağlı olarak oluşturulmuş evler	77
Şekil 4.7 Kobe'de Hakogi Evi	83
Şekil 4.8 Kanagawa'da Kiyomiya Evi	83
Şekil 4.9 Nishigata'da Makimura Evi	84
Şekil 4.10 Kobe'de Uchida Evi	85
Şekil 4.11 Toyama'da bir machiya plan şeması	86
Şekil 4.12 Sekiz tatamilik chashitsu planı	96
Şekil 4.13 Kotatsu	99
Şekil 4.14 Tipik shoji, giyotin pencereli shoji, sürgülü pencereli shoji	101
Şekil 4.15 Shoji çeşitleri.....	102
Şekil 4.16 Fusuma detayı ve çeşitleri.....	102
Şekil 4.17 Fusuma ve ranma ilişkisi.....	104
Şekil 4.18 Konutlarda merdiven altının kullanımı.....	108
Şekil 4.19 Tatami matlarının kuruluşu	109
Şekil 4.20 Tatami ile mekan oluşturma şablonu	110
Şekil 4.21 Geleneksel Japon Evi'nin görülen çatı tipleri	113
Şekil 5.1 Türk Evi'nde sofa ile oda arasındaki ilişki	119
Şekil 5.2 Geleneksel Japon Evi'nde mekanların ilişkisi	119
Şekil 5.3 Göçer çadırının iç düzeni	121
Şekil 5.4 Tateana-shiki jukyo plan şeması	121
Şekil 5.5 Türk Evi'nde yaşam alanı ile çalışma alanı arasındaki ilişki	124
Şekil 5.6 Geleneksel Japon Evi'nde yaşam alanı ile çalışma alanı ilişkisi	124
Şekil 5.7 Türk Evi'nde odanın ana bileşenleri.....	129
Şekil 5.8 Geleneksel Japon Evi'nde zashiki mekanında ana bileşenler	130

RESİM LİSTESİ

Resim 3.1 Türk odasında fonksiyon değişimi.....	36
Resim 3.2 Bir odanın seki altı ve seki üstünden görünüm	40
Resim 3.3 Sofadan bir görünüm.....	41
Resim 3.4 Türk odasında sosyal yaşamın geçtiği sedir	43
Resim 3.5 Ocak duvarının biçimlenişi	44
Resim 3.6 Dolap, yüklük ve nişlerden oluşan yüklük duvarı	45
Resim 3.7 Harem ile selamlık arasında servis sağlayan dönme dolap	47
Resim 3.8 Türk odasında sergen	48
Resim 3.9 Tembel deliği/Takçagöz.....	48
Resim 3.10 Türk Evi'nde odaların kapısı	49
Resim 3.11 Türk Evi'nde dış kapı.....	50
Resim 3.12 Kuzulu kapı	51
Resim 3.13 Kapı tokmağı	52
Resim 3.14 Türk Evi'nde pencere dizisi.....	52
Resim 3.15 Pencere dizisi ve tepe pencereleri.....	55
Resim 3.16 Türk Evi'nde merdiven örnekleri	56
Resim 3.17 Tavan tezyinatı.....	57
Resim 3.18 Türk Evi'nde çıkma örneği.....	61
Resim 4.1 Jomon dönemine ait tateana-shiki jukyo örneği.....	66
Resim 4.2 Jomon dönemine ait takayuka-shiki jukyo örneği.....	67
Resim 4.3 Minkaların genel görünümü	82
Resim 4.4 Machiyaların genel görünümü.....	85
Resim 4.5 Geleneksel Japon Evi'nde domadan bir görünüş	89
Resim 4.6 İma'nın fonksiyona göre değişimi	90
Resim 4.7 Geleneksel Japon Evi'nde imadan bir görünüş	90
Resim 4.8 Geleneksel Japon Evi'nde heyadan bir görünüş.....	91
Resim 4.9 Geleneksel Japon Evi'nde zashikiden bir görünüş	92
Resim 4.10 Engawa.....	93
Resim 4.11 Sekiz tatamilik chashitsu	96
Resim 4.12 Sabit mobilyalar	98
Resim 4.13 Geleneksel Japon Evi'nin kalbi irori.....	99
Resim 4.14 Kotatsu	99
Resim 4.15 Yüklük ve dolap olarak kullanılan oshiire	100
Resim 4.16 Geleneksel Japon Evi'nde shoji örneği.....	102
Resim 4.17 Geleneksel Japon Evi'nde fusuma örneği.....	103
Resim 4.18 Geleneksel Japon Evi'nde ranma örneği.....	104
Resim 4.19 Katlanır bölücü byobu.....	105

Resim 4.20 Katlanır bölücü sudare	106
Resim 4.21 Tsuitate.....	106
Resim 4.22 Geleneksel Japon Evi'nde merdiven	107
Resim 4.23 Tatami matları	110
Resim 4.24 Yapı ile doğa arasındaki sürekliliği sağlayan shoji	111
Resim 4.25 Geleneksel Japon Evi'nde duvar vazifesi gören fusuma	111
Resim 4.26 Geleneksel Japon Evi'nde tavan kaplaması	112
Resim 4.27 Sazla örtülü çatı.....	112
Resim 4.28 Kiremit örtülü çatı	112
Resim 5.1 Türk Evi'nin genel görünümü	118
Resim 5.2 Geleneksel Japon Evi'nin genel görünümü	118
Resim 5.3 Türk Evi'nde mekanın işlevsel rolü	123
Resim 5.4 Geleneksel Japon Evi'nde esnek mekan kullanımı	123
Resim 5.5 Türk Evi'nde baş oda.....	124
Resim 5.6 Geleneksel Japon Evi'nde zashiki.....	125
Resim 5.7 Türk Evi'nde dolap ve yüklükler	126
Resim 5.8 Geleneksel Japon Evi'nde oshiire	126
Resim 5.9 Türk Evi'nde ocak.....	127
Resim 5.10 Geleneksel Japon Evi'nde irori	127
Resim 5.11 Tokonoma duvarı	128
Resim 5.12 Türk Evi'nde tavan tezyinatı.....	130
Resim 5.13 Geleneksel Japon Evi'nde tavan kaplaması	130
Resim 5.14 Türk Evi'nde pencere düzeni	132
Resim 5.15 Geleneksel Japon Evi'nde kapı ve pencere vazifesi gören shoji.....	132
Resim 5.16 Geleneksel Japon Evi'nde kapı ve duvar işlevi olan fusuma	133
Resim 5.17 Türk Evi'nde iki kollu merdiven.....	134
Resim 5.18 Geleneksel Japon Evi'nde merdiven örneği.....	134

TÜRK EVİNİN GELENEKSEL JAPON EVİ İLE YAPISAL AÇIDAN KARŞILAŞTIRILMASI

ÖZET

İnsanlığın ilk dönemlerinden günümüze kadar uzanan süreçte konut tasarımı, insanın istek ve gereksinimleri doğrultusunda değişim ve gelişim göstermiştir. Tarihi süreç içerisinde insanoğlu, değişen yaşamsal gereksinimlerin neticesinde, çevre koşullarını denetleyip düzenleyerek yaşamını sürdürebilme mücadelesini kolaylaştırabilmek amacıyla yapay çevreler oluşturmuştur. Toplumsal yapı, kültürel değerler ve tarihi birikimden beslenen konut mimarisi, bulunduğu çevreye anlamsal, psikolojik, sosyolojik ve estetiksel boyutlarda misyonlar yükleyerek kent kimliğinin şekillenmesinde etkin rol oynamaktadır.

Tez çalışması kapsamında, Türk Evi ile geleneksel Japon Evi'nin geçirdikleri tarihsel oluşum ve gelişim süreci, her iki konut geleneğinin yapısal özellikleri ile mekan kurgusunun oluşumunda uygulanan mimari tasarım yaklaşımları karşılaştırmalı olarak incelenmiş ve bu yaklaşımların mimari üzerindeki etkileri irdelenmiştir.

Tez çalışmasının birinci bölümünde, tezin amacı, kapsamı ve yöntemi hakkında bilgiler verilmiştir. Ayrıca literatür araştırması sürecinde ulaşılabilen kaynaklar ve içerikleri hakkında bilgilere de yer verilmiştir.

İkinci bölümde, konut kavramının tanımı yapılmış, konut mimarisinin tarihsel gelişim sürecine değinilmiş ve konut tasarımında etkili olan faktörler incelenmiştir.

Üçüncü bölümde, Türk Evi'nin tanımı yapılmış, Türk Evi'nin oluşumunda biçimlenişinde etkili olan faktörler sosyal yaşam, iklim, yapı tekniği, malzeme, ekonomik ve din boyutlarıyla ele alınmış, plan tiplerinin gelişimi ile mekansal ve yapısal özellikleri incelenmiştir.

Dördüncü bölümde, geleneksel Japon Evi'nin tarihsel süreç içerisindeki gelişim aşamaları, konut geleneğinin oluşumuna etki eden faktörler ve tasarım ilkeleri, mekansal özellikler ve yapısal bileşenlerin bir araya gelişleri ile ilgili nitelikler plan, kesit ve kütle bağlamında detaylı bir şekilde irdelenmiştir.

Beşinci bölümde ise incelenen iki geleneksel konut mimarisi arasındaki mekansal tasarım kurguları ve yapısal sistemlerinde görülen benzerlikler ve farklılıklar karşılaştırmalı olarak analiz edilerek ortaya konulmuştur.

Altıncı bölümde ise yapılan analiz ve değerlendirmelerin doğrultusunda sonuca ulaşılmıştır.

Anahtar kelimeler: Geleneksel Konut Mimarisi, Türk Evi, Geleneksel Japon Evi.

THE STRUCTURAL COMPARISON OF THE TURKISH HOUSE WITH THE TRADITIONAL JAPANESE HOUSE

SUMMARY

Since the early periods of humanity, the dwelling design has changed and developed in accordance with the requests and needs of people. In the historical process, human beings have created artificial environments in order to facilitate the struggle of their lives by controlling and regulating the environment as a result of changing vital needs. The dwelling architecture which is nourished by the social structure, cultural values and historical accumulation of society, play active roles in shaping urban identity by establishing semantic, psychological, sociological and aesthetic perspectives.

In the content of thesis, the process of historical formation and development of the Turkish house and the traditional Japanese house, the architectural design approaches applied in the structural features and the spatial configuration of both dwellings and the effects of these approaches on architecture were examined comparatively.

The first chapter of the thesis provides information about the purpose, scope and method of the thesis. In addition, information about the sources and their contents that was found in the literature research process was given.

In the second chapter, the definition of dwelling, the process of historical development and the factors that affecting the housing design have been mentioned.

In the third chapter, the definition of the Turkish House and the factors that affecting the formation of the Turkish House were examined in terms of the social life, climate, building technique, material, economic and religion, and the development of the plan types, spatial and structural features were investigated.

In the fourth chapter, the development stages of the traditional Japanese house in the historical process, the factors affecting the formation of the tradition dwelling and the design principles, spatial characteristics and the structural components were examined in terms of plan, section and mass in detail.

The fifth chapter provides the similarities and differences in the spatial configuration and structural systems between the two traditional dwelling architecture were analyzed comparatively.

In the sixth chapter, the results that achieved through analysis and evaluations were given in the conclusion.

Keywords: Traditional Dwelling Architecture, Turkish House, Traditional Japanese House.

1. GİRİŞ

Tarih öncesi dönemlerden günümüze dek barınma, insanoğlunun temel yaşamsal gereksinimleri arasında yer almıştır. İnsanlığın varoluşundan beri, her toplum çevre koşullarından ve çeşitli tehlikelerden korunmak için bulunduğu dönemin ve bölgenin koşulları çerçevesinde barınma gereksinimini karşılayabilecek niteliklere sahip çeşitli mekanlar oluşturmuştur. Toplumsal gelişim ve değişim sürecinde barınma kavramına bakış açısında değişimin yaşanması, mimari üretimde farklılıklara neden olmuş ve yeni yaşam koşullarına cevap verebilecek mekan kurgusuna sahip konutlar geliştirilmiştir.

İnsanın kendini güvende hissedebileceği ortamı sağlayan ve insan ile çevresi arasındaki sınırı belirleyen konut kavramı, insanlık tarihinin başından günümüze dek değişen yaşam biçimleri, gelişen teknolojik imkanlar, oluşan yeni ihtiyaçlar ve beklentiler ile birlikte sürekli bir gelişim ve devinim içerisinde olmuştur. Toplumun kimliğinin imleyicisi olan geleneksel konut mimarisi, toplumsal yapı, kültürel değerler, sosyal eğilimler, inanç sistemleri ve tarihsel birikim ile paralel olarak biçimlenerek toplumsal, sosyal, kültürel ve tarihsel boyutlarıyla dinamik bir olgu haline gelmektedir. Farklı coğrafyalarda, farklı toplumlarda üretilen geleneksel konutlar, toplumun ortak kültürel mirasının ürünü olması, tarihi belleğini oluşturması ve yaşam felsefesini yansıtması bakımından önemli bir misyon üstlenmektedir.

1.1. Amaç

Bu tez çalışmasının amacı, Türk kimliğinin imleyicisi olan Türk Evi ile geleneksel Japon Evi'nin tarihsel gelişim süreci ve bu süreç içerisinde geçirdiği dönüşümler, yapısal özellikleri, mekan kurguları ve iç mekan düzenlerini irdelemektir. Bu bağlamda, seçilen iki farklı geleneksel konut mimarisinde uygulanan mimari tasarım yaklaşımları ile bu yaklaşımların mimari üzerindeki yansımaları arasındaki benzerlikler ve farklılıklar karşılaştırmalı olarak incelenecektir. Bu incelemeler sonucunda elde edilen veriler doğrultusunda iki geleneksel konut geleneğinin özgün değerini ve önemini ortaya koymak amaçlanmıştır.

1.2. Kapsam ve Yöntem

Bu tez çalışması kapsamında, Türk Evi ve geleneksel Japon Evi arasındaki benzerlikler ve farklılıklar araştırılmıştır. Farklı coğrafyalarda inşa edilmiş iki geleneksel konut tasarımı yaklaşımındaki benzerlik ve farklılıklar bir hipotez olarak ortaya konulmuştur. Bu hipotez bağlamında incelenen iki geleneksel konut geleneğinin yapısal özelliklerinin tarihsel, sosyal, kültürel ve ideolojik arka planları tahlil edilerek değerlendirilmiştir.

İlk bölümde, ev kavramı üzerinde durulmuştur. Etimolojik kökenleri ve tanımlarıyla ev kavramı, tarihsel süreç içerisinde ev tasarımının gelişimi ve evin biçimlenişinde etkili olan coğrafya, iklim, yapım tekniği ve malzeme özelliklerini içine alan doğal-fiziksel çevre incelenmiştir. Ayrıca, toplumun yaşam biçimine, toplumsal değer yargılarına, inanç sistemlerine, gelenek ve görenekler dizisinin bütününden oluşan sosyo-kültürel çevre faktörlere de değinilmiştir.

İkinci bölümde, Türk toplumunun kültürel birikiminin ve tarihi kent kimliğinin önemli unsurlarından olan Türk Evi ve mimari özellikleri üzerine detaylı bir inceleme yapılmıştır. Türk Evi'nin oluşumunda etkili olan coğrafi koşullar ve iklimsel özellikler ile birlikte Türk toplumunun geleneksel yaşamı, değerler sistemi ve kültürel dinamikleri bağlamında Türk Evi'nin fiziksel ve işlevsel oluşumları, yapısal ve mekansal özellikleri ile estetiksel zenginlikleri ele alınarak değerlendirmeler yapılmıştır.

Üçüncü bölümde, kültürel değerlerini muhafaza etmeyi başarmış Japon toplumunun değer yargıları, inanç sistemleri ve ideolojileri ile geleneksel Japon Evi'nde uygulanan mimari tasarım yaklaşımları birlikte incelenmiştir. Geleneksel Japon mimarisinin tarihsel gelişim süreci içerisinde geçirdiği aşamalar, bu süreçte mimari tasarım yaklaşımlarının geleneksel Japon Evi'nin yapısal özellikleri ile mekansal kurgularının biçimleniş üzerindeki etkileri, felsefi, toplumsal, sosyal ve kültürel değerler de göz önünde bulundurularak detaylı bir şekilde irdelenmiştir.

Son bölümde ise Türk Evi ile geleneksel Japon Evi mimari tasarım anlayışlarındaki ortak noktalar ve farklı yaklaşımlar karşılaştırmalı olarak incelenmiştir. Tarihsel verilerden beslenen ve gelenek, kültürel bellek ile dini değerlere bağlı kalınarak oluşturulan Türk Evi ile geleneksel Japon Evi'nin, toplumun geleneksel yaşam biçimleri ile yaşam alanları arasındaki ilişkinin geleneksel mimarinin yapısal

özelliklerine yansımaları ve etkileri incelenerek, iki geleneksel konut arasındaki mimari tasarımlarında uygulanan anlayışın birlikteliği ortaya konulmuştur.

1.3. Literatür Araştırması

Bu tez çalışması kapsamında, hipotezi destekleyecek bilgilerin ortaya konulması amacıyla Türk Evi ve geleneksel Japon Evi ile ilgili yayınlanmış kitap, makale, dergi, yüksek lisans ve doktora tezi, konferans ve sempozyum bildirimlerini içeren literatür araştırması yapılmıştır. Literatür araştırmasına dayalı bir yöntem izlenen bu tez çalışmasında ulaşılan başlıca materyaller, amaç ve kapsam doğrultusunda incelenmiştir.

2. EVİN TARİHÇESİ

2.1. Ev Kavramı

Tarih öncesi dönemden günümüze dek barınma, insanın temel ihtiyaçları arasında yer almıştır. İnsanoğlu yaratılışından beri, hava koşullarından, hayvanlardan ve çeşitli tehlikelerden korunmak, üretim yapabilmek için zamanın koşulları gereğince barınma gereksinimini karşılamak için çeşitli mekanlar oluşturmuştur.

”Yalnızca bir ailenin oturabileceği şekilde ve büyüklükte yapılmış konut” (Hasol, 2012) olarak tanımlanan ev, tarih öncesi dönemden günümüze dek geçen süre içerisinde insanoğlunun kendisini güvende hissedebileceği ve gereksinimlerine cevap verebilecek mekanlar oluşturma ihtiyacı sonucu ortaya çıkmıştır.

“Şehrin ilk yapı taşı olan ev, insanın barınma zaruretinin bir ürünü, aynı zamanda ailenin yaşama çevresi ve insandan insana ilişkilerin ve aileler arasındaki ilişkilerin oluşması yolundaki gelişmenin de ilk aşamasıdır.” (Cansever, 2010)

Ev sözcüğünün etimolojik kökeni incelendiğinde “eb” kelimesi ile karşılaşılmaktadır. Göktürk yazıtlarında (M.S. 6.yy) rastlanan b (eb) harfi ev anlamına gelmektedir. Göktürkçe’de ev kelimesi tek bir b harfiyle yazılıp eb/ev olarak okunmaktadır. Ayrıca ev kelimesini karşılayan b harfi biçimsel olarak çadıra benzemektedir. (Banarlı, 2007).

Arapça’da ev kelimesi için “dwr” kökünden gelen “dār” kelimesi kullanılmaktadır. Dār kelimesi ev, konut, konak, yurt sözcüklerine ve bir insanın içinde yaşadığı, oturma yeri anlamına karşılık gelmektedir.

Farsça’da ise ev, konut, konak, yer sözcüklerine karşılık olarak “xāne” (hane) kelimesi kullanılmaktadır.

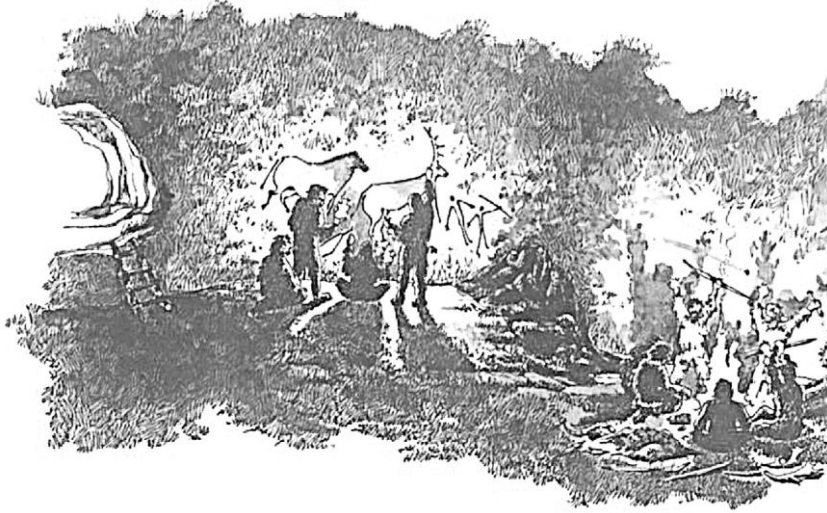
Eski Mısır dilinde ise “pr” hiyeroglifi ev anlamına gelmektedir. Ev kelimesini karşılayan pr hiyeroglifi dört köşe ev biçiminde bir plan resmidir. Aynı şekilde günümüzde kullanılan Latin alfabesindeki “B” harfi iki odalı bir evin planıdır.

Türk Dil Kurumu'na göre, ev kelimesinin anlamı, “yalnız bir ailenin oturabileceği biçimde yapılmış yapı, bir kimsenin veya ailenin içinde yaşadığı yer, konut, hane” olarak tanımlanmaktadır.

2.2. Evin Tarihsel Gelişimi

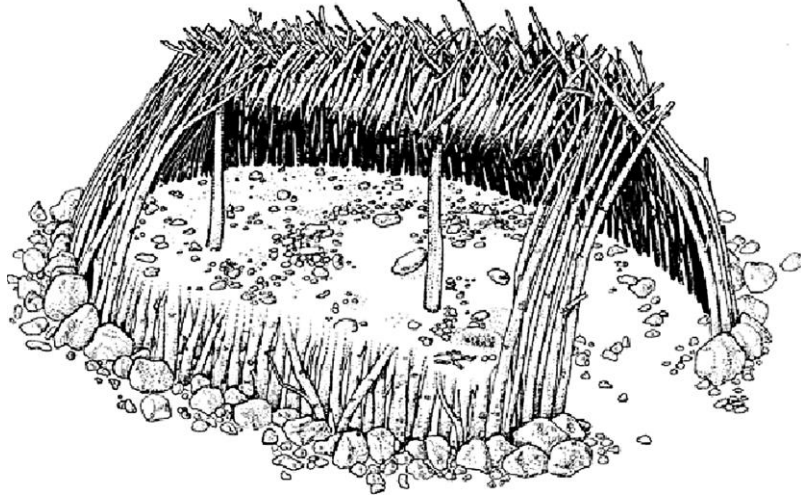
İnsanlık tarihinin başından günümüze kadar konut mimarisi büyük bir gelişim süreci geçirmiştir. İnsanın çevresiyle olan ilişkisi, farklı toplum yapısı, farklı yaşam koşulları ve farklı teknolojik düzeyleri konut mimarisinde değişimi ve çeşitliliği beraberinde getirmiştir. İnsanın temel gereksinimlerinden biri olan barınma ihtiyacını karşılamak için oluşturulan mekanlar, coğrafyalara, kültürlere, geleneklere, inanç sistemlerine ve zamanın teknolojik düzeyine bağlı olarak farklılık göstermiştir.

“İnsan en eski dönemden başlayarak sığınma, barınma gereksinimi duymuş, kimi zaman bunu mağara, kaya sığınağı, kovuk gibi doğadaki hazır biçimlerle karşılamış, kimi zaman da kendisi geçici diğer çözümler üretmiştir. Bu dönem boyunca, taşlardan basit örüler, dal, kamış ya da hayvan kemiklerinden üstleri deriyle kaplı çadır-sepet türü barınaklar yapmış, kimi zaman da barınağını korunaklı duruma getirmek için toprağa çukur kazmıştır.” (Özdoğan, 1996)

Şekil 2.1 Mağarada yaşam (Soysal, 1996)

İnsanoğlunun yerleşim süreci incelendiğinde, günümüzden yaklaşık 2 milyon yıl önce başlamış Paleolitik dönemde, avcılık ve toplayıcılık ile geçimini sağlayan, göçebe yaşam süren topluluklar mağara, kaya altı sığınakları ve ağaç kovukları gibi doğal yerlerde barınmış; hayvan kemikleri, derileri ve ağaç dalları gibi doğadan buldukları malzemelerle basit barınaklar inşa etmişlerdir. Bu döneme ait barınakların ilk örneği, Fransa'nın Nice kentinde bulunan Terra Amata, M.Ö. 40.000 dolaylarına tarihlenmektedir. Avcı toplumun avlandıkları alanlarda yaptıkları kulübelere bu ilk yaşam alanı, insan eliyle yapılmış olan ilk barınaklar olarak nitelendirilmektedir.

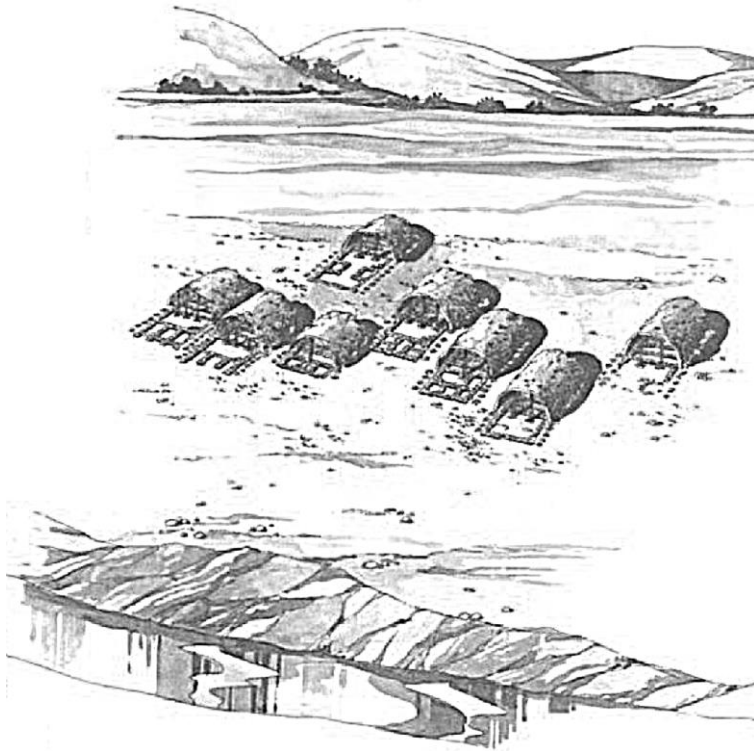
Şekil 2.2 Terra Amata, Fransa (URL-1)

Mezolitik dönemde, Buzul Çağı'nın sona ermesiyle birlikte iklimde meydana gelen değişim ile daha geniş alanlara yayılan toplum, avcılık ve toplayıcılık ile geçimini sağlamaya devam etmiştir. Balıkçılığın geliştiği bu dönemde, besin kaynaklarının bol olduğu nehir ve göl kıyılarında kalıcı yerleşimlerin kurulmasıyla birlikte yerleşik yaşama ilk adım atılmıştır. Günümüzden 10 bin yıl önce, yerleşik düzene geçildiği bu yerleşim alanlarında, taş duvarlarla çevrili, ahşap dikmelerin kullanıldığı yuvarlak planlı kulübelere inşa edilmiştir. Yerleşik düzene geçilmesiyle avcılık ve toplayıcılığın yanı sıra tarımın yapıldığı yerleşmelerde, ürünlerin depolanması için yeni mekanlara ihtiyaç duyulması mekan organizasyonunu da etkilemiştir. "İlk yerleşik zamanın en eski örneklerinin görüldüğü Çayönü evleri, önceki dönemin yuvarlak barınaklarına benzemektedir. Henüz tarımın yapılmadığı Çayönü'nde bu tip

evlerden oluşan yapı grubunun ortasında bulunan ve ortak kullanıldığı anlaşılan depo, işlik ve ocaklar yer almaktaydı.” (Soysal, 1996) Ayrıca bu dönemin ilerleyen evrelerinde, Çayönü yerleşmesinde dörtgen plan evler ile ızgara plan şeması da görülmektedir.

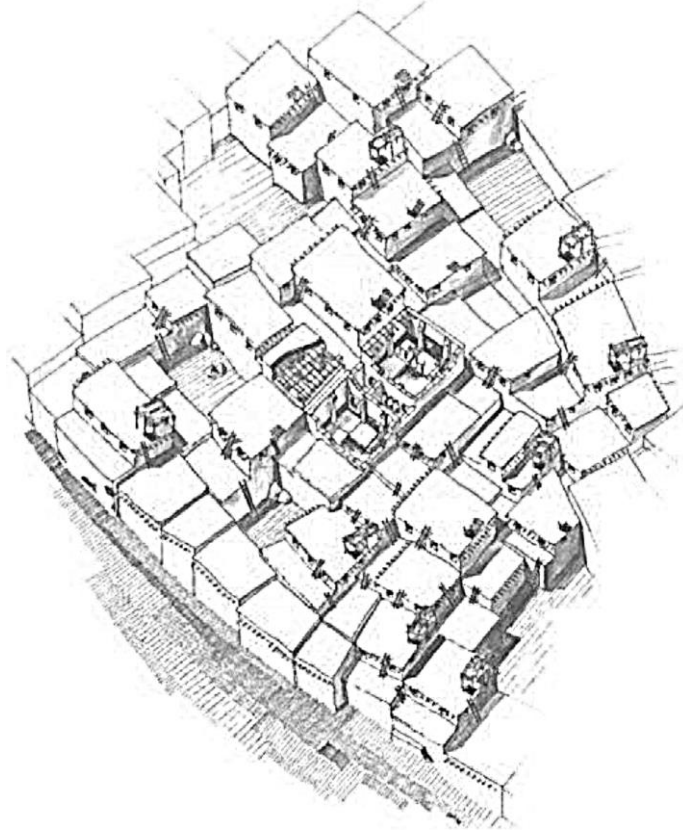
Şekil 2.3 Çayönü yerleşmesindeki yuvarlak barınaklar (URL-2)

Şekil 2.4 Çayönü yerleşmesi (Soysal, 1996)

“İlk Üretim Çağı” olarak da bilinen Neolitik dönemde (M.Ö. 8000-5500) göçebelikten yerleşik hayata geçilmesi ve üretime başlanmasıyla birlikte, insanın ihtiyaç duyduğu en önemli olgu, yeni yaşam alanı kurmak olmuştur. Toprağı işlemeye başlayan ve yerleşik düzene geçen toplum, kalıcı yaşam alanları kurmaya başlamıştır. Tarımdan elde edilen ürünlerin işlenmesi, kurutulması ve depolanması gibi yeni gereksinimleri karşılayabilecek, büyüeyebilen ve bölünebilen, dikdörtgen planlı kerpiç evler inşa edilmiştir. 9 bin yıl öncesine, Neolitik döneme tarihlenen ve Konya ilinin Çumra ilçesinde yer alan Çatalhöyük (M.Ö. 7400-5200), önemli yerleşim alanlarından biridir.

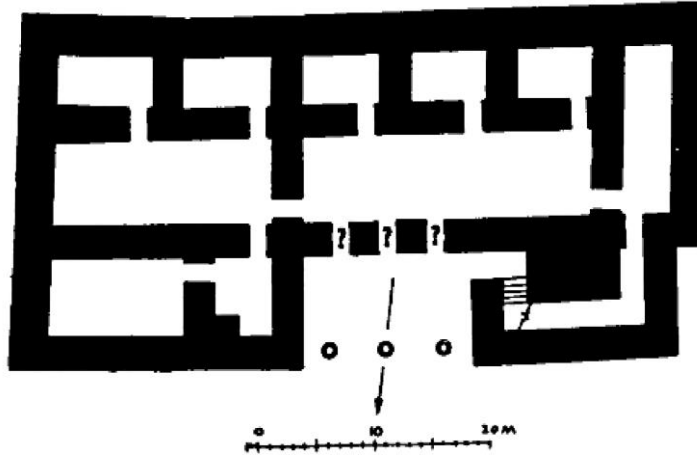
Çatalhöyük yerleşmesinde, "dikdörtgen bir ana oda ve erzak odası görevinde olan bir ya da iki yan oda kesin bir tasardır. Bitişik düzende yapılmış olan evlerin duvarları bağımsızdır. Evlere çatılardaki deliklerden el merdivenleri yoluyla girilmesi, yerleşmenin kapalı bir bütün olmasını sağlamıştır. Evlerin dış yüzeylerinin oluşturduğu kapalı yüzey savunma duvarı yerine geçiyordu, bu nedenle ayrıca özel bir savunma duvarının yapımı gerekmemiştir.” (Naumann, 2007)

Şekil 2.5 Çatalhöyük yerleşmesi (Soysal, 1996)

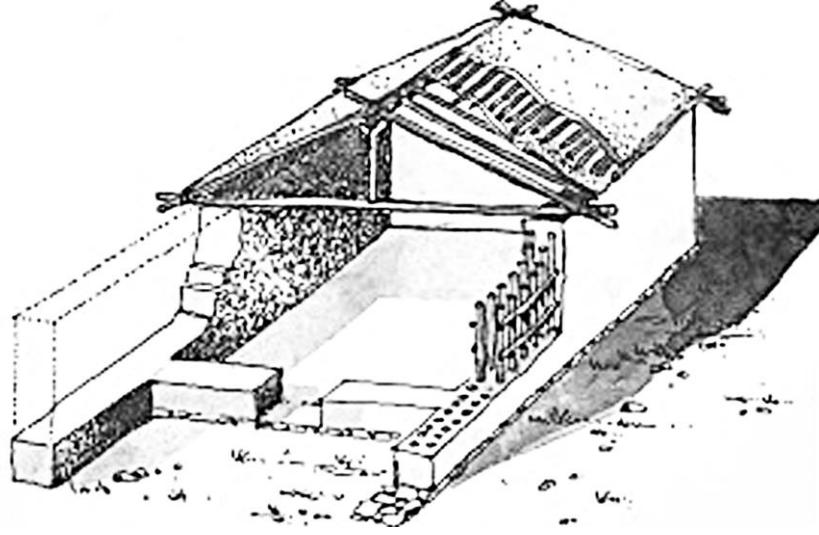
Kalkolitik dönemde ise Neolitik dönemdeki yapı geleneğinin devam ettiği görülmektedir. “Salt kerpiç yapı türü varlığını sürdürse de taş temeller görülmeye başlar. Bu dönemde en önemli gelişim içlerine yalnız tavanından girilebilen, alt katları ambar görevinde olan iki katlı evlerin yapılmasıdır.” (Naumann, 2007) Diğer önemli bir gelişim ise günlük yaşamın geçtiği avluların oluşmasıdır. Bu döneme ait yerleşmelerden biri olan, Burdur yakınlarındaki Hacılar, M.Ö. 5750-5650 yılları arasına tarihlenmektedir.

M.Ö. 3300-1200 yılları arasına tarihlenen Tunç Çağ’ında, Hititler’in egemen olduğu dönemde, kentleşme sürecinin başladığı ve kent dokusunun oluştuğu görülmektedir. Güneydoğu ve Doğu Anadolu’da maden kullanımının ve ticaretin yaygınlaşmasıyla surlarla korunan kale, iç avlulu evler, tapınak ve çevresindeki yapılardan oluşan ticaret kolonilerinin kurulduğu görülmektedir. Surlarla korunan bu kentlerde “bit-hilani” adı verilen, ana eksenleri cepheye paralel olan uzun ve dar iki odadan oluşan çok katlı konut tipinin geliştiği görülmektedir. (Frankfort, 1952)

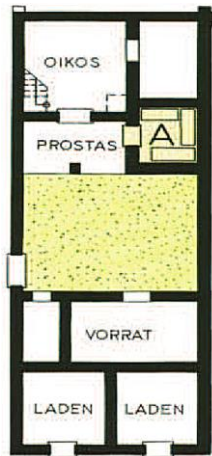
Şekil 2.6 Bit-hilani plan şeması (Frankfort, 1952)

Batı Anadolu’da ise Çanakkale yakınlarındaki Troya (M.Ö. 3000-2000) gibi liman kentleri kurulmuştur. Surlarla çevrelenen bu kentlerde oluşturulan ve “megaron” adı verilen evler, bir veya birden fazla odası olan, dar uzun dikdörtgen planlı bağımsız yapılardır. Taş temel üzerine ve kerpiç ya da taş duvarlarla yapılan megaronlar bir de ön avluya sahiplerdi.

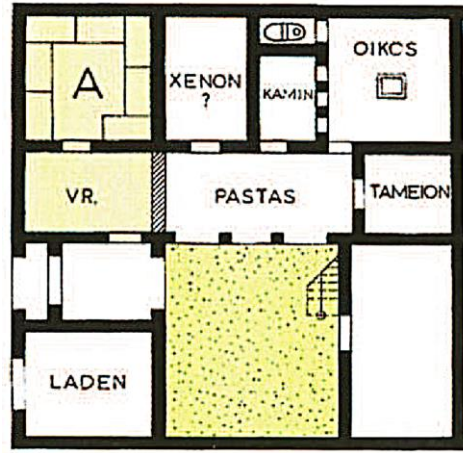

Şekil 2.7 Bir megaron canlandırması (Acar, 1996)

Antik Çağ'da, günümüzden 3200-2300 yıl öncelerine tarihlenen Klasik Dönem'de, (M.Ö. 480-334) Batı Anadolu'da kurulan kentlerde şehircilik anlayışının geliştiği görülmektedir. Demokratik düşünce sisteminin hakim olduğu bu dönemde, eşit parseller üzerine tek tip evlerden oluşan bir kent planlaması bulunmaktadır. Bu kent planlamasına ait "prostaslı" ve "pastaslı" olmak üzere iki ana konut tipi ile karşılaşmaktadır. Prostaslı evler, dikdörtgen planlı ve ana mekanın (oikos) önünde avluya geçişin sağlandığı prostas adı verilen ön galeri yer almaktadır. Pastaslı evler ise kare planlı ve yan yana sıralanmış odalar "pastas" olarak adlandırılan koridora ve bu koridorda da avluya açılmaktadır.

Şekil 2.8 Prostaslı plan tipi (Abbasoğlu, 1996)

Şekil 2.9 Pastaslı plan tipi (Abbasoğlu, 1996)

Klasik dönemin sonlanmasının ardından başlayan Helenistik dönemde, hakim olan eşitlik ilkesinin öneminin azalmasıyla konut mimarisinde de önemli değişiklikler meydana gelmiştir. Pastaslı ev tipindeki avluların dört yanı sütunlu galerilerle çevrilmiştir. Evin odaları “peristyl” adı verilen sütunlu galerilerle çevrilmiş merkezi avluya açılmaktadır. Peristylli evler, dönemin zenginleri tarafından kullanılmıştır. Bu döneme ait en önemli konutlar, Pergamon (Bergama) Akropolisindeki Kral I. Attalos ve II.Eumenes döneminde yapılmıştır.

Konut ve yerleşmenin tarihi, avcılık ve toplayıcılık yapan toplumun, çevre koşullarından korunmak ve yaşamlarını idame ettirebilmek için sığındıkları mağara gibi doğal barınakların yerini yerleşik düzene geçilmesiyle insan eliyle yapılmış ilkel konutların almasıyla başlamaktadır. Gelişen teknolojik düzey, toplumsal gelişmenin getirdiği yeni yaşam biçimleri, işlevsel örgütlenme, değişen ihtiyaç ve istekler bağlı olarak konut mimarisi değişim ve gelişim göstermiştir.

2.3. Ev Tasarımını Etkileyen Faktörler

Ev tasarımının biçimlenmesinde, coğrafya, iklim özellikleri, yapım tekniği, malzeme, sosyal yaşam biçimi ve değer yargıları gibi faktörlerin etkisi görülmektedir. Bu faktörler, yapının bulunduğu bölgeye göre değişim göstererek konut tasarımında çeşitliliğe olanak tanımaktadır. Ev tasarımının oluşumunda rol oynayan bu faktörler, doğal-fiziksel çevre ve sosyo-kültürel çevre olarak iki ana başlık altında incelenebilir.

Evin tasarımı, doğal-fiziksel çevrenin kapsadığı coğrafya, topografya, iklim özellikleri, yapım tekniği ve malzeme ile sosyo-kültürel çevrenin kapsadığı toplumun yaşam biçimine, toplumsal değer yargılarına, inanç sistemlerine, aile yapılarına, gelenek ve göreneklerine kısacası toplumun kültürel yapısına bağlı olan faktörler dizisinin bütününden oluşmaktadır. Ancak bu faktörlerin etkisi, yapının bulunduğu bölgenin niteliklerine göre farklılık göstermektedir.

Doğal-fiziksel çevrenin kapsadığı konular içinde bulunan iklim özellikleri tasarımlarda belirleyici bir etmen olup konutun yapısal ve strüktürel biçimlenmesine yön vermektedir. Bir bölgenin iklim özellikleri ile yapı formu, yapının yönlenişi, yapım tekniği ve yapı malzemesi arasında doğrudan bir ilişki bulunmaktadır. Örneğin, yağış miktarının fazla olduğu bölgelerde evler dik çatılı yapılırken, kurak iklim bölgelerinde kalın duvarlı, küçük pencere ve düz çatılı yapıldığı görülmektedir.

İklim özelliklerinin konut tasarımındaki etkisini daha detaylı örneklendirmek gerekirse, yaz aylarında ılımlı, nemli iklim özellikleri, kış aylarında ise okyanusun ve karasal hava akımlarının soğuk ve sert kış etkisini hafifletmesinden dolayı Japonya’da konut tasarımında iklim belirleyicisi yaz mevsimidir. Ahşap taşıyıcı sisteme sahip olan geleneksel Japon Evi, zemin düzleminden yükseltılarak hava sirkülasyonu sağlanıp ahşabın nemden etkilenmesi en aza indirgenir. Güçlü ısıtım etkisine karşı ana mekan kuzeye yönlendirilir. Mekanlar arasında duvar yerine hareketli bölmeler kullanılarak doğal hava akımı sağlanır ve nemin olumsuz etkisi azaltılır.

Ülkemizde sıcak kuru iklim bölgesinde olan Mardin’de yaz ayları aşırı sıcak ve kuru olduğundan gölgeleme ve nem oranını artırıcı yönde tasarım ilkeleri uygulanmaktadır. Mardin Evleri’nin taş ile örülmüş kalın duvarlarının dış yüzeyindeki ısının iç yüzeye transferi yavaş olduğundan iç mekanlar daha konforlu olmaktadır. Güneş etkisinden en az etkilenmek için mekanlar avluya yönlendirilir. Yaz aylarında ısı kazançlarını azaltmak için pencereler küçük tutulur.

Ev, fiziksel ihtiyaçları karşılayabilen bir mekan olmasının yanında sosyo-kültürel bir ortam da sağlamaktadır. İnsan yaşadığı mekan ile duygusal, fonksiyonel ya da kavramsal bağlar kurarak yapıyı sosyo-kültürel bir ortama dönüştürür. “Kişinin, kendini bir mekana ait hissetmesi duygusal, fonksiyonel ya da kavramsal bir bağ ile

gerçekleşebilmektedir. Kullanıcı, kendi için anlamı ve değeri olan mekanlar ile duygusal bağ; belirli bir aktiviteyi takip etmek için ise fonksiyonel bir bağ kurmaktadır.” (Solak, 2017)

Sosyo-kültürel bir ortam olan evin formunun ve organizasyonun oluşmasında, doğal-fiziksel çevrenin yanında bulunduğu coğrafyada yaşayan topluma ait alışkanlıklar, ritüeller, gelenekler ve yaşam tarzı gibi konular etkili olmaktadır.

Örneğin, Türklerin geniş aile düzeninde yaşamalarından dolayı konutlarda çok sayıda mekana ihtiyaç duyulur. Türk Evi’nde birden fazla çekirdek aile bir arada yaşadığından her ailenin ihtiyaçlarını karşılayacak odalar kurgulanır. Türk Evi’nde mekanlar, aile yapısındaki değişimlere adapte olarak büyüyebilir veya bölünebilir niteliktedir.

Bir başka örnek de, Japonya’nın geleneksel yaşam biçiminin temelini oluşturan resmiyetin, saygının ve disiplinin ifadesi olan seiza oturuşu, tatami zemin kaplamalarının boyutlarını belirleyerek mimari bir ölçü haline gelmesini sağlamıştır. Geleneksel Japon Evi’nde odaların boyutunu, kat yüksekliğini, düşey taşıyıcılar arasındaki mesafeyi tatami adı verilen hasır matların boyutu ve sayısı belirlemektedir. Dahası, toplumdaki yaşamın geçici olduğu inancına bağlı olarak odalar küçük ve yalın tutulmuştur. Yemek yeme, uyuma, dinlenme, oturma gibi gündelik yaşama yönelik temel faaliyetler tek bir odada gerçekleştirilmektedir.

Sosyo-kültürel faktörlerden biri olan ekonomik durum, yapı formunun belirlenmesinde büyük öneme sahip bir unsurdur. Konutta ikamet edecek olan ailenin ekonomik durumu, oda sayısını ve boyutunu dolayısıyla da evin plan şemasını belirlemektedir. Ancak ekonomik durum, tek başına belirleyici bir unsur değildir. Benzer ekonomik duruma sahip kişilerin yaşamlarını sürdürdükleri evler farklı mekan organizasyonlarına sahip olabilirler. Bu durum, farklı toplumların farklı yaşam koşulları ve kültürleri ile bire bir bağlantılıdır.

Evin biçimsel oluşumunda etkin rol oynayan olan din ve inanç sistemleri, tasarım yaklaşımları arasında önemi büyük olan unsurlardan biridir. Dini değerlere bağlı, muhafazakar ve içe dönük yaşam biçimini sürdüren toplumlardaki mahremiyet kavramı mekan organizasyonunda önemli bir yer tutmaktadır. Evin formunda, konumunda, yönelişinde, kuruluşunda ve iç mekan detaylarının oluşumunda mahremiyet olgusu göz önünde bulundurulmaktadır.

“İslam dininden kaynaklanan mahremiyet, Türk Evi’nde ‘haremlik ve selamlık’ ayrımına neden olmuştur. Gerekli mahremiyeti sağlamak için bazen konuğun misafir edileceği odalar olarak, genelde aile reisinin odası olan başodalar kullanılmıştır. Bu odanın yeri diğer odalardan daha uzaktır. Odaların sofaya olan kapılarının yanı sıra birbirleriyle direk bağlantılarının sağlanması da mahremiyet açısından değerlendirilirken, bu anlayışın mimari yapıların şekillenmesinde önemli bir rol oynadığı gözlemlenmiştir.” (Göğebakan, 2015)

2.4. Bölümün Değerlendirmesi

Tarih öncesi dönemden günümüze dek barınma, insanın temel ihtiyaçları arasında yer almıştır. Avcılık ve toplayıcılık yapan toplumların doğal çevre olaylarından, hayvanlardan ve çeşitli tehlikelerden korunmak için sığındıkları mağaralardan başlayan konut ve yerleşmenin tarihi, yerleşik düzene geçilmesiyle insan eliyle yapılmış ilkel barınaklar ile devam etmektedir.

Toplumsal gelişmenin getirdiği yeni yaşam biçimi, değişen üretim biçimi, yeni ihtiyaçlar ve istekler mimarlığı yönlendirmiştir. Farklı gereksinimlere cevap veren fonksiyonel mekan organizasyonuna sahip olan evlere dönüşmüştür. Ev, fiziksel, toplumsal ve sosyal nitelikleri olan, içinde insan hayatının büyük bir kısmının geçtiği, birçok eylemin gerçekleştiği ve çeşitli işlevleri barındıran çok yönlü bir olgudur. Fiziksel barınma ihtiyaçlarını karşılayabilen mekan olan ev, insanın sosyal yaşam gereksinimlerini de sürdürebileceği ortamı sağlamaktadır.

2 milyon yıl öncesinden günümüze kadar geçen sürede mağaralar ve ilkel barınaklardan günümüzün modern konutlarına kadar sayısız türde konut tipi inşa edilmiştir. Toplumsal gelişmenin getirdiği yeni yaşam biçimleri, gelişen teknolojik düzey, değişen ihtiyaç ve isteklere bağlı olarak konut mimarisi değişim ve gelişim göstermiştir. Farklı konut tipleri, insanın gereksinimleri doğrultusunda ortaya çıkmış; bulunduğu zamanın, topluma ait kültürün, coğrafyanın, iklim özelliklerinin ve yapı malzemelerinin elverdiği ölçüde yapılmıştır. Farklı coğrafyalardaki farklı toplum yapısı, farklı kültürel değerler, farklı yaşam koşulları ve teknolojik düzeylerdeki farklılıklar konut tasarımının oluşmasında ve kent dokusunun biçimlenmesinde etkili olmuştur. Toplumların yemek yeme, uyuma, dinlenme, oturma şekli gibi gündelik yaşama yönelik temel faaliyetleri evin kurgusunda rol oynamıştır. Bazı kültürlerdeki oturma eyleminin zemin seviyesinde olması mobilyanın karakterini ve yüksekliğini,

pencere seviyesini ve konumunu etkilemiştir. Konut mimarisinde gözlenen bu değişim ve gelişmeler, toplumun ideolojisi, gelenek ve görenekleri, inançları, ekonomik ve politik yapısı, kültürel ve sosyal eğilimleri, teknolojik düzeyi ve toplumun yaşanmışlıkları hakkında önemli ipuçları vermektedir.

3. TÜRK EVİ

3.1. Türk Evi Kavramı

Türk Evi, 15. ve 16. yüzyıldan itibaren “Orta Anadolu bozkırı ile Anadolu platosunu çevreleyen dağ silsileleri arasında Orta Anadolu’nun doğusundan Batı Anadolu’ya ve Balkanlar’a uzanan büyük bir coğrafi bölgede” (Kuban, 2017) oluşmuş ve 19. yüzyılın sonlanmasıyla giderek yok olmaya başlamış, Türk kültür ve geleneklerini yansıtan bir yapı tipidir.

Türk Evi kavramı konusuna araştırmacılar farklı yöntemlerle yaklaşmış ve Türk Evi kavramı ile ilgili farklı görüşler ve tanımlar ortaya koymuşlardır.

Sedad Hakkı Eldem Türk Evi’ni, “eski Osmanlı devletinin sınırları içinde eski tabirleriyle Rumeli ve Anadolu bölgelerinde oluşmuş ve 500 sene kadar devam etmiş, kendi özellikleriyle belirginleşmiş bir ev tipi” olarak tanımlamaktadır. (Eldem, 1954)

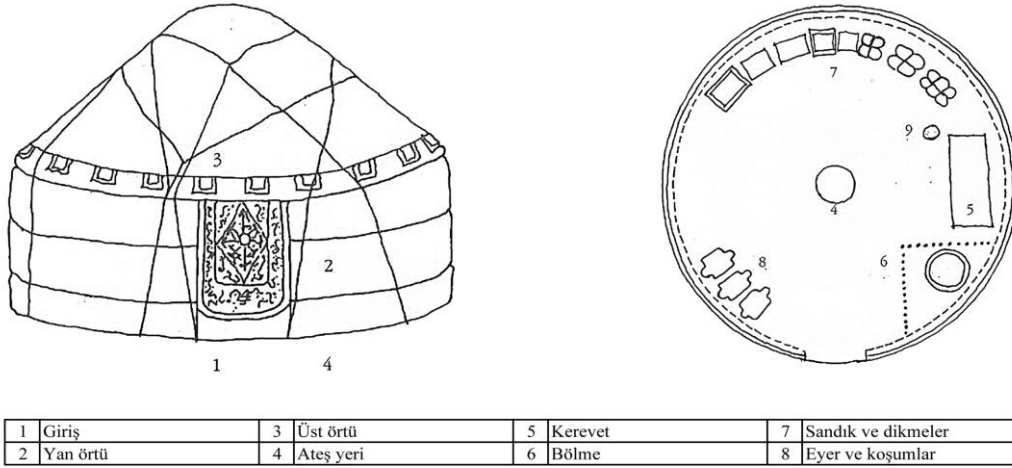
Doğan Kuban “Geleneksel Türk ailesinin yaşam kültürü ve törelerine uygun şekil ve plan özelliklerini gösteren, asırlarca Türk insanının gereksinimlerine cevap vermiş bir konut tipi” (Kuban, 1976), “kırsal bir yaşam sürdüren Türk ailesinin yaşam biçimini yansıtan özgün bir yaşam kültürünün ürünü” (Kuban, 1995) olarak tanımlanmaktadır.

Önder Küçükerman Türk Evi’ni, “Anadolu insanının yüzyıllar boyunca oluşturduğu mekanlardan biri ya da, belki başka bir deyişle, Türklerin Anadolu’da yüzyıllar boyunca gerçekleştirmiş oldukları etkili bir yaşama çevresi düşüncesi” olarak ifade etmektedir. (Küçükerman ve Güner, 1995)

Turgut Cansever'in tanımına göre ise, “Anadolu’da, hareketli göçebe kültür geleneğinin izlerini taşıyan hafif ahşap iskelet yapı tekniği ile vücuda getirilen Türk Evi, Osmanlı Devleti’nin geniş sınırları içerisinde yer alan Balkanlar, Kafkaslar, Hazar Bölgesi ve Kırım’ı kapsayan, uygun yapı malzemesinin kolayca temin edilebildiği geniş bir coğrafi alanda yaygın şekilde uygulanmıştır.” (Cansever, 2002)

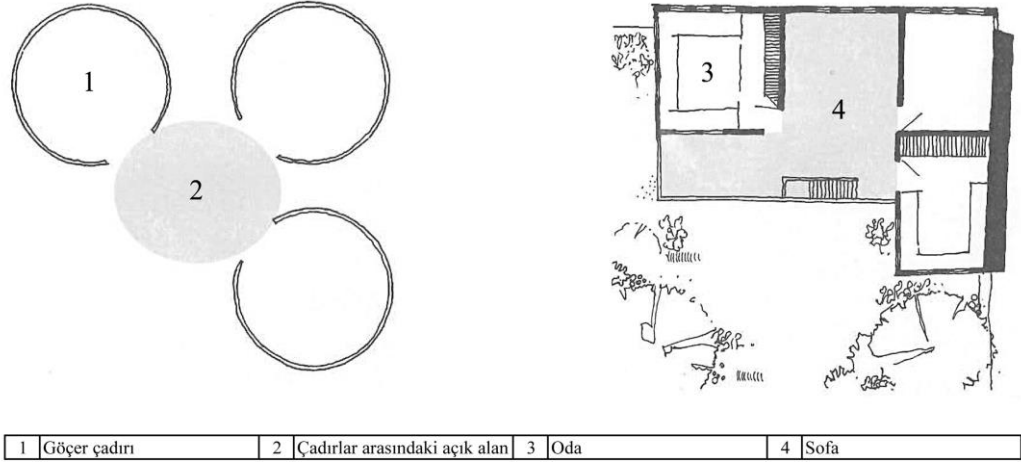
“Osmanlı Evi”, “Anadolu Evi”, “Hayatlı Ev” gibi farklı terimlerle ifade edilse de Türk Evi’ni oluşturan mekan organizasyonu, mekanlar arasındaki ilişkiler, iklim özellikleri, yapım tekniği ve malzeme gibi bileşenler ortak bir şemaya uygun olarak yapılmıştır. Bu bileşenlerde zaman zaman farklılıklar olsa da Türk Evi, belirli kültürel değerlere ve toplumsal özelliklere bağlı kalınarak oluşmuştur.

Türk Evi kimliğinin oluşmasında etkili olan kaynakları ortaya koyabilmek için Türklerin Anadolu’ya yerleşmeden önce geliştirdikleri mekan düşüncesi irdelenmelidir. Türk Evi’nin mekan organizasyonunun oluşumunda ve gelişiminde Anadolu topraklarına yerleşmeden önce Orta Asya’da göçebe bir yaşam sürdüren Türklerin “ev, iv, üy, oyak, kerekü, gerge, çerge, çadır, çetir” (Arseven, 1983) gibi farklı isimler verdikleri yaşama çevrelerinin etkisi olduğuna ilişkin görüşler ortaya atılmıştır. Araştırmacılara göre, Türk Evi plan şemasını oluşturan ana birimlerden odanın kurgusu ile göçer çadırının (yurt) iç mekan düzeni ve sofa ile çadırların arasındaki boşluk arasında biçimsel bağlantılar bulunmaktadır.

Şekil 3.1 Göçer çadırının genel görünümü ve iç mekan düzeni (Küçükerman ve Güner, 1995)

Önder Küçükerman (1995), Türk Evi'ndeki odalar ve sofa arasındaki ilişki ile göçer çadırındaki tek yaşama birimleri ve bu birimler arasında kalan açık alan arasındaki ilişki arasında önemli ölçüde benzerlikler olduğunu ifade etmektedir.

Şekil 3.2 Çadırı yaşam düzeni ile evin yaşama birimleri arasındaki ilişki
(Küçükerman ve Güner, 1995)

“Büyük aile kavramı, göçebelikten yerleşmeye geçişte yapının kuruluşunda ve biçimlenmesinde önemli bir etken olmuştur, Ana, baba, çocuklar, gelinler ve damatlar bir çatı altında ya da çevresinde birleşmiştir. Göçebelikte, ailece birlikte kullanılan, ya da yan yana düzenlenen yaşama birimleri olan çadırlar, yapı içinde odalara dönüşmeye başlamıştır.” (Küçükerman, 1985) Bu bağlamda “Türklerin Anadolu’ya gelip yerleşmelerinden önceki yıllarda, ‘kolaylıkla taşınabilen bir mekan’ düşüncesinin ürünlerini geliştirmiş buldukları anlaşılmaktadır.” (Küçükerman ve Güner, 1995)

Turgut Cansever’in bu konuyla ilgili düşünceleri şu şekildedir: “Türk Evi’nin temel mimari birimi olan 'oda', hem kelime kökeni olarak, hem de nitelikleriyle göçebe çadırı olan 'otağ' ın bir devamıdır. Otağ ile odanın fonksiyonel benzerliği, her ikisinin de özellikle çok maksatlı kullanım için tasarlanmış ve biçimlendirilmiş olmalarından kaynaklanır. Çok maksatlı kullanım yolu ile yatırım ve işletmede sağlanan tasarruf, İslami varlık görüşünün temel ilkelerindedir ve sekiz asır süresince tayin edici bir unsur olmuştur.” (Cansever, 2002)

Doğan Kuban ise, Türk Evi ile göçer çadırı arasında morfolojik bir ilişki olmadığını, sadece Türk Evi'nin plan şemasını oluşturan odaların organizasyonu ile çadırın iç düzeni arasında kullanım benzerlikleri olduğunu ifade etmektedir. "Türk Evi'ndeki odanın kullanımı kavramını belirleyen davranış, çadır yaşamından biçimsel ve organizasyonel uzantılar taşımaktadır. Bu nedenle çadırın, yapısal nedenlerle, simetrik hatta merkezi planlı yapılara benzetilmesi doğaldır." (Kuban, 2017) "Ancak Türk Evi ve dairesel çadır arasında biçimsel ilişki olduğu savındaki temel yanlış, daha sonraki yılların merkezi planlı evlerinin Türk Evi biçiminin temeli olduğu düşüncesidir. Mekan organizasyonunda, ilke olarak merkeziliğin olduğu düşüncesi hem dairesel çadırda hem de merkezi planlı evde ortaktır. Ancak, göreceğimiz gibi, bu yorum karmaşık bir tarihçeyi basit, çizgisel bir evrime indirgemekte ve Türk Evi'nin çekirdeği olan açık galerili evin gelişimini tümüyle göz ardı etmektedir." (Kuban, 1995)

Orta Asya'da göçebe yaşam sürdüren Türklerin kullandıkları çadırın iç mekan organizasyonu Anadolu'da yerleşik hayata geçildikten sonra toplumsal gelişmenin getirdiği yeni yaşam biçimi, değişen üretim biçimi, yeni ihtiyaçlar ve istekler doğrultusunda şekillenerek fonksiyonel mekan organizasyonuna sahip olan Türk Evi'ne dönüşmüş ve Türk Evi kavramı günümüze dek varlığını sürdürmüştür.

3.2. Türk Evi'nin Oluşumunu Etkileyen Faktörler

Türk Evi'nin oluşumunda Türklerin geçmişteki yaşam biçimleri ve bu dönemde edindikleri mimari deneyimler, yerleştikleri bölgenin coğrafi koşulları ve iklimsel özellikleri ile geleneksel yaşam kültürleri etkili olmuştur. Orta Asya'da göçebe yaşam sürdüren Türklerin yaşama birimi olan, kolaylıkla kurulup sökülebilen, taşınabilen göçer çadırı Türk Evi'nin varoluşuna kaynaklık etmektedir. Çadırların iç mekan organizasyonunda sistemleştirilen ilkeler Türk Evi'nin kuruluşunda da uygulanmıştır. Gerçekçi bir yaklaşımla akılcı, işlevsel ve esnek çözümler üretilerek mekan organizasyonu kurgulanmıştır. Türk Evi'nde, plan şemasının ve strüktürün oluşumunda topografya, çevre koşulları ve Türk ailesinin yaşam biçimi dikkate alınmıştır. Evin tasarımı içten başlayıp dışa doğru gelişerek önce işlev çözümlenmiş ve mekanlar insan ölçülerine göre düzenlenmiştir.

Cengiz Bektaş (2018), Türk Evi'nin oluşumunda etkili olan ilkeleri şu başlıklar altında sınıflandırmıştır:

- Yaşama, doğaya, çevre koşullarına uygunluk
- Gerçekçilik, usa uyumluluk (akılcılık)
- İçten dışa çözüm
- İç-dış uyuşumu
- Tutumsallık
- Kolaylık
- Ölçülerin insan vücuduna göre oluşturulması
- İklim'e uygunluk
- Gereçlerin en yakından seçilmesi
- Esneklik

Cengiz Bektaş'a göre (2018), bu ilkeler her zaman çağlarıyla çağdaş olmuşlardır. Üslup, süsleme ve moda akım değişimlerinde bile bu ilkelerden ödün verilmemiştir. Yoksul ya da zengin ayırt etmeksizin her evde geçerliliklerini sürdürmüşlerdir.

Önder Küçükerman, geleneklerin, ekonomik koşulların, bölgesel verilerin, toplum yapısının, büyük aile kavramı ve göçebelik kavramının Türk Evi'nin oluşumu ile sıkı sıkıya bağlantılı olduğunu belirtmektedir. (Küçükerman, 1985)

Doğan Kuban, Anadolu'daki konut geleneğinin, erkek-egemen ailenin ekonomisi, Türk-İslam aile yapısı ve kadınların aile ve toplumdaki yeri ile ilintili olarak Türk Evi'nin planimetrik özelliklerini biçimlendirdiğini ifade etmektedir. (Kuban, 1995)

Sedad Hakkı Eldem ise Türk Evi'nin oluşumunda topografik ve iklimsel özellikler ile Türk unsuru, Türk sanatı ve Türk yaşam kültürünün etkilerini vurgulamaktadır. (Eldem, 1984)

Bu tez çalışması kapsamında, Türk Evi'ne ilişkin yayınlanmış kitap, makale, dergi ve benzeri nitelikteki yayınlarda Türk Evi'nin oluşumunda etkili olan faktörler incelenmiştir. Kaynakların vermiş oldukları bilgiler doğrultusunda Türk Evi'nin oluşumunda etkili olan faktörler, sosyal yaşam, iklim ve coğrafya, yapım tekniği ve malzeme, ekonomi ile din ve felsefe olmak üzere beş ana başlık altında ele alınmıştır.

3.2.1. Sosyal yaşam

Bir toplumda yıllar boyunca bir arada yaşayan farklı kültürlerin sahipleri, toplumun kimliğini oluşturan dil, din, ırk, örf, adet, düşünce, kültür ve tarih gibi temel öğeler üzerinde müşterek bir bağ kurarlar. Bu durum gündelik yaşamı ve yaşamın uzantısı olan sanatı ve mimarlığı da etkilemektedir. Bu nedenle, sosyal yaşam-mekan etkileşimi bağlamında, toplumun ortak sosyal eğilimleri, kültürel dinamikleri ve tarihi belleği evin kuruluşunda ve biçimlenmesinde belirleyici bir faktör olmaktadır.

“Türk Evi, toplum yapısının özellikleri ile sıkı sıkıya bağlıdır. Türk toplumunun sahip olduğu sosyo-kültürel değerler, geçmişin kültürel kalıntısını içerirler. Türk Evi de Türk toplumu gibi, farklı kültürel bileşenlerin bir sentezi sonucu oluşmuştur. Orta Asya’daki göçebe yaşam, dini inanışlar ve İslam dünya görüşü, zengin Anadolu sentezini yaratmıştır. Bu kültürel sentez, kalıplaşmış, norm haline gelmiş davranışlar ve mekan düzenleme ilkeleri olarak geleneksel Türk Evi’nin biçimlenmesine, mekansal özelliklerine yansımıştır.” (Gögebakan, 2015)

Türk toplumunun geleneksel aile yapısı, gündelik yaşamı ve İslam dinine bağlı yaşayış biçimi ev tasarımında etkili olan unsurlardan biri olmuştur. Türk Evi’nin oluşumu ve biçimlenişi Türk toplumunun sosyo-kültürel yapısının bir yansımasıdır. Ev, insanların temel ihtiyaçlarını karşıladığı, barındığı fizyolojik bir ortam olmasının yanında insanın duygusal, fonksiyonel ya da kavramsal bağlar kurduğu sosyo-kültürel bir ortam sağlamaktadır.

Toplumun temeli olan “aile” kavramı, Türk kültüründe önemli bir değer olarak kabul görmektedir. Türkler nesiller boyunca birkaç kuşağın bir arada yaşadığı “geniş aile düzeni” ve erkek egemen aile yapısı, Türk Evi’nin oluşumunda ve biçimlenmesinde önemli etkenlerden biri olmuştur. Anne, baba, çocuklar, gelinler, damatlar ve torunlar tek bir çatı altında birleşmişlerdir. Türk Evi’nde, geniş aileyi oluşturan her çekirdek ailenin ihtiyaçlarını karşılayabilecek büyük ve çok sayıda mekan kurgulanmıştır. Aile yapısında meydana gelen değişimlere göre ilaveler ve tadilatların yapılmasına olanak sağlayabildiği gibi gerektiğinde evin bölünmesine de imkan verecek esnekliktedir.

“Konutlar geçmiş toplumların kalplerinin attığı ortamlardır. İslam toplumunun kalbi evlerde, yani kadının olduğu yerde atar. Türk Evi’nin işlevsel gelişiminin de kadının aile ve toplumdaki yerine bağlı olduğu görülmektedir.” (Kuban, 2017) Evin işlevsel

gelişimi, günlük hayatını evde geçiren kadının etkinlikleriyle ilişkilidir. Buna bağlı olarak evler, kadının günlük işleri, toplumsal faaliyetleri ve her türlü çalışmaları göz önünde bulundurularak biçimlenmiştir.

Türk Evi, ailenin gündelik yaşamının gereklerine göre tasarlanmış ve inşa edilmiştir. İslam dinine bağlı olan Türk toplumunun aile yaşantısı ve ailenin mahremiyeti göz önünde bulundurularak içe dönük mekan kurgusuna sahip konutlar tasarlanmıştır. Mahremiyet ilkesi bağlamında mekan organizasyonu, oda-sofa-avlu-sokak dizgesi ile kurulmuş; bu sayede avlu, sokak ile sofa ve odalar arasında geçişi sağlayan yarı özel bir mekan olarak değerlendirilmiştir. Evin iç yaşamı dış dünyadan bahçe duvarı, pencerelere konulan ahşap kafes, kapak gibi elemanlarla görsel olarak soyutlanıp evin mahremiyeti koruma altına alınmıştır. “Ailenin yapısı, çocukların eğitimi, kültürel amaçlar, yaşlılara saygı ve mahremiyet şuuru, bir Müslüman evinin planimetrik organizasyonuna yansır. Bir evin mahremiyeti ile mahfuz ve mahrem bir mekân olarak ev anlayışı birbiriyle ilişkili ifadelerdir.” (Cansever, 2009)

3.2.2. İklim ve coğrafya

Doğa içinde yaşamak, doğayla bütünleşmek, Türklerin en önemli yaşam ideolojisi olmuştur. Türk konutunun tasarımında doğa, iklim ve hava koşulları göz önünde bulundurularak mekansal ve yapısal çözümler üretilmiş; yaşama, doğaya uyumlu ve içerisinde bulunduğu çevre koşullarına saygılı bir tutum sergilenmiştir. Evler doğayla savaşmadan ona uymuş ve bu evi yaratan insan ile diğer varlıkların uyum içerisinde yaşamlarını sürdürebilecekleri bir yaşam ortamı oluşturulmuştur. “Evlerin kapısı atlı araba için açılırken, bir kanadında, insan için, daha küçük ayrı bir kanat, kedi için küçücük bir başka kanat tasarlanmış ve kuşlara da evler düşünülmüştür.” (Bektaş, 2018)

Evlerin birbirlerinin görüşlerini engellemeyecek şekilde konumlandırılması, her evde ailenin ihtiyaçlarına yetebilecek bir bahçenin olması, diğer varlıkların da yaşamlarını sürdürebilecekleri bir yaşam ortamının oluşturulması gibi sayısı arttırılabilecek tüm teferruatlar, Türk Evi'nin insana, doğaya ve çevreye olan saygının ve özenin göstergesi olarak yorumlanabilir.

Tarihsel süreç içinde, iklim ve coğrafi koşullar, konut mimarisini etkileyen temel etkenlerden biri olmuştur. Sedat Hakkı Eldem (1984), birbirlerinden belirgin olarak ayrılabilen ev tiplerinin ortaya çıkmasında topografik ve iklimsel özelliklerin etkili

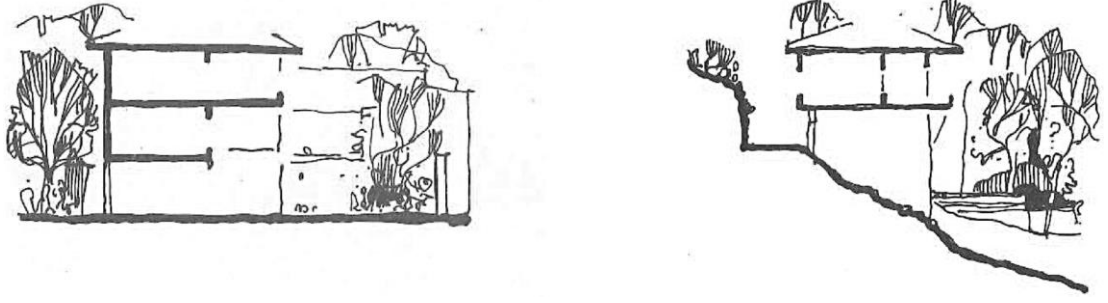
olduğunu belirtmektedir. Konutun bulunduğu bölgenin yağış şekli, sıcaklık değerleri, güneş ışınım etkileri, rüzgar ve hava hareketleri ile topografik durumları evlerin tasarımında ve gelişiminde rol oynamıştır.

Cengiz Bektaş (2018), Anadolu'nun iklim haritasını, birbirinden farklılıklar gösteren çeşitli iklim bölgelerine ayırmaktadır. Anadolu'da, Güneydoğu Anadolu'nun yazları çok sıcak ve kışları çok soğuk çölümsü ikliminden, İç Anadolu'nun sert yayla iklimine ve Batı Anadolu'nun ilkbahar, sonbahar ve kışı yağışlı, nemli, deniz iklimine kadar geniş bir iklimsel çeşitlilik görülmektedir. Örneğin, "kışı soğuk olan bölgelerde evlerin daha korunumlu, yazı sıcak yerlerde yaşayışın daha ziyade dışarıda yani avluda olmasını gerektirmiştir." (Eldem, 1984) Yağış şekli çatı şekilleri üzerinde etkili olmuş buna bağlı olarak yağış miktarının fazla olduğu bölgelerde evler dik çatılı yapılmıştır. Kurak iklim bölgelerinde iç sıcaklığı koruyabilmek için kalın duvarlı, küçük pencere ve avlulu ev çözümleri gerekmiştir.

Türk Evi'nin kuruluşunda, mekanların kullanım amacına yönelik gerekli ısı, ışık ve havalandırma ihtiyaçları göz önünde bulundurularak, konutun bulunduğu bölgenin ikliminin tüm özelliklerine uygun mekansal ve yapısal çözümler üretilerek evin iklime adaptasyonu sağlanmıştır.

Yapının konumlandığı zeminin jeolojik yapısı, konutun araziye yerleşiminden, arazi üzerindeki konumlanması ve yönleneşine kadar yapının biçimlenmesinde önemli ölçüde etkileri görülmüştür. "Kuru yerlerde vadilere yayılarak, rutubetli yerlerde tepelere yerleşerek, ılımlı bölgelerde yamaçlara, soğuk bölgelerde ise yine vadilere yerleşmek tercih edilmiştir. Türk Evi'nin plan şemasının ve strüktürün oluşumunda iklim, topografya ve çevre koşulları göz önünde bulundurulmuştur." (Erçin, 2005)

Anadolu'nun engebeli yapısı evin mekansal özelliklerinde değil, topografik özelliklere bağlı olarak yapısal özelliklerinde değişiklikleri getirmiştir. Türk Evi'nin üst katlarının iç mekan kurgusu değişmezken zemin katların özellikleri doğal çevreye ve topografyaya uygun olarak şekillenmiş ve farklı topografik özelliklere sahip zeminlerde yapılmış plan çözümlerinden özgün sonuçlar elde edilmiştir.

Şekil 3.3 Anadolu’da düz ve eğimli çevrelerde evin yapısal kuruluşu (Küçükerman ve Güner, 1995)

“Eğimli bir bölgede yapılan bir uygulamada, yaşam katı, zorunlu olarak yerden yükseltilmiş ve yönlendirilmiştir. Burada odaların birbirleriyle olan ilişkileri ve orta alan kavramı değişmeden, sadece biçim değişerek temel kavram kurulmuştur. Doğal etkenlerse, yapıya bu biçimlendirmeyi getirdikleri halde, odaların kendi içlerindeki kavram ve düzeni etkilememiştir.” (Küçükerman, 1973)

3.2.3. Yapım tekniği ve malzeme

İnsanlık tarihi boyunca, değişik çağ ve bölgelerde, yapım tekniği ve malzeme, oluşturulan yapıların karakterini belirleyen unsurlar olmuşlardır. Hatta yapım tekniği ile malzeme yapının biçimini belirleyici özelliklerden ziyade mimari olarak yapıyı tamamlayan ve tanımlayan etkenlerdir.

Bir mimari yapının bulunduğu bölgenin özellikleri, yapıda kullanılacak yapım tekniği ve malzemenin belirlenmesi açısından önemli bir husustur. Her mimari yapı bulunduğu bölgenin yerel malzemesi kullanılarak çevre dokusuna uygun bir şekilde inşa edilmektedir. “Taşın ve ahşabın olmadığı Orta Anadolu’da kerpicing, yağışlı ve ormanlık alanlarda ahşabın ya da Güneydoğu Anadolu’da olduğu gibi taşın tercih edilmesi tamamen bölgede bulunan malzemelerle ilgilidir.” (Gögebakan, 2015)

Yapıda kullanılacak malzemelerin tercihi yakın çevreden yapılarak, yapının inşa edildiği alana tedarik kolaylığı sağlanırken, ekonomik açıdan da mevcut olanakların değerlendirilmesi söz konusudur. Örneğin, Karadeniz bölgesinde iklim ve coğrafi koşullar nedeniyle, ulaşılabilirliği kolay olan ve bu nedenle de ekonomik olan ahşap kullanımı, yöreye özgü yapım tekniklerinin oluşmasına olanak sağlamıştır.

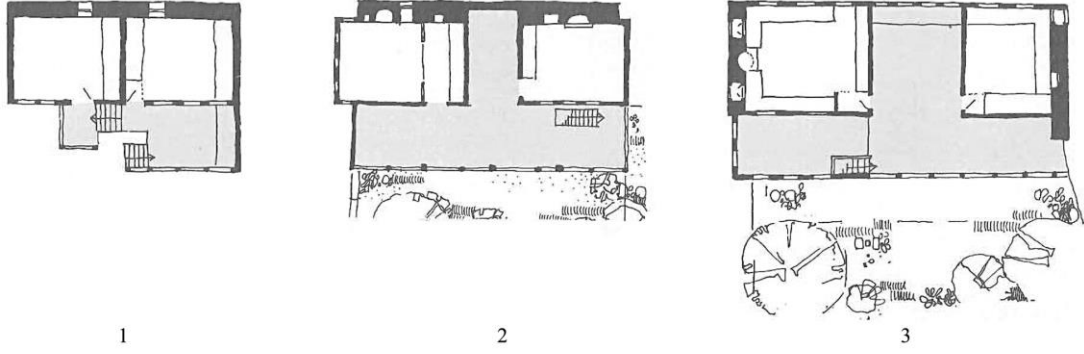
Yapının yakın çevresindeki doğal kaynaklardan temin edilen malzeme, yapım tekniğinin seçiminde belirleyici bir faktör olmaktadır. Anadolu’da konut mimarisinde ahşap, kerpiç, tuğla ve taş gibi yerel malzemelerin kullanıldığı kagir yapım tekniği ile ahşap çatkı arasına kerpiç, tuğla, taş dolgu veya bağdadi tekniği yaygın olarak kullanılmıştır. Karadeniz bölgesindeki evlerde, ahır ve depo mekanlarının yer aldığı zemin katlarda taş malzemenin kullanıldığı kagir yapım tekniğinden, yöredeki yüksek nem oranı karşısında konutlarda doğal havalandırmayı sağlamak için ahşap çatkı arasına içine dolgu tekniğine geçiş görülmektedir. Ahşap taşıyıcı sistemin dolgu malzemesi olarak yerel taş malzeme kullanılmasıyla taşların aralarından mekana hava akımı sağlanarak yapıda doğal bir iklimlendirme sağlanmaktadır.

Konutların inşasında kullanılan yapı malzemesinin bölgede bulunan doğal kaynaklardan sağlanması, bu malzemenin bölgenin niteliklerine bağlı olarak değişiklik göstermesi ve malzemeye göre yapım tekniğinin seçilmesi ile konutun bulunduğu kentin genel görünümünde, özgün kentsel doku estetiğinin ortaya çıkmasını sağlanmaktadır.

3.2.4. Ekonomi

“Anadolu’daki Türk Evi’nin biçim ve boyutlarının belirlenmesinde, ekonomik etkenler çok önemli yer tutmazlar. Bu nedenle, oda kavramı ve biçimin temel ilkeleri, ekonomik koşullara bağlı olarak değişmez. Değişen yalnızca, özen ve süs alanlarının niceliğidir.” (Küçükerman, 1973) Ailenin ekonomik durumu sadece odaların büyüklüğüne ve sayısına dolayısıyla plan şemasına ve iç mekandaki süslemeye etki etmiştir. Zengin evi ile yoksul evi arasında ayırım yapmak oldukça zordur. İç mekan düzenlemeleri ve iç mekanda kullanılan malzemeler ile oda sayısında farklılıklar olmasına rağmen temel kuruluş ilkeleri ortaktır.

Türk Evi’nin gelişimine yönelik çalışmaların öncülüğünü yapan Sedat Hakkı Eldem’in (1984) yaptığı Türk Evi plan tiplerine yönelik sınıflandırmada sofasız plan tipinden orta sofalı plan tipine uzanan süreçte plan tiplerinin gelişimi ekonomik nedenlere dayanmaktadır.

Şekil 3.4 Farklı ekonomik etkenlere bağlı olarak biçimlendirilmiş evler
(Küçükerman ve Güner, 1995)

1. İmam evi, 2. Tüccar evi, 3. Üst düzey yönetici evi

Ailenin ekonomik durumunu belirleyen geçim kaynağı doğrultusunda gerekli ihtiyaçlar ve istekler mimarlığı yönlendirmiş, evin biçimine ve büyüklüğüne tümüyle yansımıştır. Tarım ve el sanatları ile uğraşılan bölgelerde tarım ürünlerinin depolanması ve kullanılan tezgahların konabilmesi için mekanlara olan ihtiyaç evlerin tasarımını etkiler. Hayvancılıkla uğraşılan bölgelerde ise hayvanların barınması ve bakımı için ahırlara ihtiyaç duyulur ve evlerin zemin katı bu iş için ayrılır, üst katları ise yaşam katı olarak kullanılırdı.

19. yüzyıldan sonra ekonomik gücün ve yaşam kalitesinin artmasıyla, Batılı üslupların da etkisiyle büyük hacimli çok sayıda odaya sahip merkezi plan şeması konutlarda kullanılmıştır.

3.2.5. Din ve felsefe

Anadolu'nun farklı coğrafi bölgelerinde, farklı malzeme ve yapı tekniği ile meydana getirilen evlerin planimetrik organizasyonunda ve iç mekan düzenlemelerindeki diğer bir etken ise İslam dininin esasları, İslam dinine bağlı yaşama biçimi ve mahremiyet kavramıdır. Türk Evi, mahremiyet ilkesi gereği içe dönük plan şeması ile inşa edilmiştir.

İslam dinindeki mahremiyet anlayışının etkisiyle, birinci kata kadar yükselen bahçe duvarlarıyla zemin kattaki ev içi yaşantı dış ortamdan kesin olarak ayrılmış ve dış mekan ile olan ilişki birinci kattaki ahşap kafesler veya kapaklarla sınırlandırılmış pencereleri olan çıkmalar aracılığıyla sağlanmıştır.

“Erkek ve kadın arasındaki ayrım odaların kullanılmasında gösterilen duyarlılıkla ortaya çıkmaktadır. Özellikle erkek misafirlerin kadınların mahremiyetine özen göstermeleri beklenirdi.” (Kuban, 2017) Bu nedenle, İslam dinine bağlı olarak, toplumsal yaşamda kadın ve erkeğin ayrılması evlerin planlarına yansımış, evlerin harem ve selamlık olarak ikiye ayrılmasına neden olmuştur. “Selamlama alanı anlamına gelen ‘selamlık’, ailenin erkekleriyle aile dışından diğer erkeklerin iş ve sosyal ilişkiler maksadıyla kullandığı bölümdür. Yasaklanmış, dokunulmazlığı olan yer anlamına gelen ‘harem’, evin aileye ayrılmış bölümüdür. Bu odalar sokağın kamusal yaşamından korunmaktadır. Burada kadınlar ve çocuklar ailenin erkekleriyle birlikte yaşar, yemek yer fakat aile dışından kadın ziyaretçilerin bulunduğu durumlarda erkeklerin hareme girmesine izi yoktur.” (Bertram, 2012)

İçe dönük yaşam biçimi, odaların kapılarının mekana köşeden kontrollü bir şekilde açılması, gusülhanelerin odalarda yüklüklerin içinde çözümlenmesi, dış kapıların üzerine gelen konunun kadın veya erkek olduğu ayırt etmek için farklı sesler çıkaran tokmakların konulması gibi sayısı arttırılabilecek tüm çözümler, İslam dinin ve mahremiyet olgusunun etkisi ile oluşturulmuştur.

“İslam inancına göre, insanlara faydalanma imkanı verilse de, toprak esasen Allah’a aittir ve insanların topraktan dünyayı güzelleştirmek şartı ile sınırlı yararlanma hakları vardır.” (Cansever, 2009) “Şehirleri vücuda getiren yapıların kalıcı veya geçici malzemeye inşa edilmiş olması; veya Osmanlı şehirlerinde olduğu gibi, yapıların bir kısmının, mesela sürekli değişen aile yapısına uyum sağlamak üzere geçici malzemeye, idari, dini ve içtimai hizmet gören han, hamam, çarşı gibi yapıların kalıcı malzemeye inşa edilmiş olması gibi, farklı ve varlığın yapısına umum iradesi ile var olmuş çözümler de getirilmiştir.” (Cansever, 2010)

İslam anlayışındaki insan yaşamının ve dünya malının geçici olduğu felsefesi, sade ve gösterişsiz bir yaşam biçiminin benimsemesine neden olmuştur. Bu felsefenin sonucu olarak, Türk Evi’nin tasarımında bölgesel verileri yansıtan, son derece yalın ve gösterişsiz bir mimari üslup geliştirilmiştir. Tezyinat malzemenin doğal yapısı ile sınırlı kalmıştır. Bu nedenle de zengin ve yoksul evleri arasında farklılık hissedilmemektedir. “İslami felsefelerden biri de tutumsallık olmuş, en azla en doğru çözüme ulaşım çabası görülmüştür. Gerekmeyen yerde çivi bile kullanılmamış, yağmurun damlası dahi harcanmamıştır. Kimi yerlerde bacalardan çıkan dumanın sıcaklığından bile yararlanılmıştır.” (Bektaş, 2018) Dahası, bu felsefeye bağlı olarak

Türk Evi, kısa ömürlü ve yeniden kullanılabilir malzemelerden inşa edilmiştir. Böylece aile yapısında meydana gelen değişim ihtiyacına bağlı olarak gerektiğinde evin büyümesine veya küçülmesine imkan sağlanmaktaydı. “Eğer kalıcı yapılar inşa edilseydi, yapıların içerisinde yaşayan ailelerin yaşama biçimine göre binaların değişmesi mümkün olmayacaktı.” (Cansever, 2010)

3.3. Türk Evi Plan Tipleri ve Özellikleri

Sofanın çevresinde odaların sıralanmasıyla Türk Evi'nin plan şeması oluşturulmaktadır. Türk Evi plan tipleri, odaların sofa ile olan ilişkisine ve sofanın konut içerisindeki konumuna bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Başka bir deyişle, sofa, Türk Evi'nde plan tipini belirleyici ana unsurdur.

Türk Evi'nde uygulanan plan tiplerine ilişkin en geniş kapsamlı çalışma, Sedat Hakkı Eldem tarafından yapılmıştır. Sedat Hakkı Eldem, Türk Evi plan tiplerini sınıflandırmış ve bu sınıflandırmayı yaparken plan tiplerinin geçirdiği gelişmeleri dikkate almıştır. En basit plan tipinden en gelişmiş plan tipine doğru uzanan bir yol izlemiştir. Türk Evi plan tipleri sofasız, dış sofalı, iç sofalı ve orta sofalı olmak üzere dört başlık altında toplanmıştır.

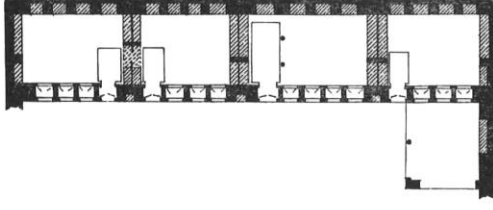
3.3.1. Sofasız plan tipi

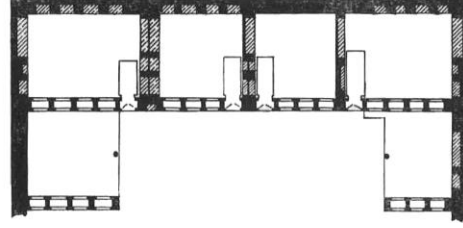
Şekil 3.5 Sofasız plan tipi (Küçükerman, 1985)

“Ev planlarının en ilkeli olan bu tipte odalar, yan yana dizilerek plan şeması oluşturulmuştur. Odaların önündeki bağlantı, bir kaldırım, tretuvar veya avlu ile sağlanmıştır. Bu tipin en basit şekli tek hücreli ev şeklindedir. Bu oda avlu üzerine açılır. İki ya da daha fazla odalı evlerde genellikle kapı ve pencereler aynı cephede yer almıştır. Oda sayısı fazlaştığında odalar aynı sırada olmayıp kollar halinde uzanırlar. Odaların arasında bazen eyvanlar kullanılır. Bu tip, genellikle iklimin sıcak

olduğu güney ve doğu bölgelerinde uygulanmıştır. Bu tip açık geçitlerin soğuk yerlerde doğurduğu zorluklardan dolayı daha fazla kullanılmamıştır.” (Eldem, 1984)

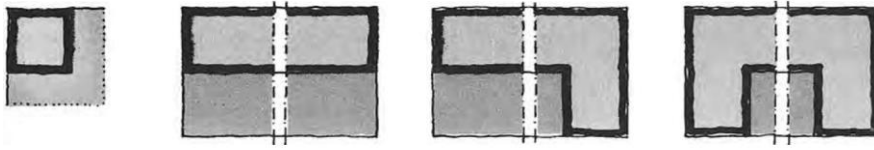

Şekil 3.6 Antakya'da Çin Çin Hikmet Evi (Eldem, 1954)

Şekil 3.7 Antakya'da Ahmet Kavukçu Evi (Eldem, 1954)

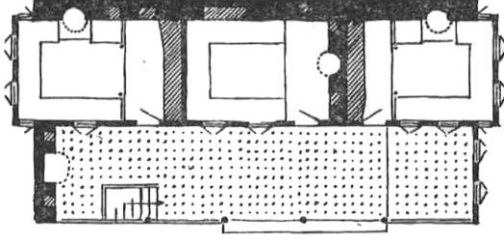
3.3.2. Dış sofalı plan tipi

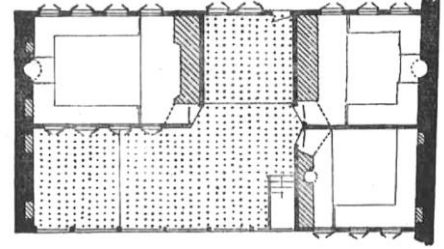
Şekil 3.8 Dış sofalı plan tipi (Küçükerman, 1985)

“Türk Evi'nin en eski örnekleri bu plan tipindedir. Bu tipte oda sıraları bir sofa ile birbirlerine bağlanmıştır. Bu tip, planın şekline ve yerine göre ön, köşe açık sofalı, hayatlı, sergahlı ve sayvanlı ev diye adlandırılabilir. En ilkel tipinde sofa, açık bir direklik ve üzeri damlıdır. İklimin elverişli olduğu yerlerde bu tip zamanımıza kadar uygulanmıştır. Oturma ve yaşama seviyesinin yükselmesiyle, sofanın bir veya iki cephesi oda ile çevrilmiş ve açık sofa kapanmaya başlamıştır. Dış sofalı evlerde simetriye fazla önem verilmez, plan genellikle serbesttir. Dış sofalı plan en basit şekliyle, bir oda sırası ve önündeki sofadan oluşmuştur. Bu sade plana zenginlik veren eyvan ve köşklerdir. Eyvanlar oda sıralarını kesmeye ve sofayı genişletmeye yararlar, köşkler ise plana büyük değişiklik veren unsurlardır. Oda sıralarının L veya U şeklinde sofanın etrafında toplanmasıyla daha ekonomik planlar oluşturulmuştur.

Zamanla sofa kısılp odalar arasına alınmasıyla iç sofalı plan tipine geçişin zemini oluşmuştur.” (Eldem, 1984)

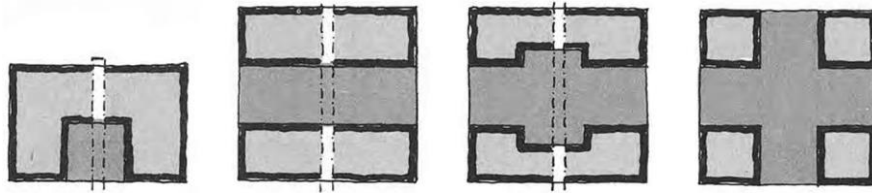
Şekil 3.9 Antalya’da 19.yy.dan kalma bir ev (Eldem, 1954)

Şekil 3.10 Bergama’da Hacı Rıza Evi (Eldem, 1954)

“Dış sofalı plan tipi, göçer çadırları ile ilişkilendirilmiştir. Sofanın bir ya da üç cephesinin dış dünyaya açık olması Türklerin çadırlarda sürdürdükleri doğal yaşamının yerleşik düzene yansıması olarak nitelendirilmektedir. Türk Evi’ndeki her oda çadırı, dışa açık sofa ise denetim altına alınmış doğayı simgelemektedir.” (Günay, 2014)

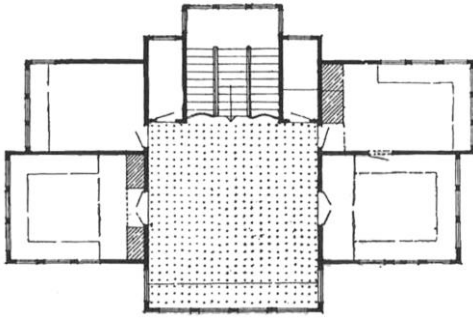
3.3.3. İç sofalı plan tipi

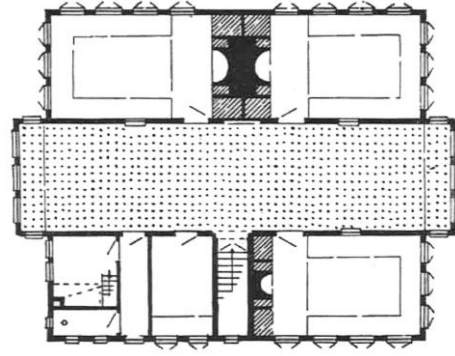
Şekil 3.11 İç sofalı plan tipi (Küçükerman, 1985)

“Karnıyarık olarak da adlandırılan bu tipte sofanın iki yanı oda sıraları ile çevrilmiştir. Sofanın iki tarafına dizili oda sıralarından birinin küçük olmasıyla iç sofa biraz dışarı taşar. Bazen sofanın pencere duvarına birer köşk ve sekilik ilave edildiği görülür. İç sofalı evlerde genellikle iki yüzlü sofa yani iki cephesi açık ve pencere duvarına olan sofa tercih edilmiştir. Sofa cephelerinden birinin sağır olması, genellikle kullanma ve topografik nedenlerden dolayı yapılmıştır. İç sofa ihtiyaca göre yan sofa, eyvan veya merdiven sofası ilave edilerek yer yer genişletilmiştir. İç

sofalı plan tipinin tercih edilmesinin sebebi daha kullanışlı ve ekonomik olmasındandır. Odaların sofanın iki tarafına dizilmesiyle sofa alanından ve dış duvarlardan tasarruf edilmiştir. Odalar arasındaki irtibat da kolaylaşmış fakat sofanın doğa ve bahçe ile olan ilişkisi azalmıştır. Bu plan tipi genellikle şehirlerde tercih edilmiştir. Oda kapılarının pahlanmış oda köşelerine getirilerek açılmasına bağlı olarak sofanın orta kısmında genişleme olmuş ve orta sofalı plan tipine geçişin zemini oluşmuştur.” (Eldem, 1984)

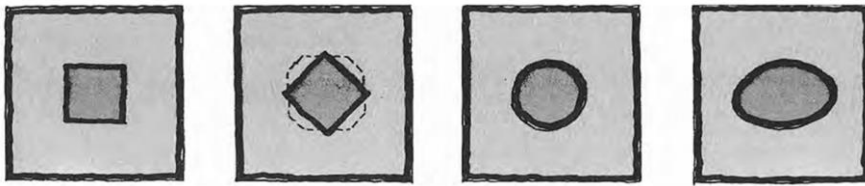

Şekil 3.12 İstanbul'da 19.yy.a ait bir ev (Eldem, 1954)

Şekil 3.13 Ankara'da 19.yy.a ait bir ev (Eldem, 1954)

3.3.4. Orta sofalı plan tipi

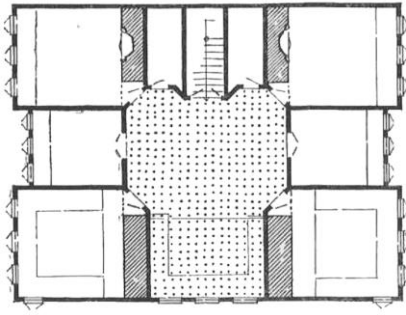

Şekil 3.14 Orta sofalı plan tipi (Küçükerman, 1985)

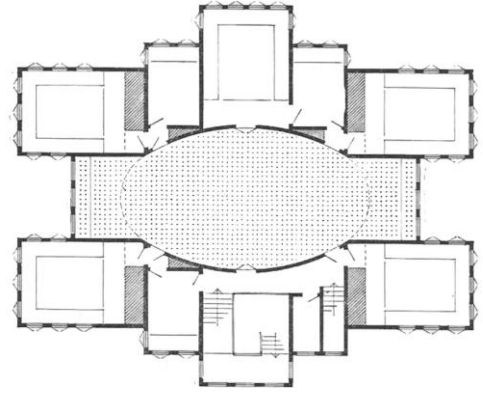
“18. yüzyılda belirginleşmiş ve 19. yüzyılda yaygınlaşmış olan orta sofalı plan tipi, kentlerin kalabalıklaşması, arsaların küçülmesi ve değer kazanması sonucunda içe dönük ve sıkışık planlama ihtiyacından doğmuştur.” (Günay, 2014)

“Sofa evin merkezinde ve dört tarafı oda sıraları ile çevrilmiştir. Sofanın aydınlık olması için oda sıralarının arasına eyvanlar yerleştirilmiştir. Eyvan sayısının birden dörde kadar çıkarılmasıyla orta sofalı plan tipinin en gelişmiş şekilleri oluşturulmuştur. Bu nedenle bu plan tipi büyük ve zengin evlerde uygulanmıştır. Sofanın hava koşullarından korunması, planın toplu bir halde olması, odalar arasındaki mesafenin azalması sebebiyle büyük şehirlerde ve özellikle İstanbul’da sıkça kullanılan plan tipi olmuştur.” (Eldem, 1984)

“Zamanla orta sofaya farklı şekiller verilmiştir. En sevilen ve sıkça kullanılan sistem, köşeleri pahlamaktır. Bu pahlanmış köşeleri eğrisel olarak da yapılmıştır. Bu usul, yavaş yavaş sofayı tamamıyla yuvarlak, daha doğrusu beyzi (oval) bir şekle sokmuştur. Bu beyzi ve yuvarlak sofalı planlarda, batı etkisinin olduğu inkar edilemez.” (Eldem, 1984)

Şekil 3.15 Üsküdar’da Türkmenzade İsmail Konağı (Eldem, 1954)

Şekil 3.16 Kanlıca’da Mısırlı Prenses Rukiye Yalısı (Eldem, 1954)

“Genellikle konak, köşk ve yalılarda uygulanan bu plan tipi, sultanlar ve üst sınıflar için yapılmıştır. Anıtsal örneklerinde tavan yükseklikleri 5-6 metreyi bulmaktadır. Görkemli merdivenleri ve Batılı üsluptaki süslemeleriyle bu konakların sofaları sarayların tören odalarına benzemektedir.” (Kuban, 2017)

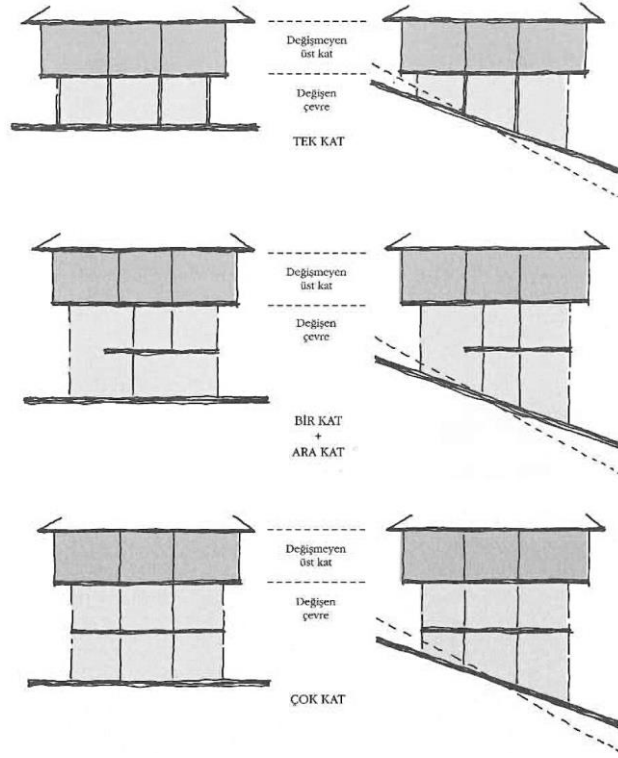
3.4. Türk Evi'nin Mekansal Özellikleri ve Mekan Kurgusu

3.4.1. Katlar

Türk Evi, genellikle tek katlı olarak tasarlanmıştır. Zamanla kat sayısında meydana gelen değişikliklere rağmen yaşama mekanı olan esas kat daima en üst katlarda yer almış ve diğer katlara göre daha seçkin ve ayrıcalıklı olmuştur. Bu nedenle Türk Evi'nin temel özellikleri en çok üst katlarda yer alan esas katta görülmektedir.

Zemin kat, sokağa ve topografyaya uygun bir şekilde kurulmuştur. Ailenin yaşama, yeme-içme ve uyuma mekanlarının yer aldığı ana katın ışık, güneş, hava ve manzaradan yarar sağlayabilmesi ve rutubetten korunabilmesi için zeminden dikmelerle yükseltilir. Zamanla dikmelerin arası taş duvarlarla kapatılmasıyla oluşturulan zemin kat ise günlük işlerin yapıldığı hayat ve mutfak, ahır, kiler, odunluk, samanlık gibi hizmet mekanlarının kullanımı için ayrılır. Zemin katın taş veya molozdan yapılmış duvarları, sokağa bakan ve bahçeyi özel bir alana dönüştüren bahçe duvarları ile çevrilir. Bu bahçe duvarında ilk olarak avluya, devamında ise eve girişi sağlayan bir kapı yeri bırakılır.

Anadolu'nun kırsal kesimlerinde, geniş ve açık alanlarda kurulan evlerdeki esas kat, çevre verilerindeki değişikliklere göre doğayla bütünleştirilir ya da doğadan uzaklaştırılır. Büyük kentlerde, dar ve sıkışık alanlarda ise mümkün olduğunca kat sayısı artırılır ve esas kat her zaman en üst katta yer alır. Türk Evi'ne özgün dış görünüşünü kazandıran üst katlar, ailenin gündelik yaşamına, ışık, havalandırma ve manzaraya bağlı olarak zemin kattan farklı bir plan şemasıyla oluştururlar. Üst katlara doğru çıkıldıkça değişen yapı malzemesi, ailenin ekonomik durumu ve toplumdaki sosyal konumuna göre oluşturulan detaylarla daha zengin özelliklere sahip bir yapı oluşturulur.

Şekil 3.17 Türk Evi'nde esas kat ve zemin katın doğa ile ilişkisi (Küçükerman ve Güner, 1995)

Değişmeyen esas kat ile değişen çevreye göre şekillenen zemin kat arasında yarı değişken kesimler yani ara katlar oluşmaktadır. Bu katta günlük kullanım için ayrılmış odalar, misafir odaları, kışlık odalar ve bazı ek odalar bulunmaktadır. Asma kat şeklinde olan bu kata merdivenin sahanlığından ulaşılır. Kat yüksekliği, diğer katlara göre daha alçak tutulmaktadır. Bu katta yer alan pencereler ise daha küçük boyutta ve az sayıdadır. Bu özelliklere bağlı olarak verimli bir ısınma ortamı sağlandığından genellikle kışlık oda olarak kullanılır. 19.yy.dan sonra, ara kat ile esas kat arasındaki farklar azalarak ara katların önemi daha da artmış ve esas kat ile benzer özellikler göstermeye başlamıştır. Katlar arasındaki benzerliklere rağmen esas kat, “en şerefli kat” (Eldem, 1954) olma özelliğini korumuştur.

3.4.2. Oda

“Odalar, kendi başlarına, yapı içinde belirli eylemleri karşılayan birimlerdir.” (Küçükerman, 1973) “Odalar, bağımsız varlıklarıyla tektonikler olarak bütünlüğe tezyini bir düzen ile katılır. Yol ve bahçe arasında diziler halinde yer alır. Bunların içi ve dışı arasında sonsuz mekan içinde inşai sistemleri, pencere düzenleri ile her

birine ait özel tavan vs. mimari unsurlar ile farklılaşan özel kimliğe sahip varlıkların topluluğu olarak var olur.” (Cansever, 2009)

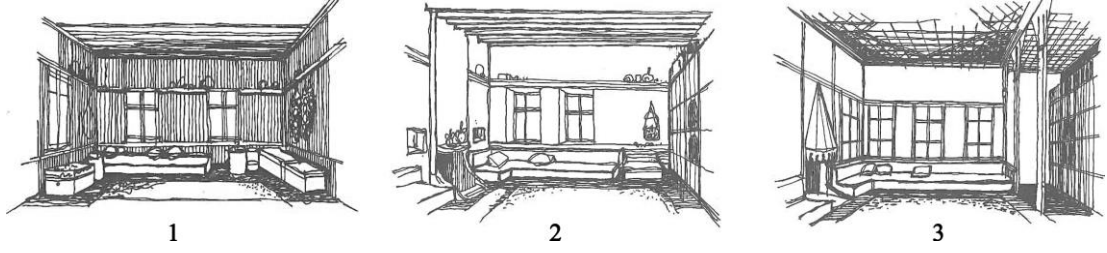
Türk Evi’ni oluşturan mekanlardan biri olan oda, plan şemasının oluşmasında en fazla etkisi olan unsurdur. “Türk Evi sisteminde ‘odanın kavramı-odanın iç düzen öğeleri-yapı sistemi’ üçlüsünün değişik birleşmeleri sonucunda, evin biçimi oluşmaktadır.” (Küçükerman, 1973)

Nesiller boyunca anne, baba, çocuklar, gelinler, damatlar ve torunların bir çatı altında yaşadığı geniş aile düzeni, Türk Evi’nin oluşumunda ve biçimlenmesinde önemli bir etken olmuştur. Her bir oda, çekirdek bir ailenin ihtiyaçlarını karşılayabilecek niteliklere sahiptir. Oda oturma, dinlenme, çalışma, yemek yeme, uyuma ve hatta yıkanma gibi yaşama dair eylemlerin tümünün gerçekleştiği mekanlardır. Odanın ortasında bir boşluk bırakılır ve yapılacak eyleme göre bu boşluğun fonksiyonu değiştirilir. Uyuma zamanı geldiğinde yatak ve yorganlar serilir, yemek zamanında ise sofraların kurulmasıyla odanın fonksiyonu bir anda değişmektedir.

Resim 3.1 Türk odasında fonksiyon değişimi (Günay, 2014)

Türk odasının iç mekan düzeni, konut nerede olursa olsun daima ortak bir kurguya bağlı olarak oluşturulur. Farklı yörelerdeki iklim, coğrafya, sosyo-kültürel ve ekonomik durum gibi çeşitli etkenlerden dolayı meydana gelen değişimler, sadece odanın cephe düzeninde ve plan şemasında kendini hissettirir. Bu farklılıklar dışında Türk odalarında aynı mekan kurgusuyla karşılaşılmaktadır.

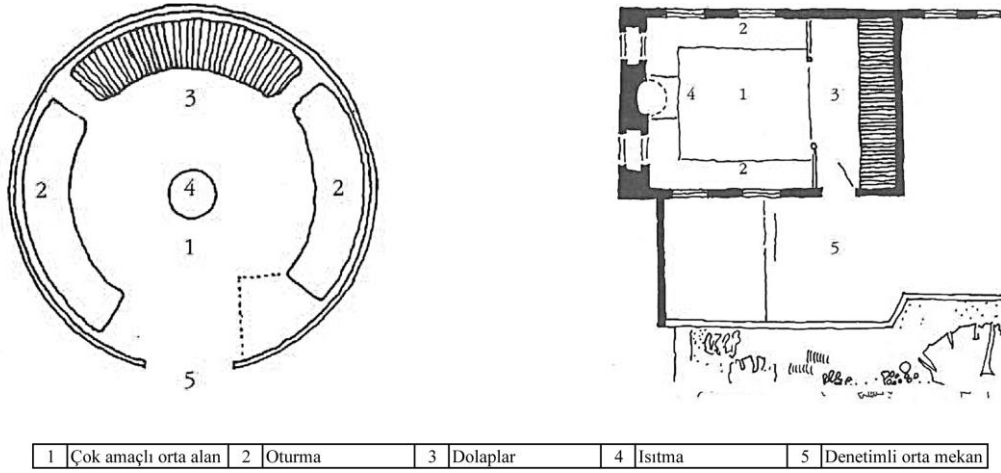
Şekil 3.18 Sosyal faktörlerin oda kurgusuna etkisi (Küçükerman ve Güner, 1995)

1.Köy evi, 2.Kasaba evi, 3.Şehir evi

Türk Evi’nde odaların şekli kare veya kareye yakın dörtgen olup, odanın büyüklüğü ahşabın boyutuna ve geçebildiği açıklığa göre değişmektedir. Eğer arsa parselasyonu odanın dörtgen formunun oluşumunu engelliyorsa, üst katlardaki çıkmalar ile bu dörtgen form yakalanmaya çalışılmaktadır. Odalarda, kareye yakın dörtgen formunun istenmesinin nedeni ise tefrişte sabit mobilyaların duvara bitişik olarak konumlandırılmasından kaynaklanmaktadır.

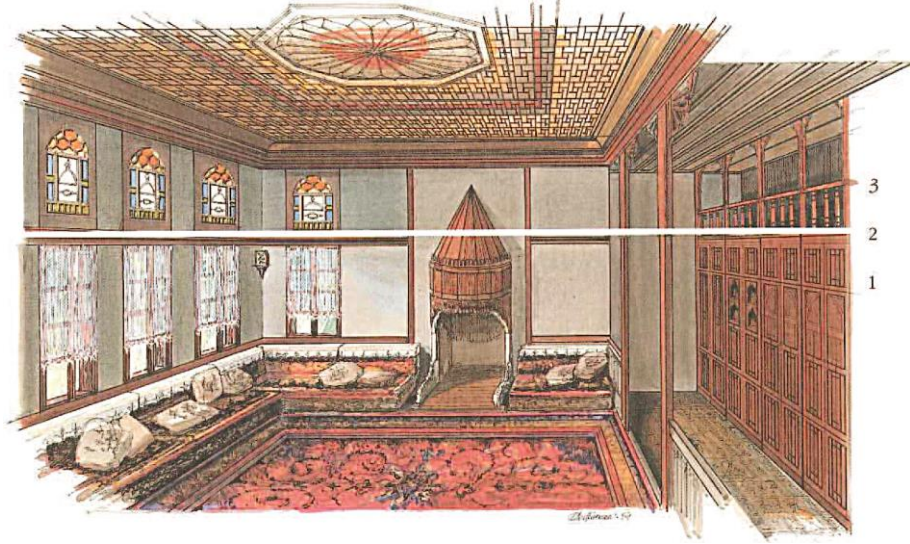
Odalar arasında işlev açısından pek farklılık bulunmamaktadır. Aynı doğrultuda sıralanmış odalar, işlevleri aynı olmasına rağmen yerlerine göre farklı isimler almışlardır. Sıranın başındaki odalar yan veya köşe oda, ortadakiler orta veya ara oda, boyut olarak diğer odalardan büyük olan oda ise baş oda olarak adlandırılmaktadır. Köşe odalar çeşitli açılardan pencerelere sahip olduğundan en değerli odalardır. Orta oda, ikinci dereceden odadır ve bir çıkma ile özelleştirilir. Saraylarda bu odalar hünkar dairesi veya kabul salonu olarak kullanılmıştır. Baş oda ise evin en güzel manzaraya ve ışığa sahip olan, en kıymetli odasıdır. Gündüz erkek misafirlerin ağırlandığı, gece vakti ise ev halkının toplandığı odadır. “Baş odalar büyük evlerde, konaklarda daha da önem kazanırlar ve her üç cepheleriyle dışa, sonsuz mekana açılırlar.” (Cansever, 2002). Baş oda, ailenin ekonomik durumu ile sosyal konumuna bağlı olarak gösterişli detaylar ile zenginleştirilir.

Orta Asya’daki göçer çadırının iç mekan düzeni ile odanın kurgusu birbirine benzer özellikler göstermektedir. Çadırın iç mekanının merkezinde bir ocak bulunur ve bu ocak ile yemek pişirme ve ısınma işlevleri yerine getirilir. Ocağın arka kısmında dolaplar, girişin sağ ve sol taraflarında oturma alanları yer alır.

Şekil 3.19 Çadır ile Türk odasının kullanım biçiminin karşılaştırılması (Küçükerman ve Güner, 1995)

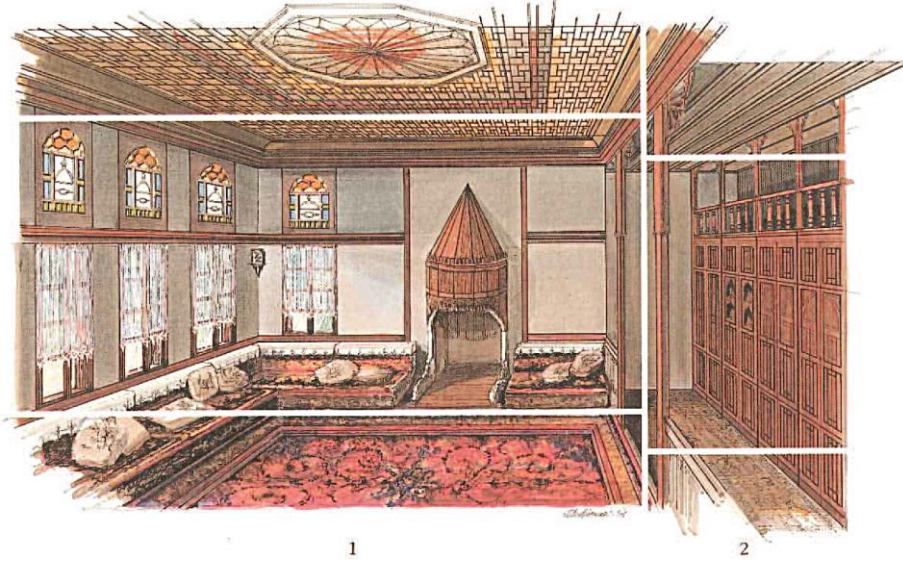
Türk odası, kendi içinde üst ve alt örtü olmak üzere, soyut bir çizgi ile yatay olarak iki kısma ayrılmaktadır. “Kaynakları çok eskilere dayanan düşünceye göre, ‘üstte gök, altta toprak’ vardır. Yüzyıllar boyu süren taşınabilen bir mekanın biçimlendirilmesinde etkili olan bu temel ilke, yerleşme düzenine geçişte de terkedilmemiş ve yeni yapılan mekanlarda hemen hemen aynı düşünce yaşatılmak istenmiştir.” (Küçükerman ve Güner, 1995) Anadolu’daki Türk Evi’nde bu ilke, odanın alt ve üst örtüsünün biçimlenmesinde etkili olmuştur. Odanın alt örtüsü, gündelik yaşamının gereklerine göre tasarlanırken üst örtü boş bırakılmıştır. Gündelik yaşama dair oturma, çalışma, yemek yeme, uyuma gibi eylemlerin gerçekleştiği Türk odasının faydalı kullanım alanını oluşturan alt örtüyü sedir, dolaplar, yüklükler, ocak ve pencere dizisi, bu faydalı çevrenin üst sınırında yer alan üst örtüyü ise vitraylı tepe pencereleri ve gösterişli süslemelere sahip tavan oluşturmaktadır.

Şekil 3.20 Türk odasının biçimlenişinde yatay bölünme (Küçükerman ve Güner, 1995)

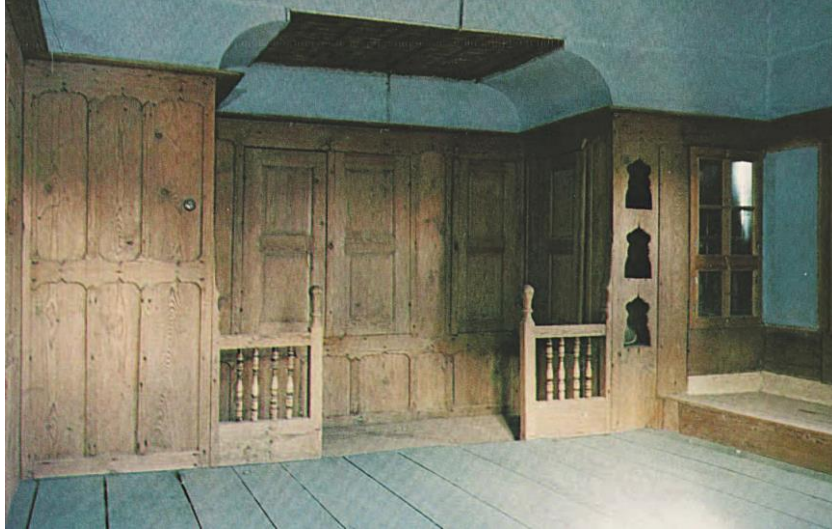
1.Faydalı kullanım alanı, 2.Faydalı kullanım alanının üst sınırı, 3.Üst çevre

Türk odasındaki yatay bölünmenin yanında bir de dikey bölünme gözlemlenmektedir. Odalarda, kullanım amacına bağlı olarak esas yaşama çevresi (seki üstü) ve yardımcı çevre (seki altı) olmak üzere dikey olarak bir bölünme söz konusudur. Odalara “seki altı” adı verilen tavanı alçaltılmış ve seki altından birkaç basamakla yükseltilmiş geçiş mekanından girilir. Seki altı, seki üstünden kafes, parmaklık, dikmeli kemer gibi bölücülerle ayrılır. “Seki üstü” ise seki altından bir basamakla yükseltilmiş ve etrafı sedirlerle çevrili olan temel yaşama alanıdır. Ancak 19.yy.dan itibaren, odaların iç mekan kurgusunda bazı değişiklikler meydana gelmiş; seki altı ile seki üstü arasındaki kot farkı zamanla kaybolmuştur.

Şekil 3.21 Türk odasının kullanım amacına göre dikey bölünme (Küçükerman ve Güner, 1995)

1.Esas yaşama çevresi (seki üstü), 2. Yardımcı çevre (seki altı)

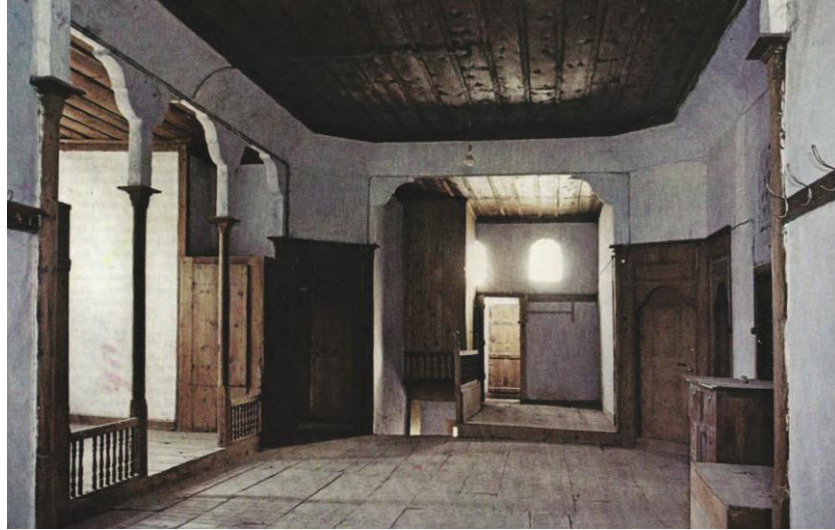

Resim 3.2 Bir odanın seki altı ve seki üstünden görünüm (Küçükerman, 1985)

3.4.3. Sofa

16. ve 17.yy.da, özellikle İç Anadolu'daki evlerde görülen, merdivenler aracılığıyla bahçeye veya avluya uzanan, etrafı açık ve dikmeler üzerine oturtulmuş tavanı bulunan veranda şeklindeki çıkıntılar “hayat” olarak adlandırılmıştır. Hayat, 18.yy.dan sonra hava koşullarına karşı tedbir almak için dikmelerin arası kapatılıp evin iç kısmına aktarılmasıyla sofa oluşmuştur. “Sergi, sergah, sayvan, çardak, divanhane, hayat gibi değişik isimlerle anılan sofa bir geçit olmakla beraber aynı zamanda bütün ev halkının toplandığı, düğün ve eğlencelerin düzenlendiği bir yerdir.” (Eldem, 1984)

“Sofa, biçimleniş olarak odaların arasında kalan ve onların belirlediği bir yerdir. Sokakla veya bahçe ile oda arasında kalan bu yer yaşantının büyük bir bölümünün geçtiği yerdir. Bu yer ara bir yerdir, yani ne içerisi ne de dışarıdır. Onu diğer ara yerlerden ayıran özelliği, önceden düşünülmüş olmasıdır, tesadüfi değildir. Özellikle bir, iki ve üç odalı evlerde ara yer olma durumunun yanı sıra bahçe, bahçe ve yol arasında durma durumu da çok güçlüdür.” (Yürekli ve Yürekli, 2007).

Resim 3.3 Sofadan bir görünüm (Küçükerman, 1985)

Konut planının içindeki konumu ve üstlendiği önemli göreve bağlı olarak Türk Evi'nde plan şemasını oluşturan başlıca etkidir. Sofanın biçimi ve odalara göre konumu, doğrudan doğruya plan tipini belirlemektedir. Sofanın odaların önünde, arasında ve ortasındaki konumuna bağlı olarak, dış sofalı, iç sofalı ve orta sofalı olmak üzere üç ana plan tipi meydana gelmektedir.

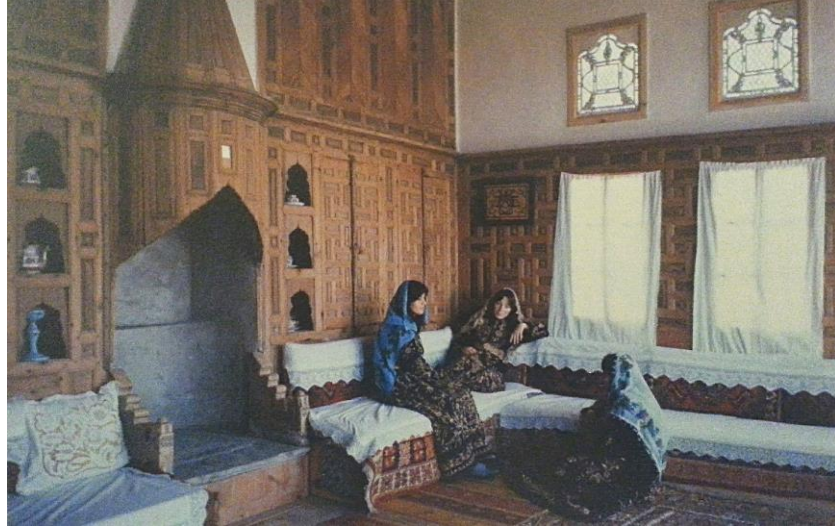
Sofa, yapıdaki tüm birimlerin ve kat içinde uygun bir yerde yer alan merdiven ile tüm katların bağlantılarını sağlamaktadır. Sofada, geçit ve merdivenler dışında kalan yerler ise oturmaya ayrılır. Bu oturma yerleri, odalar arasındaki boşluklarda yer alan eyvanlar veya taht adı verilen sekilik benzeri çıkmalara yerleştirilerek sofadan ayrılırlar ve bunlar genellikle manzaraya açılan yönde konumlanırlar.

Eyvanlar, hayat ile bahçe ve sokak arasındaki bağlantıyı sağlamak gibi önemli bir göreve sahiptirler. 19.yy.dan sonra evlerdeki eyvanların bir kısmı kapatılarak odalara dönüşmüştür. "Yeni kent evlerinde eyvanlar genellikle odaya dönüşmüştür. Kalan eyvanlar ise direklik ya da camekanla orta sofadan ayrılmıştır. Bu eski eyvan, yeni odaların cepheleri o günün moda Barok ve Rokoko desenleri ile süslenmiş ondüle duvarlarla dışarıya doğru çıkmalar oluşturmuşlardır." (Kuban, 1995)

3.4.4. Mobilyalar

Türk Evi'nde gösterişten uzak, yalın ve az sayıda mobilya kullanılır. Gündelik yaşamın geçtiği odalarda kullanılan mobilya ve elemanların seçiminde rahatlık ve konfor en dikkat edilen özellikler olmuştur. Oda içinde kullanılan mobilyaların ve elemanların tümü bir amaca hizmet etmektedir. Çok amaçlı sabit mobilyalar ve tek amaca hizmet eden hareketli elemanlar ile esnek mekansal çözümler üretilmiştir.

Türk Evi'nin özel bir mobilyası yoktur, yapı ile birlikte tasarlanan sabit elemanlar bulunur. Odanın pencere duvarının önünde yer alan ve üzeri minderlerle örtülü olan sedir adı verilen oturma elemanı dışında mobilyasızdır. Oturma, dinlenme, sohbet etme, misafir ağırlama, çalışma, yatma eylemlerine yönelik tasarlanan sedir, odanın ana unsurlarından en önemlisidir.

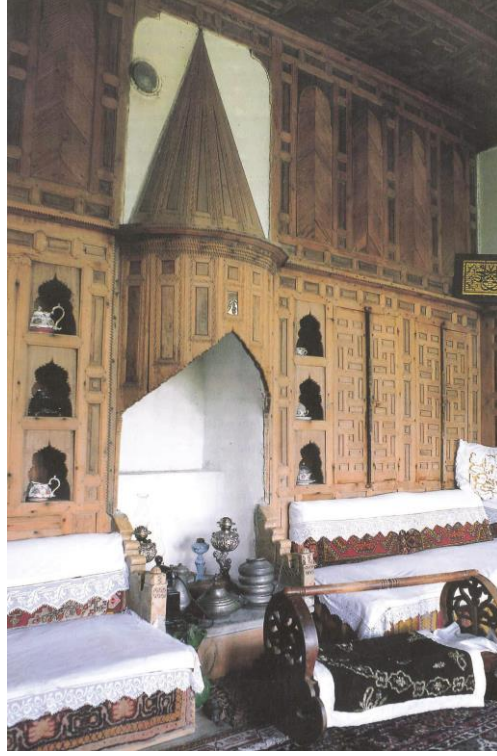

Resim 3.4 Türk odasında sosyal yaşamın geçtiği sedir (Günay, 2014)

Yapıya bağlı olan ve döşeme ile birlikte çözümlenen sedirler, genellikle oda içinde, girişin karşısında ve pencere altında yer alır ve döşemenin yükseltilmesiyle oluşturulur. Türk odasının ana karakterini oluşturan sedirler, Türk toplumunun bağdaş kurarak oturma biçimine uygun bir şekilde tasarlanmıştır. Sedirlerin yükseklikleri genellikle 30-40 cm, derinlikleri ise 70-80 cm kadardır. Türk Evi'nde sedirler, mümkün olduğunca dış dünyaya, bahçeye yönlendirilerek mekanın kenarlarında konumlandırılırlar. Odanın ortasında bırakılan boş alan ise çok amaçlı olarak kullanılır. Böylece, Türk Evi'nin ve odasının kuruluşunda sedirlerin değişmez bir konumu ve formu oluşturulmuştur.

Sedirin ölçüleri ile pencere-duvar arasındaki ilişki çok iyi kurulmuştur. Sedirin arka kısmında, oturan kişinin sırtını yaslaması için yükseklikleri pencere hizasında olan katı yastıklar konulmaktadır. Böylece, sedirde oturan kişi kollarını yastığa dayayarak bahçe veya avluya bakan pencerelerden dışarıyı rahatlıkla seyreder. Dahası, odanın veya sofanın dış dünya ile görsel ilişkisi sağlanmış olur.

Türk Evi'nin temel yaşama birimi olan odanın ısıtılması, aydınlatılması ve yemeklerin pişirilmesi için mekan içerisinde ocaklar bulunur. Duvar yüzeyinde niş şeklinde, dolapların içinde veya çıkıntı şeklinde, yerden 25-30 cm kadar yükseklikte yapılan ocakların planı genellikle yarım daire biçimindedir. Ocakların üzerinde dumanı çekmek için ahşap veya alçıdan yapılmış “davlumbaz (yaşmak)” ve “kühah” bulunur. Saray ve konakların davlumbazları genellikle çini ile de kaplanmıştır.

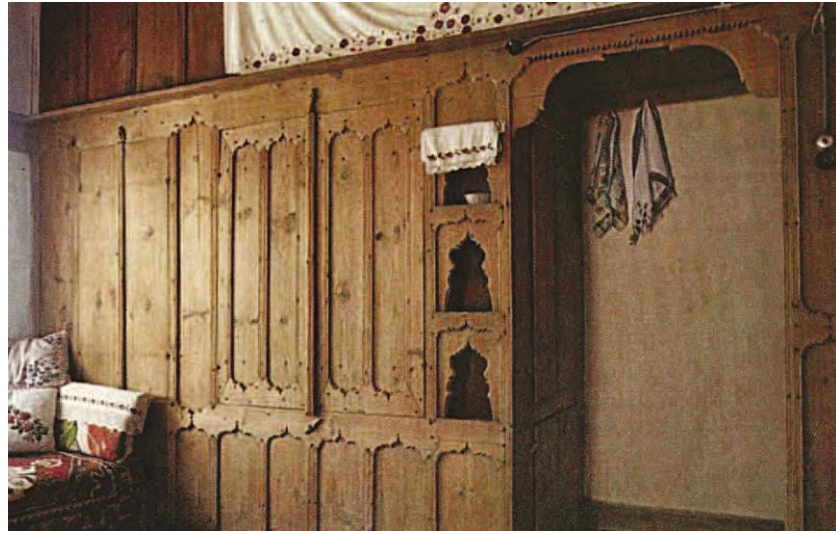
Resim 3.5 Ocak duvarının biçimlenişi (Küçükerman ve Güner, 1995)

İki veya üç odası bulunan küçük ölçekli evlerde sadece baş odada, zengin ailelerin büyük ölçekli evlerinde ise birden fazla odasında ocak bulunur. Ocağın iki yanında genellikle dolaplar, nişler, bazen de sedirler yer alır. Ocak duvarında yer alan sedirler, ocak yüksekliği ile aynı düzeyde yer alırlar. Ocağın iki yanında bulunan koltuk taşı adı verilen eleman ile ocak ile sedir birbirinden ayrılır ve sedir sıçrayan kıvılcımlardan korunur.

Mutfaklarda duvar yüzeyinde yer alan yalın biçimli ocaklar, odalarda ve özellikle baş odada bezemeleri ve özgün biçimleri ile dolaplar, yüklükler ve nişler ile birlikte bir bütün içinde tasarlanarak mekanda dekorasyonunun zenginleşmesi sağlanmıştır. “Külahlı ocaklar, en eski ocak örneklerindedir. Ocağın davlumbaz kısmında ahşap yaşmak üzerinde, yarım koni biçiminde ahşap bir külâh bulunur. Külâh ve davlumbaz yedi dilimden oluşur. Davlumbaz sergen yüksekliğinde olup, külâh bunun üzerinde yer alır. Külâhın sivri ucu tavana kadar yükselebilir. Davlumbaz ucu süslü ve oymalıdır. Oymalı ocaklarda, ahşap olan davlumbaz ocak duvarından 15-20 cm çıkma yapar. Davlumbaz üstü sergenle aynı yüksekliktedir. Altı dairesel şekilde kemerlidir. Kemerin alt kenarı oymalı ve süslüdür. Davlumbazın yüzeyinde tek ya da iki sıra oyma yer alır. Çiçekli ocaklar ise kireç sıvalı ve taş ocaklardır. Bu ocaklarda

külâh yerinde sıvalı bir alan vardır. Bu alanın çevresi kitabeli ve ortası süslüdür. Bu tür ocaklar Barok etkisi taşır. Geç dönem ocaklarındandır.” (Bozkurt, 2013) 19.yy.dan sonra başta büyük kentlerde olmak üzere soba kullanımının yaygınlaşmasıyla ocağın işlevi ve kullanımı giderek yok olmuştur.

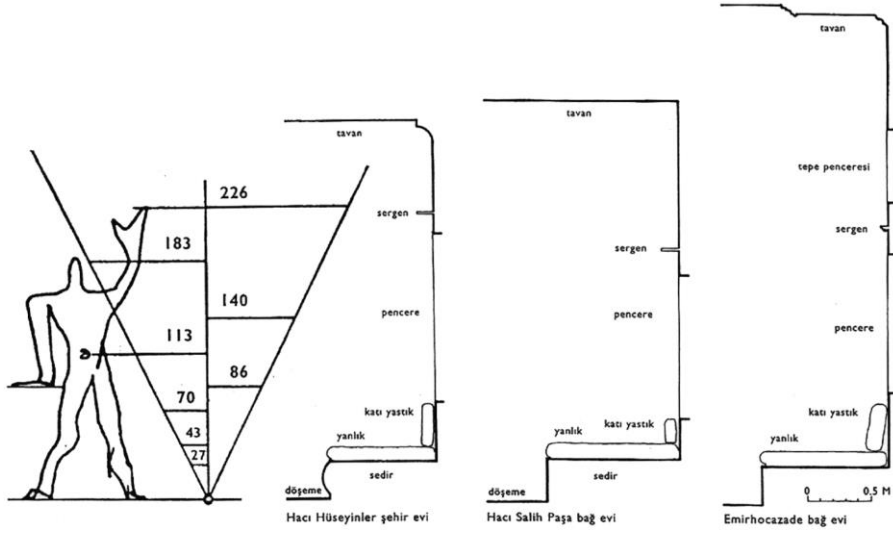
Dolap ve yüklükler, odanın penceresiz duvarlarında, gün içerisinde eşyaların depolanması, saklanması ve korunması amacıyla yapılmış ve odanın işlevselliğini sağlayan sabit mobilyalardır. Dolaplar, seki altında, ocak yanlarında ve odanın birden fazla duvarında bulunabilen, yatak, yorgan dışındaki eşyaların depolandığı elemanlardır. Yüklükler ise yatak ve yorganların depolandığı geniş ve derinlikleri dolaplara oranla daha fazla olan donatılardır. Uyuma vakti geldiğinde yüklüklerde muhafaza edilen yatak ve yorganların serilmesi ve yemek vaktinde dolaplarda depolanan sofraların kurulması ile odanın fonksiyonu gün içinde sürekli değişmektedir.

Resim 3.6 Dolap, yüklük ve nişlerden oluşan yüklük duvarı (Küçükerman, 1985)

Türk Evi'nin her detayında uygulanan “insan boyutlarının dışına çıkılmaması” (Küçükerman, 1973) ilkesine göre tasarlanan dolap ve yüklüklerin yükseklikleri, insanın kolay bir şekilde erişebildiği düzeyde, odanın faydalı kullanım alanının üst sınırını belirleyen sergen seviyesinde oluşturulur. Bu özellik her Türk Evi'nde ve odasında değişmezdir. Dolap ve yüklüklerin kuruluşunda işlevselliğin ve pratik kullanımın göz önünde bulundurulmasından dolayı gereksiz süslemeden kaçınılır.

18.yy.da Barok akımının yaygınlaşmasıyla dolapların işlevselliğinin yanında dolap kapaklarında süsleme, bezeme ve oymalara da yer verilmiştir. Böylece dolaplar, dekoratif özellikleri ile ön plana çıkarılmıştır.

Şekil 3.22 Türk odasının tasarımında insan ölçeği (Günay, 1998)

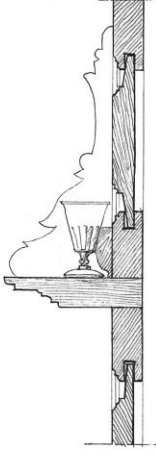
Dolap ve yüklüklere eklenen özelleşmiş detaylar, bölmeler ve pratik çözümler ile işlevsellikleri arttırılmıştır. Örneğin, dolapların içinde yıkanma işlevi için yapılmış “gusülhaneler” bulunur. Gusülhane ocağın yakınındaki dolaplara veya yan odanın ocak duvarına yakın yerlere yapılarak gusülhanenin iç kısmının sıcak tutulması sağlanır.

Diğer bir özelleşmiş detay ise Türk toplumunun aile yapısı ve gelenekleri ile İslam dinine bağlı yaşayış biçimini iç mekana yansıtan dönme dolaplardır. Harem ile selamlık arasındaki duvara yerleştirilen dönme dolapların iç kısmında, düşey bir aksta, kendi ekseninde dönebilen ahşap bir silindir içine yerleştirilmiş, kap kacağın sığabileceği büyüklükte dairesel formlu raflar bulunur. Mahremiyet olgusunun ön plana çıktığı bu tasarım ile haremdaki kadın görünmeden selamlık bölümündeki erkek misafirlere hazırlanan yemekler sunulur.

Resim 3.7 Harem ile selamlık arasında servis sağlayan dönme dolap (URL-3)

Dolap ve yüklüklere eklenmiş diğer detaylar ise sergen ve takçagözdür. “Sergen”, kapı ve pencere yüksekliğinde odayı çevreleyen, genişliği 12-15 cm kadar olan gaz lambası gibi aksesuarların konulabileceği ahşap bir raftır. Sergen, Türk Evi’nin ve odasının faydalı kullanım alanının üst sınırını belirler. İnsanın eliyle kolay bir şekilde erişebileceği düzeyde olan sergen, kapı, pencere, dolap ve yüklüklerin yüksekliklerini belirlemekte; gündelik yaşama dair oturma, çalışma, yemek yeme, uyuma gibi eylemlerin gerçekleştiği yaşam alanını sınırlamaktadır. Bu sınırın üst kısmında ise vitraylı tepe pencereleri ve gösterişli süslemelere sahip tavan bulunur.

Şekil 3.23 Sergen profil detayı (Akok, 1951)

Resim 3.8 Türk odasında sergen (Küçükerman ve Güner, 1995)

“Tembel deliği” veya “takçagöz” ise kadınların yaptıkları el işlerinin ve değerli eşyaların sergilendiği nişlerdir. Tembel delikleri, oyma işçiliği ve ajur tekniği ile geometrik ve bitkisel motifler kullanılarak süslenirler.

Resim 3.9 Tembel deliği/Takçagöz (URL-3)

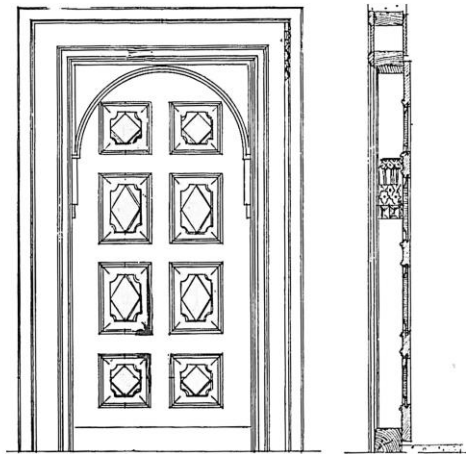
3.5. Türk Evi'nin Yapısal Elemanları

3.5.1. Kapı ve pencereler

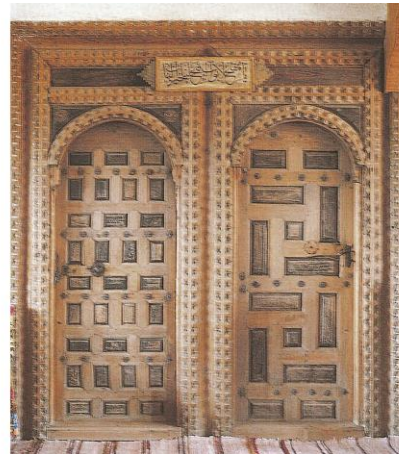
Türk Evi, yalnızca yapım tekniği, yerel malzeme ile toplumun yaşama biçimine bağlı olarak biçimlenen plan tiplerinden ve cephe düzenlemelerinden ibaret değildir. Kültürel zenginlik ve mimari deneyimlerle oluşturulan yapısal elemanlar, işlevlerinin ötesinde mekanın zenginleşmesini ve Türk Evi'nin kendine özgü kimliğini oluşturmasını sağlamışlardır.

“Türk Evi'nde, kapı ve pencereler, odaların iç-dış çevre ilişkilerine önemli özellikler getirmişlerdir. Kapı ve pencereler, iç düzenin kuruluşunu güçlü bir biçimde etkilemiştir. Toplumsal inanışlar ve gelenekler, evin kendi içine doğru çekilmesini gerektirmiştir. Ama yine de bazı çözümlerle dış çevreye, sokağa ve yapı dışına açılma eğilimi görülmektedir. Bu eğilim, evin çevresel örgütlenmesinin ilkeleri, giderek kapı ve pencereleri etkilemiştir.” (Küçükerman, 1985)

Türk Evi'nde odaların kapıları tek kanatlı, genişliği 80 cm kadar ve yüksekliği ise odanın faydalı kullanım alanının üst sınırını belirleyen sergen seviyesinde oluşturulur. Oda kapılarının açılış yönü, en ilkel kapı dahi olsa, daima oda içine doğru açılacak şekilde düzenlenir. Oda içindeki mahremiyetin ve ısının korunması için odaya girişler genellikle mekanın köşelerinden yapılır. Oda içine açılan kapıların odaya bakan yüzeyleri özenli bir şekilde düzenlenirken sofaya bakan dış yüzeyleri ise yalın bırakılır.

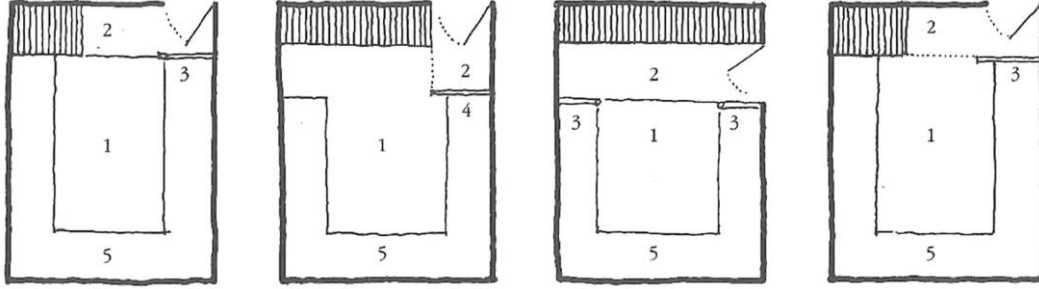

Şekil 3.24 Türk Evi'nde oda kapısı
(Akok, 1957)

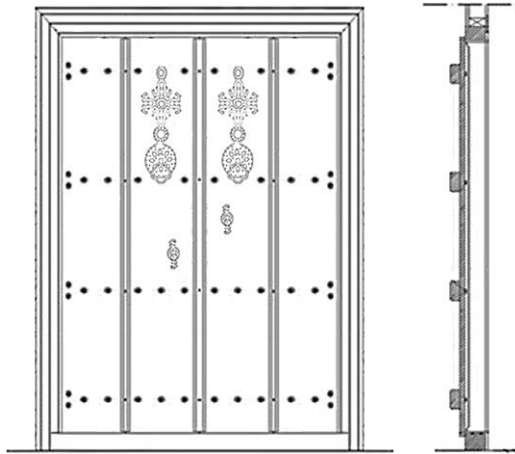
Resim 3.10 Türk Evi'nde odaların
kapısı (Kuban, 1995)

“Dolap ve kapı, gerek kuruluş, gerekse kavram açısından birbirlerini etkilemişlerdir. Buna bağlı olarak kanat ve çerçeve, dolapla birlikte çözümlenmiştir. Kanadın açıldığı zaman duracağı yer için dolap sisteminde yer hazırlanmıştır. Bu da dolap-kapı ikilisinin çeşitli bileşimlerini oluşturarak giriş bölümünü daha denetlenmiş bir duruma getirmiştir.” (Küçükerman, 1985)

Şekil 3.25 Türk Evi’nde odaya girişin denetlenmesi için geliştirilen çözümler
(Küçükerman ve Güner, 1995)

İslam dinine bağlı olarak, sade ve gösterişsiz bir yaşam biçimini benimseyen toplumun imleyicisi olan Türk Evi’nin kurgusunda yer alan yapı elemanlarının oluşumunda yalın, net bir üslup takip edilmiş ve yapıyla bütünleştirilmiştir. Bu yapı elemanları içinde önemli bir konuma sahip olan kapılar, evin dış dünya ile ilişkisini sağlamaktadırlar. Zemin katın masif cephe yüzeyinde girişi vurgulayan dış kapılar, dikdörtgen veya kemer şeklinde ahşap veya taş söveler içine oturan çift kanatlı olarak oluşturulmaktadır.

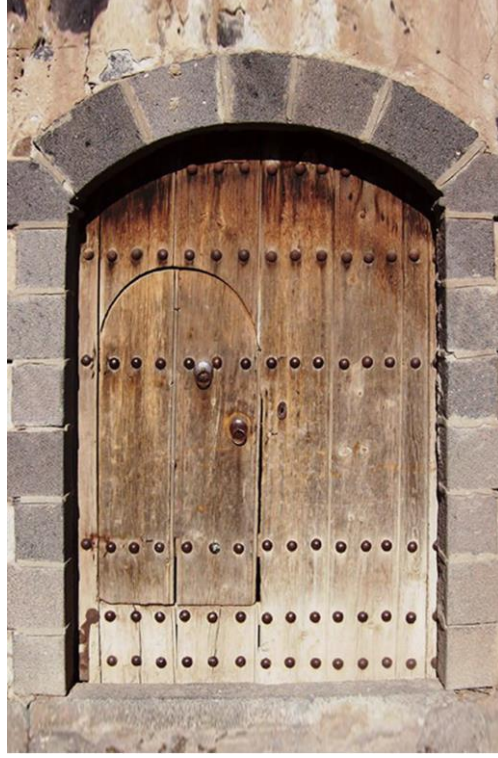

Şekil 3.26 Türk Evi’nde dış kapı
(Keskin ve Yıldırım, 2016)

Resim 3.11 Türk Evi’nde dış kapı
(URL-4)

Türk toplumundaki yaşama, doğaya ve çevre koşullarına karşı sergilenen saygılı tutum göz önünde bulundurularak çözümler üretilmiştir. Anadolu'nun kırsal kesimlerinde “kuzulu kapı” adı verilen çift kanatlı kapılar atlı arabalar için açılırken, bir kanadında insan için küçük, evcil hayvanlar için de küçücük bir başka kanat tasarlanır.

Resim 3.12 Kuzulu kapı (URL-5)

Cephe düzenlemelerinde etkili olan kapıların üzerinde yer alan kapı tokmakları, kapı kilitleri ve sövelerde kullanılan renkli taşlar ile giriş belirginleştirilir. Dış kapı üzerinde, konuğun kadın ya da erkek olduğunu anlamak için her biri farklı sesler çıkaran ve farklı motifleri olan iki kapı tokmağı bulunur. Mahremiyet olgusunun ön plana çıktığı bu tasarım ile eve gelen konuk erkek ise tok sesli tokmak çalınır ve kapıyı evin erkeği ya da evin kadını örtünerek; kadın ise tiz sesli tokmak çalınır ve evin kadını örtünmeye gerek duymadan kapıyı açmaktadır.

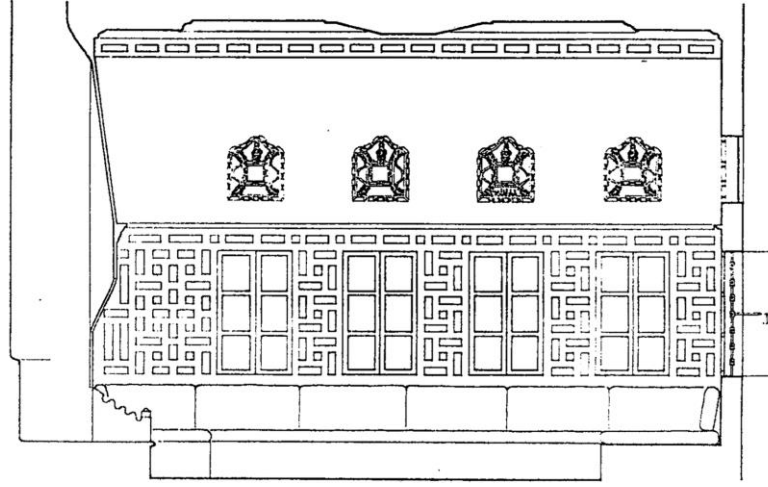
Resim 3.13 Kapı tokmağı (URL-6)

Türk Evi’nde odaların aydınlatılması ve dış dünya ile görsel ilişkinin sağlanması için oluşturulan pencereler, Türk Evi’nin kendine özgü kimliğini kazandırması açısından önemli bir yapı elemanıdır. Ayrıca farklı biçimleri ve özellikleri ile evin cephe yüzeyinin tezyini niteliğine kazandırdıkları önemli katkılar sayesinde dinamik, zengin ve karakteristik bir mimari tasarım oluştururlar.

“Genellikle sokak istikametinde (dışa doğru) açılan bir pencere dizisine karşılık evin bahçesine doğru açılan pencerelerin düzeni odadaki sedirde oturan insanı, bir yönde dış dünyayı, toplumsal mekanı (sokağı-meydanı), sonsuzluğu, diğer yönde ise evin çiçekli cennet bahçesini birlikte idrak etmeye yönelten bilinçli bir mimari tercih olmuştur.” (Cansever, 2002)

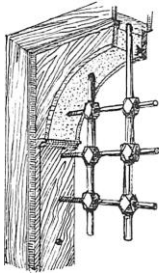

Resim 3.14 Türk Evi’nde pencere dizisi (Küçükerman, 1995)

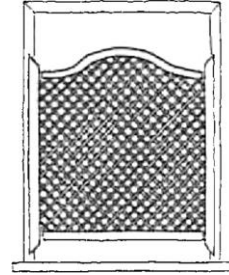
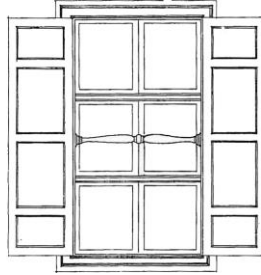

Şekil 3.27 Türk Türk Evi'nde pencere dizisi (Günay, 1989)

Türk Evi'nin düzenlenmesinde ve odalarda iç-dış ilişkilerinin kurulmasında ve geliştirilmesinde önemli etkinliğe sahip olan pencerelerin yapı içindeki biçimlenişine ve kuruluşuna ilişkin bazı özellikler geliştirilmiştir. Zemin kattaki odaların dışarıya açılan pencereleri olabildiğince küçük tutulmuştur. Ayrıca zemin kat pencerelerinde, güvenlik ve mahremiyet açısından özel çözümler getirilmiştir. Güvenliğin sağlanması için kafesler ve kapaklar, mahremiyetin korunması için ahşap kafesler tasarlanmıştır. Üst katlardaki odaların, çevre koşulları elverişli olduğu sürece, ışık ve havalandırmadan fayda sağlayabilmesi ve daha iyi bir görüş alanı için çok sayıda pencereleri olan yüzeyler ile düzenlenmesi temel bir ilke olarak benimsenmiştir. Böylece durağan bir mekan olan oda ile çevresi arasında güçlü ve dinamik ilişkiler kurulmaktadır.

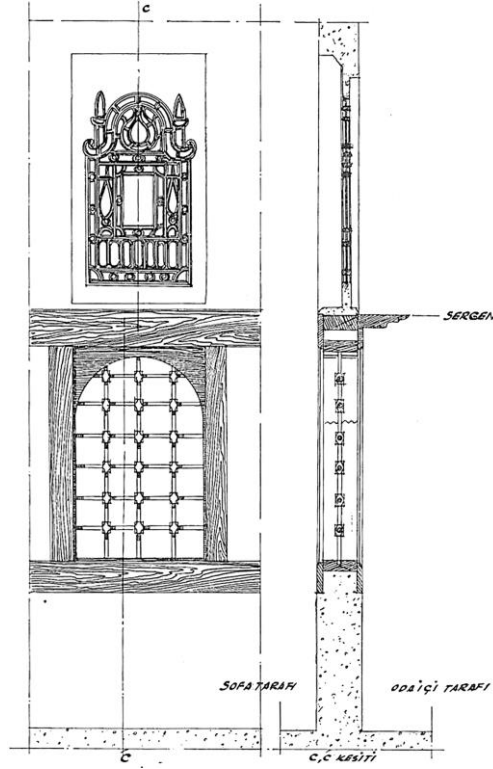

Şekil 3.28 Türk Evi'nde lokmalı parmaklık ve kapaklar (Akok, 1957)

Şekil 3.29 Türk Evi'nde kafesler (Kuban, 1995)

Türk Evi'nde pencere boyutları, evin diğer mekansal ve yapısal elemanlarında da uygulanan “insan boyutlarının dışına çıkılmaması” (Küçükerman, 1973) ilkesine bağlı olarak insanın kolay bir şekilde erişebildiği düzeyde, sergen yüksekliğinde olup ve rahatça kullanımını sağlayabileceği biçimde oluşturulurlar. Türk toplumunun bağdaş kurarak oturma şekline göre tasarlanan sedirin yüksekliğine bağlı olarak bahçe ve dış dünya ile görsel ilişki sağlanabilmesi için pencere yükseklikleri titizlikle kurulmuştur. “Evin, pencerelerle bir taraftan sokak ve dış dünyaya, diğer taraftan hayat ve eyvanla bahçeye açılmasına imkan veren planı, ona Türk Evi kimliğini kazandıran özel bir mimari yaklaşımdır.” (Cansever, 2002)

Şekil 3.30 Türk odasında pencere ile tepe penceresi detayı (Akok, 1957)

Türk Evi'nin karakteristik öğelerinden birisi de tepe pencereleridir. Faydalı kullanım alanının üzerindeki “soyutlanmış” üst örtüde yer alan vitraylı tepe pencereleri, mekanın aydınlatılmasına ve renklendirme açısından güçlenmesine katkı sağlarlar. Bu pencereler ile odanın üst örtüsünün simgesel bir değer kazanması ve üst örtüde yer alan, büyük bir özenle oluşturulan tavanın algılanması amaçlanmıştır.

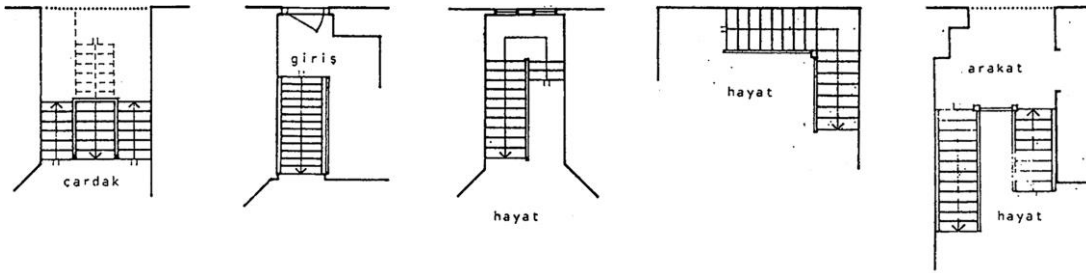
Resim 3.15 Pencere dizisi ve tepe pencereleri (URL-7)

3.5.2. Merdiven ve geçitler

Türk Evi'nde merdivenler, katları birbirlerine bağlayarak dolaşım sürekliliğini sağlayan mimari elemanlardır. Merdivenler, tek kollu veya iki kollu merdivenler gibi farklı biçimlerde olabilirler. Merdivenler, evin iç mekanında, sofada ya da başka bir mekanda bulunabilirler. Merdivenin sofa içerisinde oluşu plan tipini etkilemezken sofanın dışında ya da başka bir mekanda olduğu durumlarda plan tipi değişiklik gösterebilmektedir. “Merdiven yan, ara veya merdiven sofası içine alınarak ilk değişiklikler yapılmıştır. Dış sofalı evlerde, merdiven sofanın bir yerinde ve nadiren odalar sıraları arasındadır. İç sofalı evlerde ise merdivene ayrı bir yer ayrılmaktadır. 19.yy. sonlarına doğru merdiven sofası önemli bir hale gelmiştir. Etrafi galerilerle çevrenir, ışığını tavandan alırlar. Planların büyümesiyle evlerde aydınlık avluları kullanılmaya başlanmıştır.” (Eldem, 1984)

Resim 3.16 Türk Evi'nde merdiven örnekleri (URL-8; URL-9)

Şekil 3.31 Türk Evi'nde merdivenler (Günay, 1989)

Geçitler ise, iki odayı birbirine bağlayan dolaşım boşluklarıdır. Geçitler, yüküklerin içinde yer alan ve odalar arası geçişi sağlayan gizli bağlantılardır. Zamanla geçitler, evin planında yer alarak dar ve ışısız koridorlara dönüşmüşlerdir. 19.yy.dan sonra bu koridorlar, ışıklandırılarak genişletilmiştir.

3.5.3. Tavanlar, duvarlar ve döşemeler

Türk Evi'nin karakteristik özelliklerini oluşturan ve kendine özgü kimliğini kazandıran tavan ve döşemelerin biçimlenişi incelendiğinde, alt örtüyü oluşturan döşemenin yalınlığına karşın üst örtüde yer alan tavanların özenle düzenlendiği görülmektedir. Tavan ve döşeme arasındaki bu ilişkiyi “kökleri çok eskilere dayanan bir yaşama ve çevre oluşturma kavramını kendine özgü dil içinde tanımlamak” (Küçükerman, 1985) şeklinde ifade etmek mümkündür.

Türk Evi'nin, özellikle odaların kuruluşunda, göçebe yaşam sürdüren Türklerin yaşama birimi olan göçer çadırının izlerine rastlamak mümkündür. “Üstte gök, altta toprak” (Küçükerman, 1985) ilkesi, Türk Evi'nin ve odasının alt örtüsü olan döşeme ile üst örtüsü olan tavanın biçimlenişini etkilemiştir.

Döşemede kuruluş ve malzeme açısından bazı temel ve değişmez ilkeler uygulanmıştır. Göçebe çadırının alt örtüsü, toprak üzerine halı, kilim gibi örtülerin serilmesiyle oluşturulmuştur. Türk Evi'ndeki alt örtünün biçimlenmesinde de aynı yol izlenmektedir. Ahşap taşıyıcı döşeme ile bağdaş kurarak oturan insan arasında halı, kilim, hasır gibi ince ayırıcılar bulunur. Gündelik yaşamın geçtiği esas mekanın (seki üstü) döşemesi, odaların giriş kısmının (seki altı) döşemesine göre 20 cm kadar veya birkaç basamakla yükseltilir ve böylece farklı niteliklere sahip iki çevre güçlü bir şekilde birbirlerinden ayrılır.

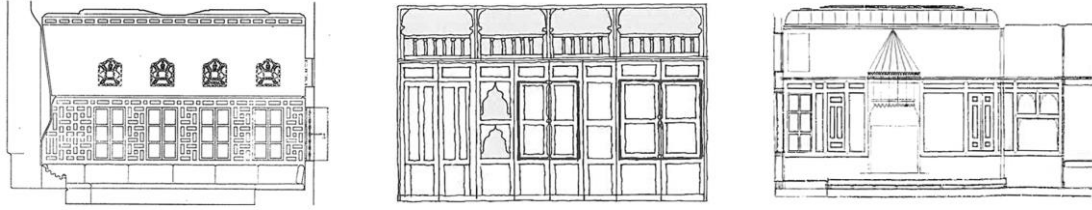
Üst örtüyü oluşturan tavanın oluşumu, odanın kullanılışıyla yakından ilgili olan alt örtü ile birlikte ele alınmaktadır. İnsanın kolay bir şekilde erişebildiği yükseklikte olan alt örtü, çok amaçlı işleve sahip olmasından dolayı yalın ve işlevine uygun olarak kurulmuştur. Buna karşılık, ulaşılamayan ve kullanım açısından işlevi olmayan soyutlanmış bir üst örtüde yer alan tavan ise bitkisel motifler ve geometrik formlar ile tezyin edilir. Tavanlarda, ailenin ekonomik durumu ile sosyal konumuna göre zengin özelliklere sahip detaylar oluşturulur. Seki üstünün tezyin edilmiş tavanın aksine, seki altının tavanı alçak tutulur ve burada yalın çözümler uygulanır. Böylece tavanlarda oluşturulan kot farkı ile mekanın farklı işlevlere ve niteliklere sahip iki çevresinin birbirinden ayrımı sağlanır.

Resim 3.17 Tavan tezyinatı (Küçükerman ve Güner, 1995)

Türk odalarında tezyinatı sağlayan tavan ve döşemeler haricinde yüklük, pencere ve ocağın yer aldığı duvarlar da ayrı bir dekor niteliği taşımaktadır. Duvarlarda bulunan dolaplar, raflar, pencereler, ocaklarda görülen incelikli ahşap işçilikleri odanın görsel bir ifadeye bürünmesini sağlarlar.

Yüklük duvarında, yıkanmak için gusülhane ile yatak ve yorganların depolanması, saklanması ve korunması amacıyla yapılmış dolaplar ile dekoratif amaçlı nişler yer alır. Odanın sokağa, bahçeye veya hayata bakan pencere duvarında, mümkün olduğunca çok sayıda pencere ile kesintisiz boşluklar bırakılarak dış çevreye yönelme ve havalandırma sağlanır. Böylece iç-dış ortam arasında kurulan güçlü bağlantılar ile tamamıyla dış çevreye açılan oda dinamik bir nitelik kazanır. Odanın diğer bir özelleşmiş alanı ise mekanın ısıtılması ve yemek yapılması için ocağın bulunduğu ocak duvarının kullanımına ayrılır.

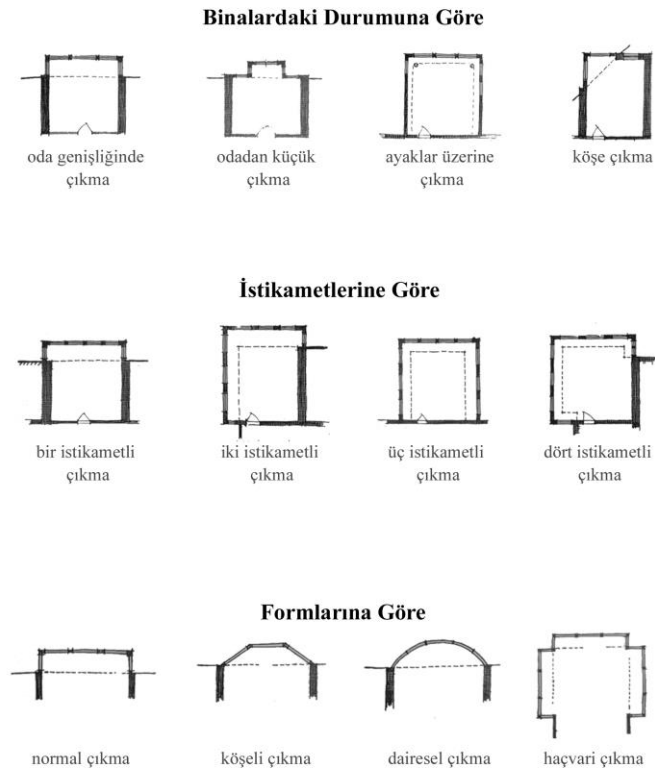
Şekil 3.32 Ocak duvarı, yüklük duvarı, ocak duvarı (Günay, 1989; Küçükerman, 1995; Kuban, 1995)

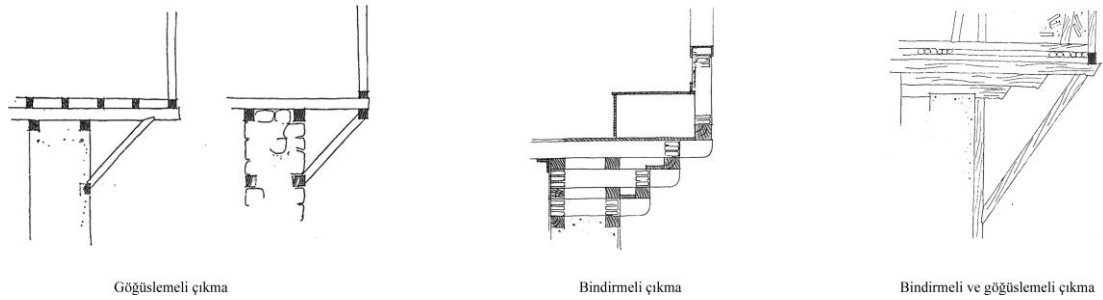
Şekil 3.33 Yüklük duvarı, ocak duvarı ve pencere duvarı (Kuban, 1995)

3.5.4. Çıkmalar

Çıkmalar, evin cephe düzenini etkileyen ve evin iç yaşamı ile dış dünya arasındaki görsel ilişkiyi kuran yapısal elemanlardır. Çıkmalar, “binaların şakuli satırlardan ve yukarı kısımlarından, dışarı doğru ve altı boşta olarak ve taşımak üzere yapılan mimari kısımlardır.” (Evren, 1959) Anadolu’nun bazı bölgelerinde “cumba” olarak anılan çıkmalar, büyük kentlerdeki köşk ve saraylarda “şahnişin”, “şehnişin” veya “cihannüma” isimlerini alırlar.

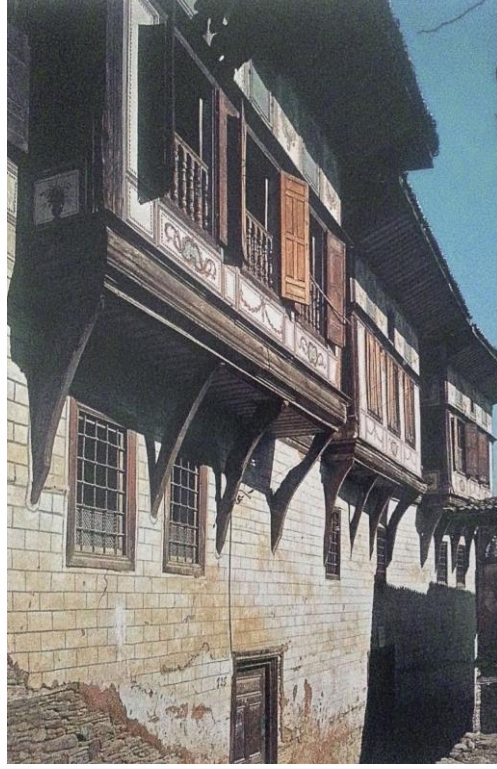
Şekil 3.34 Çıkma çeşitleri (Evren, 1959)

Şekil 3.35 Çıkma detayları (Evren, 1959)

Çıkmalar, ilk bakışta iç mekandaki hayatın dış dünyaya doğru açılmasını sağlayan bir mimari eleman gibi görünse de bazı ihtiyaçlar ve sebepler sonucunda meydana gelmişlerdir. Türk Evi'nde çıkmaların oluşmasındaki sebepler şöyle sıralanabilir:

- Oturma yerlerine verilen önem: Zemin katta oluşan rutubetten ve kardan korunmak için yaşama mekanları üst katlara alınır ve üst katlarda dış dünyaya açılan çok sayıda pencere açıklıkları oluşturulur. Bu pencere açıklıklarının önleri ise oturma alanları için düzenlenir.
- Yer Kazanmak: Büyük kentlerde, dar ve sıkışık alanlarda odalar, çıkmalar ile genişletilerek yer kazanılır.
- Manzarayı ve sokağı seyretmek: Günlük hayatını evde geçiren kadının dinlenmesi, manzarayı seyretmesi, komşularla iletişim kurabilmesi için oluşturulurlar. Ayrıca, çıkmalar aracılığıyla manzara ve dış dünya iç mekana taşınır.
- Işık ve serinlemek: Konutun en çok ışık alan mekanı olmakla birlikte en serin mekanı da çıkmalı odalardır. Bu mekanda gündelik işler, sohbetler, davetler ve toplantılar yapılır. Ayrıca çıkmalar sayesinde odalar 2, 3 ve hatta 4 yönde manzaraya hakim olabilir.
- Mimari sebepler: Çıkmalar genellikle antre üstlerine denk gelmektedir. Böylece hem antre tanımlanır, hem de yağmur ve güneşten de korunma sağlanır. Çıkmalar, hem yaşamın geçtiği odaları işaret etme fonksiyonu taşır, hem de uygun oranları ve ölçüleriyle evlerin mimari kompozisyonunu tamamlar, renk ve gölge tesirlerini artırır.

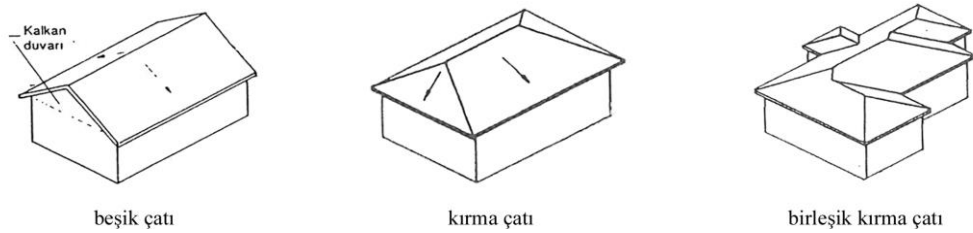

Resim 3.18 Türk Evi'nde çıkma örneği (Günay, 2014)

3.5.5. Çatı ve saçaklar

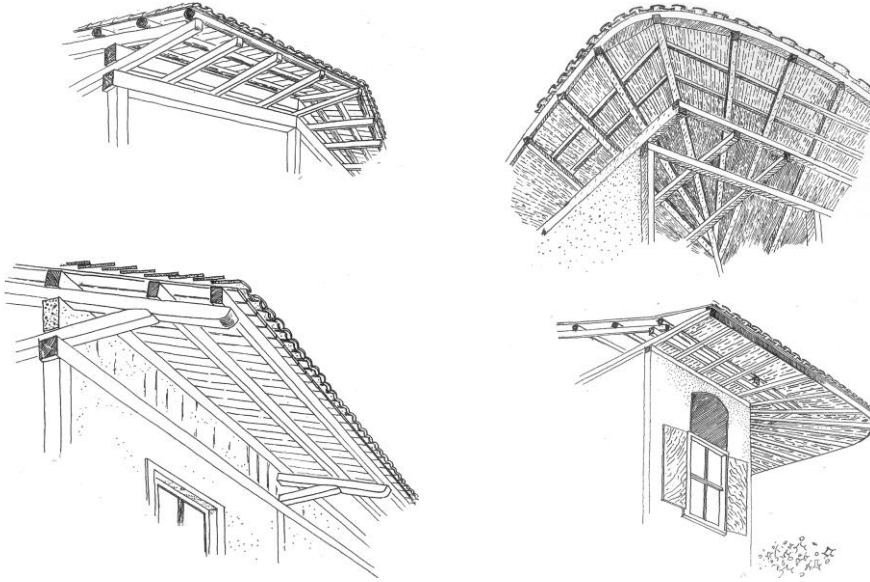
“Çatı binayı tamamlayan, ona mimari hususiyetini kazandıran unsurların başlıcalarındadır. Şekil bakımından bu kadar mühim olan çatının bina bünyesindeki rolü ve konstrüksiyonu da o derece mühimdir. Çatı, bütün binayı hava tesirlerinden koruyan ve içinde barınılabılır bir hale getiren unsurdur.” (Kafesçioğlu, 1954)

Türk Evi'nin ahşap çatılarının en göze çarpan özelliği basit oluşudur. Türk Evi'nin karmaşık planlarına karşılık basit çatı biçimleri geliştirilmiştir. Türk Evi'nde en sık kullanılan çatı biçimleri, beşik çatı ya da kırma çatılar ve bunların birleşimleridir. Çatılar, daima dört yana eğimli olarak inşa edilir ve girinti çıkıntılardan kaçınılır.

Şekil 3.36 Türk Evi'nde çatı tipleri (Bostancıoğlu, 2002)

Türk Evi'nde saçak, çıkmalar gibi karakteristik bir yapısal elemandır. Türk Evi'nin mimari bütünlüğü içinde yer alan saçaklar, cephe düzeninde görsel bir etkiye sahiptir. Çatı kirişlerinin uzatılmasıyla elde edilen geniş saçaklar ile hem çatı sağlamlaştırılır, hem de duvarlar hava koşullarından korunur. Anadolu'nun hemen her şehrinde altı açık bırakılmış saçaklarda konstrüksiyon çıplak gözle görülürken, büyük şehirlerde ise altı kapalı saçaklarda süslemeye ve estetiğe önem verilir, ancak kullanılan malzemede sağlamlık ve dayanıklılık da aranmıştır. 19.yy.dan sonra Türk saçaklarında hakim olan sade biçim ve konstrüktif yapının yerini tezyin edilmiş, ahşap kaplamaları olan geniş saçaklar almıştır.

Şekil 3.37 Saçak detayları (Kafesçioğlu, 1954)

3.6. Bölümün Değerlendirmesi

İnsanoğlunun gereksinimlerine cevap verebilecek mekanlar oluşturma ihtiyacı sonucunda ortaya çıkan mimari yapılar, uygun malzeme ve mevcut teknolojik imkanların kullanılıp biçimlendirilmesiyle oluşmaktadırlar. İnsanlık tarihinin başından günümüze kadar, tarihsel ve kültürel değerler ile bağlantılı olarak oluşturulan yapılar, ait oldukları dönemin temsilcileri olarak değerlendirilmektedir.

Zaman içerisinde insanların gereksinimleri doğrultusunda ortaya çıkan konut mimarisi, bulunduğu toplumun yaşam biçimi ve kültürü, dönemin gereksinimleri ve

yaşam şartları ile bölgenin doğası, iklimi ve yapı malzemelerinin elverdiği imkanlar dahilinde yapılmıştır. Toplumun ideolojisi, ekonomik ve politik yapısı ile kültürel ve sosyal eğilimleri, teknolojik düzeyi ve toplumun yaşanmışlıkları hakkında önemli ipuçları veren geleneksel konut mimarisi, kültürel mirasın en önemli bileşenlerinden biri olarak varlıklarını sürdürmektedirler.

Toplumun sahip olduğu değer yargıları, gelenekleri, görenekleri, inançları, kültürü ve yaşam biçimi toplumu kendisi kılan özelliklerdir. İnsanlık tarihi boyunca var olmuş her toplumun, tüm bu özellikleri içerisine alan kendine özgü bir geçmişi vardır. Türk toplumunun da, Orta Asya'dan başlayan Anadolu'da yayılıp kökleşmiş uzun bir geçmişi bulunmaktadır. Türklerin Orta Asya'da çadırlarda sürdürdükleri doğal yaşamının yerleşik düzene yansımaları olarak nitelendirilen ve Anadolu'nun fiziksel, kültürel çevre unsurlarını barındıran Türk Evi, geleneksel konut mimarisi açısından özgün, estetiksel açıdan zengin görünüme, niteliksel açıdan yetkin ve tarihsel açıdan köklü bir geçmişe sahiptir. Orta Asya'da göçer çadırının iç mekan organizasyonunda uygulanan ilkeler, yaşam biçimindeki gelişmenin getirdiği yeni ihtiyaçlar ve istekler doğrultusunda şekillenerek Türk konut mimarisi oluşmuş ve Türk Evi kavramı yüzlerce yıl yaşamıştır.

Türk Evi'nin oluşumunda iklim özellikleri, coğrafya ve topografya gibi bölgesel verileri içine alan doğal-fiziksel çevre ve buna bağlı olarak gelişen sosyo-kültürel çevre etkili olmuştur. Konut mimarisinin tarihsel gelişim sürecinde, bölgelerin iklim koşulları ve coğrafya mimarinin gelişiminde en önemli etkenlerden olmuştur. Türk Evi'nin yapımında da kullanılan teknik ve malzemeler bölgenin niteliklerine göre değişiklik göstermiştir. Konutların yapı malzemesi bölgede bulunan doğal kaynaklardan sağlanmış ve malzemeye göre yapım tekniği seçilmiştir. Böylelikle, kent kimliğinin ve kentsel estetik dokunun oluşması sağlanmıştır.

Türk Evi'nin gelişim süreci içerisinde plan tipleri, pek çok değişime uğramış, ancak Türk ailesinin yapısına ve mahremiyet kavramına dayalı mekansal ve yapısal özellikler daima korunmuştur. Anadolu'nun çeşitli bölgelerindeki konutların yapım tekniği ve malzemelerinde bazı farklılıklar olmakla beraber, sofa ve odalardan oluşan iç mekan kurgusu ve mekanlar arasındaki ilişkiler, kültürel değerlere ve toplumsal özelliklere bağlı kalınarak, ortak bir şemaya uygun biçimde oluşturulmuştur. Kendi içinde yaşam için gerekli ihtiyaçları (oturma, dinlenme, yemek yeme, uyuma, yıkanma gibi işlevler) karşılayabilecek niteliklere sahip olan odalar, Türk ailesinin

mahremiyet esaslı yaşam biçiminin izlerini taşımaktadır. Odalar arasında geçişi sağlayan ve gündelik yaşamın büyük bir bölümünün geçtiği sofanın bulunduğu konuma bağlı olarak Türk Evi'nin plan tiplerinde çeşitlilik meydana gelmiştir.

Akılcı, işlevsel ve esnek çözümler üretilerek mekan organizasyonu kurgulanan Türk Evi'nin oluşumu ve biçimlenişinde, Türk ailesinin İslami yaşam biçimi ve geniş aile düzeni dikkate alınmıştır. Türk Evi, aile yapısında meydana gelen değişimlere uyum sağlayarak gerektiğinde konutun bölünmesine veya büyümesine imkan verecek esnekliktedir. İslam dinine bağlı yaşayış biçimi, mahremiyet olgusu bağlı olarak gelişmiş ve içe dönük mekan kurgusuna sahip konutlar tasarlanmıştır. İşlevselliğin ve pratik kullanımın göz önünde bulundurulduğu, yaşamı kolaylaştırmaya yönelik çözümler üretilmiştir. İslami yaşam tarzının getirisi olan yalınlık özelliği, iç mekanın oluşumuna ve donatılara yansıtılmıştır. Tezyinatın malzemenin doğal yapısı ile sınırlı kaldığı, yalın ve gösterişsiz bir mimari üslup oluşturulmuştur.

Uzun bir tarihsel oluşum ve gelişim sürecinden geçen, farklı dönemlerin izlerini taşıyan ve zengin bir kültürel mirasın unsuru olan Türk Evi, Türk toplumunun zengin kültürünü tanıtmaya ve kültürel tutumunu yansıtmaya bakımından önemli bir misyona sahiptir. Karakteristik nitelikler taşıyan Türk Evi, yalnızca mimari yönleriyle yani; fiziksel ve işlevsel oluşumları, yapısal ve mekansal özellikleri ve estetiksel zenginlikleriyle değil aynı zamanda içlerinde geçen yaşamla birlikte anlam bulmuştur.

4. GELENEKSEL JAPON EVİ

4.1. Geleneksel Japon Evi'nin Tarihsel Gelişimi

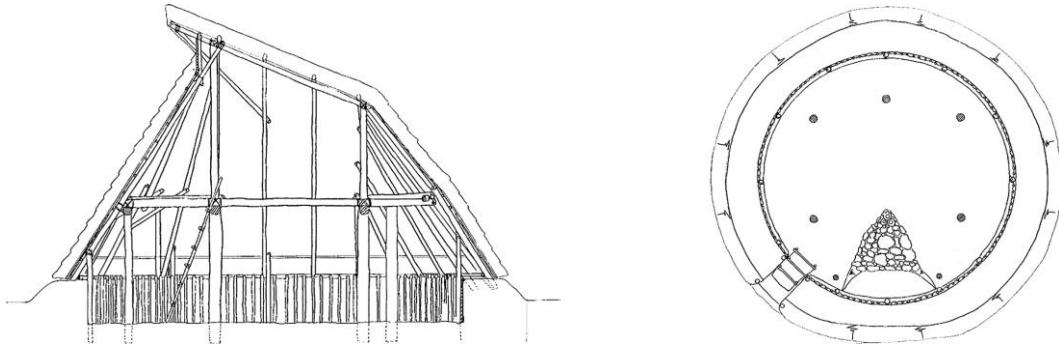
Toplumların sahip oldukları gelenek, görenek, inanç ve ritüelleri, kültürel özellikleri, aile yapısı ve yaşam biçimi, toplumun benliğini oluşturan ve o toplumun diğer toplumların kimliklerinden ayıran özelliklerdir. Tarih öncesi dönemden günümüze dek her toplumun bu değerleri barındıran kendine özgü bir geçmişi bulunmaktadır.

“Tarih dönemleri boyunca Japonlar, yabancı kültürlerle hep karşı karşıya gelmiştir. Tarihi çağlar boyunca, üç büyük kültür dalgası adaları vurmuş ve sarsmıştır. 5. ve 6. yüzyıllarda Çin'den yazı ve sanat gelmiş; yedi yüzyıllık bir aradan sonra 12.yy.da Çin'den Zen Budizm, Zen felsefesi ve Zen sanatları gelmiştir. Son olarak ise 16., 19. ve 20. yüzyıllarda Batı kültürleri ülkede etkisini göstermiştir.” (Güvenç, 2002)

Japon tarihinin en erken tarihsel dönemi olan ve M.Ö. 14.000-300 yıllarını kapsayan Jomon dönemi, kalıcı yerleşimlerin kurularak yerleşik yaşam düzenine geçildiği, yabancı kültür dalgalarının sonucunda oluşan kültürel karışıklığın olduğu, avcılık ve toplayıcılık etkinliklerinin sürdürüldüğü tarih öncesi bir dönemdir. Günümüzden yaklaşık 16 bin yıl öncesine tarihlenen ve yerleşik yaşam düzenine geçilen bu dönemin yerleşim alanlarında, “tateana-shiki jukyo” adı verilen dairesel veya dörtgen planlı barınaklar inşa edilmiştir. Toprağın oyulmasıyla sınırlanan boşluğun ahşap dikmelerle çevrilmiş ve taştan bir tabanı olan üzeri hasır ile örtülmüş bu barınakların merkezinde, bazen de bir kenarında, bir ocak bulunur ve bu ocak, mekanın ısıtılması veya yemeklerin pişirilmesi amacıyla kullanılır.

Resim 4.1 Jomon dönemine ait tateana-shiki jukyo örneği (URL-10)

Şekil 4.1 Tateana-shiki jukyo plan ve kesiti (URL-10)

Yayoi döneminde (M.Ö. 300-M.S. 300), tarımın başlaması ile ürünlerin depolanması için yeni mekanlara duyulan ihtiyaç mimariyi etkilemiştir. Toprağı işlemeye başlayan toplumun tarımdan elde ettikleri ürünlerin işlenmesi, kurutulması ve depolanması gibi yeni ihtiyaçlarını karşılayabilecek “takayuka-shiki jukyo” olarak adlandırılan dikdörtgen planlı, ahşap dikmeler ile yerden yükseltilmiş yapılar inşa edilmiştir.

Resim 4.2 Jomon dönemine ait takayuka-shiki jukyo örneği (URL-11)

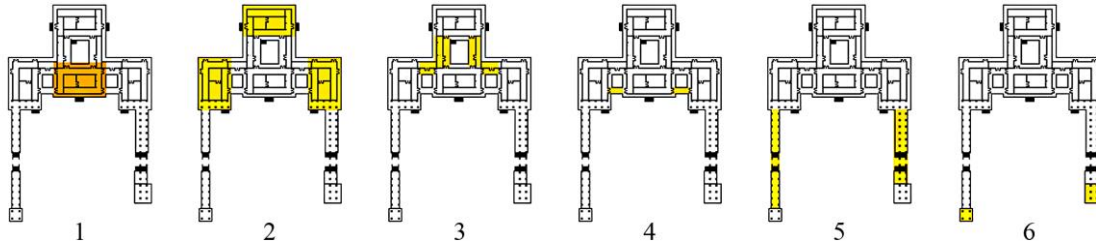
Heian dönemine kadar konut mimarisinde önemli bir değişim olmayıp tapınak mimarisindeki gelişmeler ön plana çıkmıştır. “6.yy.da Japonya’nın Çin ve Kore aracılığıyla tanıştığı, sofistike yeni bir din olan Budizm, daha güçlü bir merkezi hükümet kurmanın bir yolu olduğunu düşünen Yamato Mahkemesi tarafından memnuniyetle karşılanmıştır. Yurtiçi ve yurtdışındaki insanları etkilemek için heykeller ve diğer sanat eserleri ile donatılmış, gösterişli tapınaklar inşa edilmiştir.” (Young ve Young, 2007)

M.S. 794-1185 yılları arasına tarihlenen ve adını “barış, huzur ve dinginlik” anlamlarına gelen “heian” kelimesinden alan Heian dönemi, imparatorluğun ve aristokrasi sınıfının doruk noktasına ulaştığı ve her türlü sanat dalında eşsiz bir estetik ve zevkin geliştirildiği dönemdir. Çin mimarisinin etkilerinin görüldüğü bu dönemde ulusal bir mimari üslup geliştirilmiştir. Aristokratların ikamet ettiği ve ilk geleneksel Japon stili olarak nitelendirilen “Shinden-zukuri”, Japon mimarisinin temelini oluşturmaktadır.

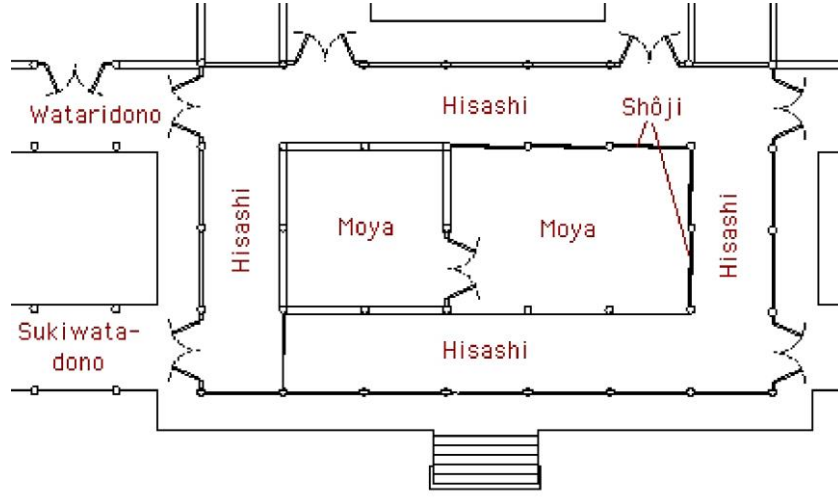
Şekil 4.2 Shinden-zukuri rekonstrüksiyonu (Nishi ve Hozumi, 1996)

“Shinden-zukuri, mekanların birbirlerine koridorlar ile bağlanmasıyla büyüyen kompleks bir yapı bütünlüğünden oluşmaktadır. Yerden yükseltilen ve simetrik yapı kompleksinin merkezinde yer alan shinden (ana bina) ile wataridono (koridor) ve sukiwatadono (köprü) vasıtasıyla tainoya (yaşam alanı) bağlanarak oluşan kompleks konutlardır. Tainoyaların uzantısı olan ve girişlerin yer aldığı chumonrou adı verilen geçiş koridorlarının bittiği noktalarda gölet ile çevrilmiş tsuridono (pavilyon), dinlenme ve manzarayı seyretme amacıyla kullanılır. Shindenler ise kendi içinde moya (ana oda) ile moyayı çevreleyen üzeri kapalı, etrafı açık hisashi olarak adlandırılan yan mekanlardan oluşmaktadır.” (Young ve Young, 2007) Zamanla hisashiler kapatılarak yapıya entegre edilmiştir.

Şekil 4.3 Shinden-zukuri plan şeması (URL-12)

1.Shinden, 2.Tainoya, 3.Wataridono, 4.Sukiwatadono, 5.Chumonrou, 6.Tsuridono

Şekil 4.4 Shinden'i oluşturan bölümler (URL-12)

Heian döneminin sonunda büyük bir iç karışıklığın olduğu ülkede askeri hükümetin kurulduğu Kamakura dönemi (M.S. 1185-1333), politik ve sosyal değişimlere sahne olmuştur. Samuray (savaşçı) sınıfının konutu olan "Buke-zukuri" tasarımında, aristokratların evi olan Shinden-zukuri'den etkilenilmiş ancak basit, pratik çözümleri ve askeri özellikleri ile ön plana çıkmıştır. Yapı topluluğunun çevresi, savunma nedeniyle kalın duvarlar ve korunaklı kapılar ile çevrilidir. Shinden-zukuri'den farklı olarak samurayın dövüş sanatları eğitimi için odalar ve şiir sanatı, çay seromonisi ve farklı sanat alanlarında eğitilmiş samuraylar için özelleşmiş mekanlar düzenlenmiştir.

"Azuchi-Momoyama dönemi (M.S. 1573-1603), yaklaşık kırk yıl sürmesine rağmen bu dönemin her on yılı diğer dönemlerin bir yüzyılına eşit olabilecek gelişmeleri barındırmaktadır. Bu dönemdeki gelişmelerden en çok mimari etkilenmiş ve mimari, aristokratların ve samuray sınıfının gücünü yansıtmıştır." (Sadler, 2011) Japon konut mimarisinin en önemli stillerinden biri olan "Shoin-zukuri", resmi etkinliklerin, kabullerin yapıldığı ve samurayın çalışmalarını yürüttüğü mekanlardan oluşan bir samuray konutudur. Heian dönemine ait Shinden-zukuri ve Kamakura döneminin samuray konutu olan Buke-zukuri'den geliştirilerek ortaya çıkmıştır. "Shinden-zukuri'deki simetriye kıyasla, Shoin-zukuri'deki yapıların kurgusu daha serbesttir. Ana binanın etrafındaki çeşitli nitelikteki yapılar, alelade ancak kullanışlı bir şekilde yerleştirilmiştir. Bu dönemde ilk kez ortaya çıkan sürgülü kapılar ile yapıların geniş iç mekanı daha küçük mekanlara bölünmüştür. Ayrıca, bu dönemde ilk kez tokonoma (dekoratif niş), tana (duvar rafı) ve shoin (okuma penceresi) görülmüştür.

Banyo ve tuvaletler ortaya çıkmıştır. Ayrıca, ilerleyen dönemlerde yapı kompleksine genkan adı verilen özel bir giriş bölümü eklenmiştir.” (Yoshida, 1956)

Japon tarihine ait dönemlerin içinde en önemlisi olan, M.S. 1603-1868 yılları arasına tarihlenen Edo dönemi, ekonomik büyümenin, sosyal düzende iyileşmelerin, yabancı politikalarından arınmanın, kültür ve sanatta yükselişin olduğu bir dönemdir. Japon mimarisinin en parlak zamanının yaşandığı bu dönemde, şehir kültürünün gelişmesi ve tüccar sınıfının zenginleşmesiyle farklı konut tipleri ortaya çıkmıştır. Bunun yanında sosyal statü sembolü olan kiremit çatılı evler ile masif, kalın duvarlı ve yangına dayanıklı depolar (kura) gibi mimari yenilikler getirilmiştir.

Edo döneminde geliştirilen “Sukiya-zukuri”, Shoin-zukuri’nin pratik ve yalın bir biçimde uyarlanmasıyla meydana getirilmiştir. Shoin-zukuri’de bulunan kalıplaşmış stil ve resmi görünüşün yerine, tasarım prensiplerinin ve tekniklerinin çoğunu, basitlik, doğallık ve yalınlık ilkeleri ile oluşturulmuş çayevinden (chashitsu) alan Sukiya-zukuri’de, rahat bir ortamın oluşmasını sağlamak için doğal ahşap malzemeler ve son derece basit süslemeler kullanılmıştır. Diğer bir farklılık ise, Shoin-zukuri’nin yukarı kıvrımlı çatısının yerine aşağıya doğru kıvrımı olan çatılar kullanılmıştır.

Edo döneminin sonlarına doğru, geleneksel Japon Evi’nin tam anlamıyla oluşmaya ve gelişmeye başladığı görülmektedir. Bu dönemde, coğrafya, topografik oluşumlar, iklim özelliklerini içine alan doğal-fiziksel faktörler ve toplumun yaşam biçiminin, inançların, geleneklerin dahil edildiği sosyo-kültürel faktörler ile yerel malzeme ve geleneksel yapım tekniğine dayalı yeni bir yapı geleneği geliştirilmiştir. Çiftçi evi olarak bilinen “minka” ile kasaba evi olan “machiya”, geleneksel Japon mimarisi açısından önemli ölçüde değere sahip olan vernaküler konut tiplerindedir.

4.2. Geleneksel Japon Evi’nin Oluşumunu Etkileyen Faktörler

Büyük küçük binlerce adadan oluşan ve coğrafi konumu bakımından izole bir bölgede yer alan Japonya, yüzyıllardır süregelen zengin ve köklü kültürünü itinayla korumaktadır. Japon toplumunda önemli bir yere sahip olan konut mimarisi, Japon kültürünün ve toplumun sosyal yapısının bir yansımasıdır. Japon toplumunun zengin kültürünü yansıtmaya bakımından büyük önem taşıyan, inanç ve kültürel değerler doğrultusunda şekillenen geleneksel Japon konut mimarisi yüzlerce yıldır varlığını sürdürmektedir.

Vernaküler mimari dinamik bir olgudur. Bu nedenle, özgün niteliklere, kültürel zenginliğe ve tarihsel derinliğe sahip olan geleneksel Japon mimarisini tek bir tanıma sığdırarak yorumlamak, potansiyelinde var olan önemli özelliklerin ve değerli hususların gözden kaçırılmasına neden olabilir. Bununla birlikte, yerel mimarinin en yaygın özelliklerini dikkate alan bazı genel tanımlamaları kullanmak da mümkündür. “Bu genel tanımlamalar şunları içerir:

- Kullanıcının ikamet edeceği konutu kendi eliyle inşa etmesi
- Geleneksel teknolojilerin ve yöntemlerin kullanılması
- Çevresel verilerle güçlü ilişkilerin kurulması
- Malzemenin yerel kaynaklardan seçilmesi” (Linam, 1999)

Bu nesnel ve fiziksel özellikler, genel tanımlamanın sadece bir parçasıdır. Yerel mimarinin bir diğer kritik özelliği ise toplumun değer yargılarının, geleneklerinin, inanç sistemlerinin ve ideolojilerinin yapıya yansıtılmasıdır. Geleneksel Japon Evi’nin oluşumunda ve biçimlenişinde Japon kültürü ve toplumun yaşam biçimi ile Zen felsefesi ve inanç sistemleri en önemli etkenler olmuştur. Zen felsefesinin etkisi ile durgunluk, sakinlik ve huzurun hakim olduğu mekanlar oluşturulmuş; basitlik, doğallık, yalınlık ilkelerinin göz önünde bulundurulduğu çözümler üretilerek mekan organizasyonları kurgulanmıştır.

Yanagi Soetsu (1989), “The Unknown Craftsman” adlı eserinde geleneksel Japon estetiği ve tasarımında uygulanan yedi ilkeyi şöyle sınıflandırmıştır:

- Koko (Sadelik)
- Kanso (Basitlik)
- Shizen (Doğallık)
- Yugen (Zariflik, incelik)
- Fukinsei (Asimetri, düzensizlik)
- Datsuzoku (Düzenin dışına çıkma)
- Seijaku (Durgunluk ve sükunet)

Sanatın her alanında karşılaşılan ve hatta yaşamın içine de dahil edilen bu ilkeler geleneksel Japon Evi’nin kuruluşunda uygulanmıştır.

Bu tez çalışması kapsamında, geleneksel Japon Evi'nin oluşumunda etkili olan faktörler, sosyal yaşam, iklim ve coğrafya, yapım tekniği ve malzeme, ekonomi ile din ve felsefe olmak üzere beş ana başlık altında ele alınmıştır.

4.2.1. Sosyal yaşam

Ev, konut, yuva veya başka isimlerle tanımlanabilen konut mimarisini, sadece fiziksel barınma ihtiyaçlarını karşılayabilecek mekanlar olarak görmemek gerekir. Konut, insanın sosyal yaşam gereksinimlerini sürdürebileceği ortamı da sağlamaktadır. Yerel kimliği ile ön plana çıkan konut, kültürel dinamikler, sosyal ve psikolojik bağlamlar, politik ve ekonomik faktörler tarafından tanımlanır.

“Evin formu, sadece fiziksel etkenlerin veya tek bir faktörün sonucu değildir. Aynı zamanda, en geniş anlamında görülen sosyo-kültürel faktörler dizisinin tümünün sonucudur. Form, iklimsel koşullar, yapım yöntemleri, mevcut malzeme ve teknoloji (çevreden temin edilen araçlar) ile de değişikliğe uğramaktadır. Sosyo-kültürel etkiler birincil, diğerleri ise ikincil ya da değiştirici etkenlerdir. Dini inanışlar, aile ve kabile yapısı, sosyal düzen, geçim kaynağı ve bireyler arasındaki sosyal ilişkiler çevrede bulunması beklenen sosyo-kültürel faktörleri yansıtır. İlkel ve yerel yapıların formu, kültürün fikirlerini ve hisselerini yansıtan sembolik değerlere sahiptir.” (Rapoport, 1969)

Geleneksel Japon Evi, toplum yapısı, günlük yaşantı, din ve kültür gibi toplumun dinamik özellikleri ile doğrudan bağlantılıdır. Japon toplumunun sahip olduğu değerler, geçmiş dönemlerin kültürel birikimlerinden izler taşımaktadır. Japon kültürü, başta Çin olmak üzere, farklı medeniyetlerin kültürlerini benimseyerek ve o kültürlerden etkilenerek değişme uğramış ve bu sentezin sonucunda oluşmuştur. Bu kültürel sentez, zamanla belirli ölçütler haline gelmiş ve bu ölçütler çerçevesinde oluşan tasarım ilkeleri geleneksel Japon Evi'nin biçimlenmesine yansımıştır.

Toplumun temel birimi olan aile, tüm kültürlerde önemli bir değer olarak kabul edilmektedir. Japon toplumunda büyükanne, büyükbaba, anne, baba, çocuklar olmak üzere en az üç neslin bir çatı altında birleştiği “geniş aile düzeni” kırsal kesimlerdeki geleneksel konutların oluşumunda ve biçimlenmesinde önemli bir etken olmuştur. Geniş aile düzeninde meydana gelebilecek değişimlere bağlı olarak gerektiğinde mekanların büyümesine veya küçülmesine imkan verecek nitelikte konutlar kurgulanmıştır.

Japon ailesi, toplumun geçmişindeki hane sistemiyle kurulmuş ve pekiştirilmiştir. Bu sisteme bağlı olarak, Japonya’da, aile reisine fazlaca önem verilen, kurallara saygıyla bağlı kalınan ve aile üyelerinin evin reisinin katı yönetimi altında olduğu erkek-egemen geleneksel aile yapısı oluşmuştur. Bu bağlamda geleneksel Japon Evi, ailelerin yaşam kültürünün gereklerine göre tasarlanarak inşa edilmiştir. Ataların ruhlarına ve kamilere saygı duygusunu ifade etme adına yapılan tören ve ritüeller için özelleşmiş detaylar ile Japon toplumunun aile yapısı ve gelenekleri ile Budizm dininin bağlı yaşayış biçimi iç mekana yansıtılır.

4.2.2. İklim ve coğrafya

Konutların inşa edildikleri bölgelerin yağış şekli, sıcaklık değerleri, güneş ışınım etkileri, rüzgar ve hava hareketleri, nemlilik oranı ile topografik durumları mimarinin tasarımında ve gelişiminde rol oynamaktadır. Dört mevsimin tüm özelliklerinin görüldüğü, muson iklim bölgesinin sınırları içerisinde yer alan Japonya’da, Pasifik Okyanusu’nun ve karasal hava akımlarının etkisiyle yaz aylarında sıcak ve nemli iklim özellikleri, kış aylarında ise soğuk ve sert iklim özellikleri görülmektedir. Bu nedenle, Japonya’da konut tasarımında iklim belirleyicisi yaz mevsimidir. Geleneksel Japon Evi’nin biçimlenişinde, yaz aylarında kış aylarına nazaran daha rahat bir ortamın sağlanması esas olduğundan yaz mevsiminin nemli ve aşırı sıcakları göz önünde bulundurulur.

Geleneksel Japon Evi’nin kuruluşunda, mekanların kullanım amacına yönelik gerekli ısı, ışık ve havalandırma ihtiyaçları göz önünde bulundurulup, ülkenin iklim özelliklerine uygun mekansal ve yapısal çözümler üretilerek konutun iklime adaptasyonu sağlanmıştır. Budist rahip ve yazar olan Yoshida Kenko (1914) Tsuresuregusa (boş zamanlarda alınmış notlar) adlı yazısında “konutlar, yaz mevsimi göz önünde bulundurularak inşa edilmelidir. Kışın herhangi bir yerde yaşamak mümkündür, ancak hava ısındığında kötü bir şekilde yapılmış ev dayanılmazdır.” söylemiyle konutların kuruluşunda iklimin etkisini ifade etmektedir.

“Buna bağlı olarak, iklim özelliklerinin sonucunda geleneksel Japon Evi’nde bazı mimari ilkeler belirlenmiştir:

- Japon Evi’nde, hava sirkülasyonunun sağlanması için birçok açıklığın olması gerekir. Bu nedenle, konutlarda, mekan boyutlarının istenilen şekilde değiştirilebilmesini de sağlayan, hareketli veya sökülüp takılabilen bölücüler

bulunur. Bu bölücüler aracılığıyla konut içerisinde doğal hava akımı sağlanmış olur.

- Konut, zemin düzleminden yükseltilerek hava sirkülasyonu sağlanıp ahşabın nemden etkilenmesi ve çürümesi en aza indirgenir.
- Tüm kapı ve pencere açıklıklarını, duvar yüzeylerini yağmur sularından ve güneş ışığından korumak için uzun saçaklar tasarlanır.
- Güneş ısısından korunmak için güney cepheye yönlendirilmiş yaşam alanlarının önlerinde verandalar oluşturulur.
- Öğle güneşinin güçlü ışınlarına karşı kuzey yönünde yaşam alanları tasarlanır.

Bu ilkelere ek olarak, yaz aylarının sıcak ve nemli iklim özelliklerine karşın başka önlemler de alınmıştır. Yaz mevsiminin başlarında tüm hareketli bölmeler kaldırılarak yerlerine bambu veya sazlardan yapılmış katlanır paneller konulur. Verandaların çatılarına asılan küçük bir zil veya sallanan bir fener asılır. Zilin sesinin ve fenerin sallanışının serinlik ve ferahlık hissi verdiği düşünülür. Son olarak, bahçelere konulan su ögesi ile yaz dönemlerinde serinlik sağlanır.” (Yoshida, 1956)

Pasifik Okyanusu’nda binlerce adadan oluşan bir adalar ülkesi olan Japonya’da, coğrafyanın büyük bir kısmını dağlık alanlar oluşturmaktadır. Dağlık alanlar, yerleşim birimlerinin tasarlanması konusunda birçok soruna neden olurlar. Japon toplumunun doğaya duydukları saygı doğrultusunda gelişen çevreyle uyum esası, yapıların biçimlenişinde önemli bir ölçüt olarak görülmüştür. Doğaya saygı ve çevreyle uyum esası sonucunda, doğal düzene müdahale edilmeden konutlar doğaya adapte edilerek oluşturulmuştur. Zeminden yükseltilmiş döşemeli evin struktürünü oluşturan dikmeleri, kirişleri ve diğer yapısal öğeleri açıkta bırakılarak ahşabın nemden dolayısıyla çürümeden korunması sağlanmıştır.

4.2.3. Yapım tekniği ve malzeme

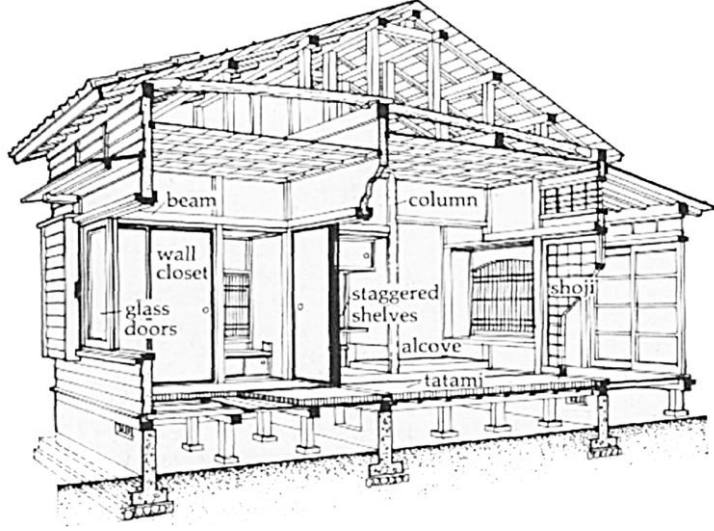
Geçmişten günümüze dek, farklı çağlarda ve bölgelerde, yapım tekniği ve malzeme yapıların karakteristik özelliklerini ve kimliğini oluşturan unsurlar, mimariyi tamamlayan ve tanımlayan etkenler olmuşlardır. Yapının bulunduğu çevrenin potansiyeli ve fiziksel özellikleri, yapıda kullanılacak yapım tekniği ve malzemenin belirlenmesi açısından büyük önem taşımaktadır. Vernaküler mimaride, bölgenin çevresel imkanları dahilindeki yerel malzemenin kullanımı ile yapıların çevre

dokusuyla uyumlu bir ilişki içerisinde olması amaçlanır. Ayrıca, yerel mimarinin oluşumunda kullanılan malzeme seçiminin yakın çevreden yapılması ile tedarik açısından kolaylık, ekonomik açıdan da faydalar sağlanmaktadır.

Geniş ormanlık alanlara sahip olan Japonya'da, ahşabın nicelik bakımından bolluğunun yanında, yapı malzemesi olarak kullanılabilir, üstün niteliklere sahip ağaç türleri bulunmaktadır. "Bu nedenle geleneksel Japon Evi'nin taşıyıcı sistemi ağaçtan yapılır. Temelden çatıya, erguvan ve servi gibi budaksız, güzel ve sık dokulu ağaçların kerestesi kullanılır. Seçme ağaçlardan özenle yapılmış çerçeveler depreme karşı sağlam; suya, mantar küfüne ve böceklere karşı dayanıklıdır. Ağaç, sıcak nemli yaz mevsimleri için en serin, soğuk kuru kış mevsimleri için en sıcak malzemedir. Kural olarak boyanmaz, koruyucu bir cila ile örtülür." (Güvenç, 2002)

Mimari açıdan özgün bir kimliğe sahip olan geleneksel Japon Evi'nin yapımında sıklıkla kullanılan ahşabın yanı sıra bambu ve sazlar, mekanın doğallaştırılmasında büyük rol oynarlar. Ahşap malzemeye oranla daha az olmakla beraber taş ve volkanik kayalar, Japon mimarisinin ikincil yapı malzemesi olarak kullanılmıştır. Japonya'nın nemli ikliminden ve deprem bölgesinde bulunmasından dolayı, konutlarda ahşabın yapı malzemesi olarak kullanımı daha uygun olmaktadır.

Japonya'nın iklimsel özellikleri ile sismik yönden aktif bir bölgede oluşu, konutta uygulanacak yapı tekniğinin seçiminde belirleyici faktörlerdir. "Yükseltilmiş döşeme, dikme-ayakları, açıkta bırakılmış strüktür ve maden kullanılmaması, mimariye yansımış en belirli iklimsel olgulardır. Bu ülkenin koşullarına çok iyi uyan yükseltilmiş döşemeli evin strüktürü, yani dikmelerin kirişlerin ve başka yapı öğelerinin, açıkta bırakılması sıcak ve nemli iklimlerde ahşabın herhangi bir biçimde kapatıldığında çürümesi nedeniyledir." (Ayverdi, 1972)

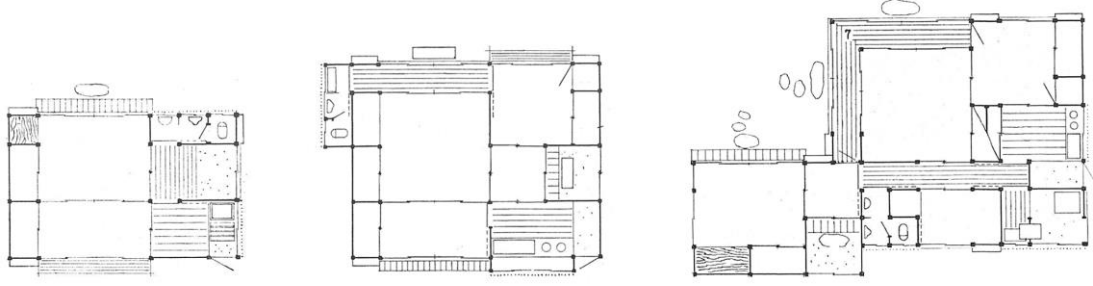

Şekil 4.5 Geleneksel Japon Evi'nin kurgusu (Yagi, 1986)

Yapıda kullanılacak malzemenin bölgede mevcut olan kaynaklardan temin edilmesi, seçilen yerel malzemeye bağlı olarak yapım tekniğinin seçilmesi ve çevre dokusuyla uyumlu bir şekilde yapıya uygulanması ile konutun bulunduğu yerleşim alanında, özgün kent dokusunun oluşması sağlanmaktadır.

4.2.4. Ekonomi

Geleneksel Japon Evi'nin biçiminin belirlenmesinde, ekonomik etkenler önemli bir yer tutar. Ekonomik yapı, geleneksel Japon Evi'nin biçimini, toplumun sosyal yapısının ve iklim özelliklerinin yapı malzemesini yönlendirdiği gibi yönlendirmiştir. Ailenin ekonomik durumunun belirleyici olan geçim kaynağı mimarlığı etkilemiş ve evin planimetrik düzenine tümüyle yansımıştır. Kırsal kesimlerde, tarım ve hayvancılıkla uğraşan ailelerin tarımda kullandığı araç-gereçlerin ve ürünlerin depolanması, hayvanların barınması için mekanlara duyulan ihtiyaç, evlerin tasarımını etkilemiştir. Şehirlerde ise, ticaret ve zanaat ile geçimini sağlayan ailelerin kullandıkları tezgahların ve malzemelerin depolanabilmesi için evin bir bölümü çalışma mekanlarına ayrılmıştır.

Şekil 4.6 Ekonomik farklılıklara bağlı olarak oluşturulmuş evler (Yoshida, 1956)

Geleneksel Japon Evi plan tiplerinin sınıflandırılmasının temelinde ekonomik nedenler bulunmaktadır. Geleneksel konut mimarisinin yaygınlaştığı dönemde, Japonya’da ekonomi bakımından sorunlar söz konusuydu. “Bu dönemde, dolaysız olarak mimarlıkla ilişkili ekonomik yasalar ortaya çıkmıştır. Çiftçinin evinde ortalama derinliği 4.5 m’yi (2.5 ken) aşan odalar olmamalıdır ve bu evler yeniden yapıldıklarında da bu ölçülere uyulmalıdır. Tüccar, zanaatkar veya esnaf sınıfına ait kasaba evlerinde, dükkanların arkasındaki yaşama odaları ise 5.4 m’den (3 ken) daha derin olmamaları zorunluğu bulunmaktaydı.” (Ayverdi, 1972) Çiftçi evinde oymacılık ve süsleme bulunmazken iç mekanda kullanılan mobilyalarda ve kat yüksekliklerinde de sınırlamalar bulunmaktadır.

Ailenin ekonomik durumu ve geçim kaynağı, konutun sadece mekan organizasyonuna değil nerede olacağına da etki etmiştir. Şehirlerin hoş görünümüne ve güzel manzaraya sahip mahallelerine olan ilgi, bu özelliklere sahip bölgelerin değerini artırmış ve dolayısıyla halkın tüccar, zanaatkar veya esnaf sınıfından olan zengin ailelerin bu bölgelerde bir araya gelip yaşamalarına neden olmuştur.

20. yy.dan sonra ekonominin iyileşmesi, yaşam kalitesinin artması ve Batı’nın etkisi ile öncelikle kamu yapılarında kendini gösteren değişim, konut mimarisinde de kendini göstermiş ve geleneksel konut mimarisi giderek yok olmaya başlamıştır.

4.2.5. Din ve felsefe

Mimarinin biçimleniş ve kuruluşunda etkili olan fiziksel ve kültürel faktörleri birbirinden ayrı olarak değerlendirmek mümkün değildir. Mimari mekanı oluşturan fiziksel faktörlerin yanında, nesnel bir tanımlaması olmayan, gözle görülemeyen ancak var olduğu hissedilen faktörler de bulunmaktadır. Toplumların inanç sistemleri

ve felsefeleri, mekan, konstrüksiyon, strüktür ve tezyinat üzerinde etkisi olan faktörler olmuşlardır.

Uzakdoğu ülkelerindeki inanç sistemlerinin, toplumun yaşam biçimi ve ideolojisi, ülkenin kültürel ve sanatsal eğilimleri ile yönetim şekilleri ve politik yapısı üzerinde doğrudan etkileyici rolleri bulunmaktadır. “Hatta, Japonya’da sanatla din, o denli iç içedirler ki, sanatı, yansıttığı inançları bilmeden, incelemeye kalkmak yalnızca zaman kaybıyla sonuçlanabilir.” (Ayverdi, 1972).

Japon toplumunda dini inanç sistemleri arasında en önemli ve etkili olanları; Şintoizm, Budizm ve Zen-Budizmi’dir. Japonya’daki en yaygın inanç sistemlerinden biri olan ve tarihi M.Ö. 7. yüzyıla kadar dayanan Şintoizm, Japonya’nın yerli dinidir. “Tanrıların yolu” anlamına gelen Şintoizm’de tanrılar, “kami” olarak adlandırılır. İnsanlar, atalarının öldükten sonra kami olduklarına ve kamilerin rüzgar, yağmur, dağlar, ağaçlar ve nehirler gibi yaşam için önem arz eden doğa unsurlarının biçimine bürünen kutsal ruhlar oldukları inancına sahiptirler. Aileler ölen atalarının kutsal ruhlarını, kamileri olarak benimseyip onlara büyük saygı gösterirler. “Bir uçta korku ve teslimiyetin, bir uçta da doğa güzelliklerine tapınma duygusunun, sağ kalabilme kavgasıyla birleştirilmesinden doğan Şintoizm, sanatların çoğunlukla da mimarlığın yaratıcı gücü olmuştur.” (Ayverdi, 1972) Ancak Şintoizm inancının etkileri, konut mimarisinden ziyade tapınak mimarisinde görülmektedir. “Kamiler için yapılmış jinja (tanrı evi), 20-28 kadar ahşap direk üzerine oturtulmuş, tek katlı, tek oylumlu tek bir oda ya da yurttur.” (Güvenç, 2002)

552 yılında, Kore’nin üç büyük krallığından biri olan Baekje Krallığı’nın imparatoru, Goguryeo ve Silla krallıkları karşısında yanında yer alan Japon askerlerinin yardımlarına karşılık Japonya’ya hediyeler yollamış; bu hediyeler arasında bir Buda imgesi yer almıştır. Böylece insanlara aydınlanmayı ve yön göstermeyi amaçlayan Budizm, Japonya’ya girmiş ve Şintoizm’in veremeyeceği ahlaki ilkeler ile cennete girme umudunu getirerek hızla yayılıp ulusal din haline gelmiştir. Bu inanış biçimi mimariye teknik düzenlemeler getirmiş ve inanış kaynaklı mimari öğelerin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Örneğin, Budist rahiplerinin konutlarının bir köşesinde, tanrılara ibadet etmek ve ataların ruhlarına adaklar sunmak için “butsudan” adı verilen özel bir sunak tasarlanmaktadır.

Budizm'in yayılışının ardından, Zen-Budizmi, ilk olarak 9.yy.da Japonya'ya getirilmiş; ancak gelişmek için uygun ortamı bulamadığından 13.yy.da tekrar gündeme gelmiştir. Kamakura döneminde (M.S. 1185-1333) askeri yönetimin kurulmasıyla gelişebileceği bir ortam bulmuş ve Budizm öğretilerinden daha güçlü bir inancın arayışında olan samuray (savaşçı) sınıfının dini olarak bilinen özel bir din olarak varlığını sürdürmüştür. "Budizmin bütün ülkeye yayılmasına karşılık, Zen-Budizmi zorlukları, sert yöntemleri ve güç eğitimi nedeniyle sınırlı sayıda inanç sahibine hitap edebilmiştir." (Ayverdi, 1972)

Zen-Budizmi, bir dinden ziyade insanın kendi iç varlığının derinliklerini görüp kendini bulmasını, hayatın acı çekmek olduğu noktasından hareket eden Budizm'in boyunduruklarından sıyrılıp özgürlüğe ulaşmayı amaçlayan bir felsefe ve öğretiler bütünüdür. "Hepimizin içinde yeterli oranda ve doğal olarak var olup da normal koşullar altında etkin olabilmek için uygun bir yol bulamadığından sıkışıp kalmış, yamulmuş olan enerjinin açığa çıkmasını sağladığı söylenebilir." (Suzuki, 1997) "Zen felsefesi, Buda'nın kurtarıcı gücüne yalvarmak yerine, kişinin kendi kurtuluşunu kendi öz yaşamında aramasını; Buda'nın geçirdiği aydınlanma sürecini kişinin kendi başına yaşamasını önermiştir." (Güvenç, 2002)

Sanat yoluyla Japon yaşamı üzerinde büyük bir etki yaratan Zen-Budizmi'nin etkilediği sanat dallarında bazı ortak ilkelerin geçerli ve egemen olduğu görülmektedir. Bir sanat ve kültür akımı olan Zen-Budizmi ilkelerinin başlıcaları şöyle sıralanmaktadır:

- "Yalınlık (önceki dönemlerin karmaşıklığına karşı)
- İnsancılık (önceki anıtsal-toplumsal ölçüğe karşı)
- İçtenlik (önceki gösterişçiliğe karşı)
- Doğallık (önceki yapay zorlamalara ve moda akımlara karşı)
- Yaşlılık-kusurluluk (önceki yenicilik ve yetkinlik çabalarına karşı)" (Güvenç, 2002)

Japon sanatlarının gelişiminde önemli katkıları olan Zen-Budizmi, oturuş biçimi (zazen), yürüyüş biçimi (kinhin), çay töreni (chado), şiir yazımı (haiku), resim sanatı (sumi-e), çiçek düzenleme (ikebana) gibi sanatın her dalında ve gündelik yaşamın

her anında uygulanmıştır. Sanat ve kültür hayatına ruh veren Zen-Budizmi mimaride de kendini açığa vuran bir Japon felsefesi olmuştur.

Shibui, basitliğin zarafetini, inceliği ve göze çarpmayan bir güzelliği ifade eder. Muromachi döneminde (M.S. 1336–1392) ortaya çıkan bu terim, başlangıçta olgunlaşmamış bir hurmanın ekşi veya büzücü tadını ifade etmek için kullanılmıştır. Japon toplumunun yaşam biçimi üzerinde belirgin etkileri görülen Shibui, mimari ve çay seremonisi, çiçek düzenleme, şiir ve resim gibi sanatın her dalında, geniş etki alanına sahip bir felsefedir. “Shibui, sıradan, olağan görünümlerin altında yatan gizli üstünlükleri anlatır. Shibui, bilgiden çok anlayış demektir. Sanatta Shibui, zarif bir basitliği ifade eder. Shibui felsefesinde, insanın istediğinden azıyla yetinerek davranışında, görünüşünde ve yaşam biçiminde shibusa denilen zarafete ve shibumi denilen ruhsal basitliğe varacağına inanılır.” (Trevanian, 1981)

“Wabi-sabi, kökensel olarak farklı anlamlara sahiptir. Sabi, soğuk, cılız ya da solgun anlamına gelirken Wabi ise toplumdaki uzak, doğada yalnız yaşamının verdiği sefaleti, mutsuzluğu; cesaretsiz, ruhsuz, donuk bir duygu durumunu ifade etmektedir. 14.yy.da her iki sözcüğün anlamı, estetik değerler için kullanılmaya başlanmıştır. Kendisini yalnızlığa mahkum eden keşişin gönüllü fakirliği, ruhsal zenginlik için fırsat olarak görülmüştür. Bu yaşam biçimi, şairane bir ruhu gündelik hayatın küçük detaylarını, doğanın fark edilmeyen güzelliğini ve göz ardı edilen yönlerini takdir etmeye teşvik eder. Böylece cazibesiz basitlik, saf güzelliğin temeli olarak yeni anlam kazanır.” (Koren, 2017)

Uzakdoğu din ve felsefelerinde yer alan doğaya verilen önem ve doğaya duyulan saygı ile basitlik, doğallık, yalınlık gibi kavramlar, Japon toplumunun ideolojisini ve yaşam biçimini etkilemiştir. Zen-Budizmi ve Zen-Budizmi'nin ilkelerinden olan Shibui ve Wabi-Sabi felsefeleri etkisi altında gelişmiş ve Japon kültürünün vazgeçilmez bir unsuru olan çay seremonisi (cha-no-yu) için geleneksel Japon Evi'nin büyük bir çoğunluğunda chashitsu (çayevi) adı verilen özel bir mekan ayrılır. Çay seremonisi için ayrılan mekanın etrafı doğa ile çevrelenir ve mekanda kullanılan malzemeler doğadan seçilmektedir.

Tüm din ve felsefeler ek olarak Japon mimarisinde, Batı mimarisinin “sonsuzluk” yaklaşımına zıt bir tutum olan “geçicilik” ilkesi, yapı malzemesinin seçiminde, konstrüksiyon ve strüktürün kuruluşunda mimari mekanın oluşumunda göz önünde

bulundurulacak ilk koşul olarak kabul edilir. “Mimari mekanın oluşumunun önkoşulu olan biçimi belirleyen üç boyutun veya mimari mekanın bu ilk koşulunu ilişkinleştiren derinlik ve zamanın geçici olduğudur. Yapılar, insan gibi doğmak, büyümek ve ölmek üzere yapılmıştır. Ayrıca, içinde yaşanılan mekanda bulunan mobilya ve sanat eşyalarının odaya konmalarında ve odadan çıkarılmalarında da bu ilkenin uygulandığı görülür.” (Ayverdi, 1972)

4.3. Geleneksel Japon Evi Tipleri ve Özellikleri

“Geleneksel Japon Evi, bölgelere, tarihsel, folklorik, iklimsel, malzemeye ilgili, ekonomik, sosyal, politik vb. etkilere göre birtakım özgün biçimlerle gelişmiştir. Fakat zaman içinde ticaretin gelişmesi ve kültürel alışverişlerin sonucunda insanların hayatlarını bir düzene uydurmaya başlamasıyla plan tipleri de giderek aynı gelişmeyi göstermiştir.” (Yamamoto, 1989) Geleneksel Japon evleri “minka” (çiftçi evi) ve “machiya” (kasaba evi) olmak üzere iki ana grupta değerlendirilmektedir.

4.3.1. Minka

Edo döneminde, 16.yy.ın sonunda görülmeye başlanan ve Japonya'nın kırsal kesimlerinde büyük bir yayılım gösteren minkalar, halkın kendi çabalarıyla inşa ettiği geleneksel karakterli bir konut tipidir. “Kelime anlamı ‘halkın evi’ olan minka, köyün yöneticisi ve ileri gelenlerinden yoksul çiftçi sınıfına kadar tüm halkın ikamet ettiği konutlardır. Minkaların, konut sahibinin ekonomik durumuna bağlı olarak iç mekan düzenlemelerinde bazı farklılıklar olmasına rağmen temel kuruluş ilkeleri ortaktır. Ailelerin ihtiyaçları ve gelirleri doğrultusunda konut, genişletilebilir veya değiştirilebilir donanıma sahiptir.” (Nishi ve Hozumi, 1996)

Minkaların oluşumunda içerisine iklim özellikleri, coğrafya ve topografya gibi bölgesel verilerin dahil edildiği fiziksel çevre ve toplumun yaşam biçimi, gelenekleri, inanç sistemleri, ekonomik faaliyetleri ile yerel malzeme, geleneksel yapıım tekniği ve basit işçiliğin bütünleştirildiği son derece yalın ve gösterişsiz bir mimari üslup geliştirilmiştir.

Genellikle dikdörtgen biçimli plan şeması ile kurgulanmakla birlikte konutlar, kırsal kesimlerin geniş ve açık alanlarında inşa edilmelerinden dolayı plan düzeni serbest olarak da kurulabilmektedir. Geleneksel Japon Evi, fonksiyonlarına göre yaşam alanı ve çalışma alanı olmak üzere iki ana mekana ayrılır. Tarım ürünlerinin işlenmesi,

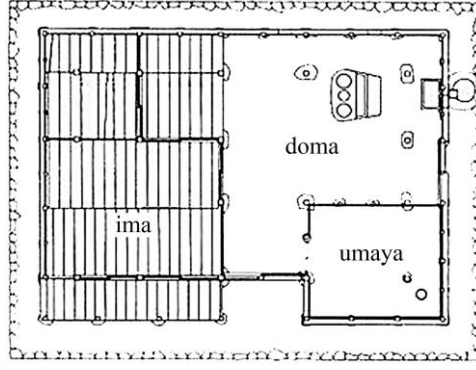
depolanması ve yemek pişirme gibi günlük işlerin kullanımına ayrılan “doma” ile oturma, dinlenme, uyuma eylemlerinin gerçekleştiği “ima” veya “hiroma” adı verilen yaşam alanı evin ana mekanlarını oluştururlar. Yaşam alanı olan ima, toprak zemini olan domanın seviyesinden ahşap döşeme ile yükseltilerek mekanlar arasında hiyerarşi sağlanır. Bu mekanlara ihtiyaçlar doğrultusunda misafir odası (zashiki) ile yatak odaları (heya) eklenebilmektedir. Bu eklemeler ile L veya U biçimli konutlar oluşturulur. Konutlar, genellikle ahşap ve bambu gibi yerel malzemeler kullanılarak inşa edilirler. İklim koşulları nedeniyle çatı eğimi oldukça fazladır ve üzeri kalın saz tabakası ile örtülüdür.

Resim 4.3 Minkaların genel görünümü (URL-13)

- Nimadori (İki Mekanlı Plan Tipi):

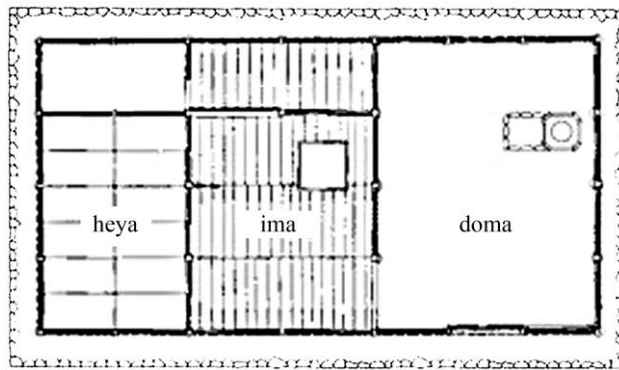
Geleneksel Japon Evi'nin en basit ve en ilkel kırsal konut örnekleri bu plan tipindedir. İki mekanlı plan tipinin ilk örneklerine, M.S. 1333-1473 yılları arasında tarihlenen Muromachi döneminde rastlanmaktadır. Bu tipte, genellikle iç mekanda duvar bulunmamaktadır. Bu tip planın iki ana mekanı doma ve ima sürgülü kapı veya hafif bölücüler ile birbirlerinden ayrılır. İki mekanlı plan tipinde, konutun en büyük alanı, günlük işler için ayrılan domaya aittir. Ayrıca bazı örneklerinde ima içinde hafif bölücüler ile ayrılmış bir “heya” (oda) ve evin bir köşesinde yer alan ahır (umaya) da bulunabilmektedir. İki madori (mekanlı) plan en basit şekliyle, doma ve ima olmak üzere iki mekandan oluşmuştur. Bu plan tipinin tercih edilmesinin sebebi daha ekonomik olmasındandır.

Şekil 4.7 Kobe’de Hakogi Evi (URL-13)

- Hiromagata Mimadori (Üç Mekanlı Plan Tipi):

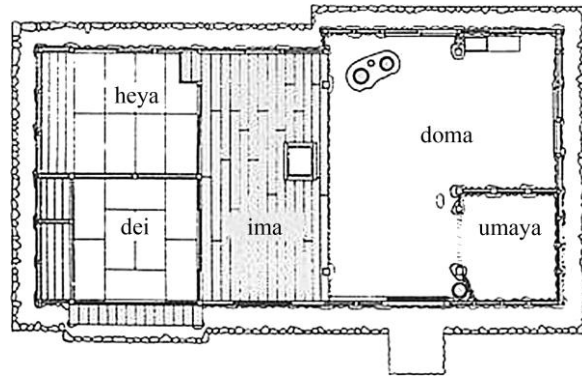
Edo döneminde (M.S. 1603-1868), Japonya’nın kırsal kesimlerinde yaygın olarak rastlanmaktadır. Bu tipte yaşam alanı (ima) evin merkezinde yer alır. İki ana mekan olan doma ve ima dışında, yaşama alanının devamında, oshi-ita adı verilen aileye ait önemli eşyaların ve dua yazılarının asıldığı ahşap duvarlar ile keskin olarak ayrılmış bir oda (heya), bazı durumlarda iki oda bulunur. Bu tipe ait bazı örneklerde misafirler için ayrılmış mekanlara da rastlanabilmektedir. “Dei” adı verilen bu mekan, üst örtüsü açık bırakıldığından zashikiden ayrılır. Ayrıca, evin içinde, bir köşesinde ahır bulunabilmektedir. Zamanla bu plan tipine misafir odası (zashiki) eklenmesiyle “tanojigata yonmadori” plan tipine geçişte köprü vazifesi gören “mae-zashiki mimadori” plan tipi oluşmuştur.

Şekil 4.8 Kanagawa’da Kiyomiya Evi (URL-14)

- Mae-zashiki Mimadori (Misafir Odalı Üç Mekanlı Plan Tipi):

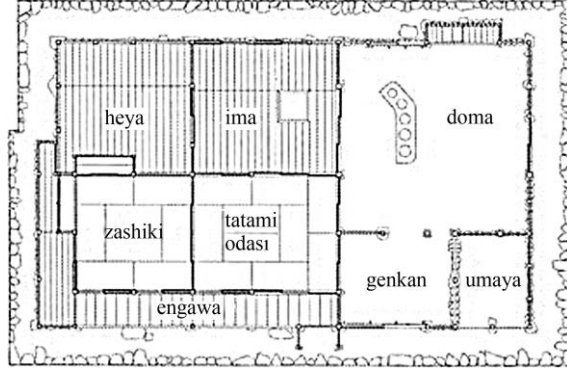
Misafir odalı üç mekanlı plan tipinde, doma, ima ve heya dışında misafirlerin ağırlandığı mekan olan zashiki (veya dei) eklenmiş; bu mekanda ilk kez Buke-zukuri'de (samuray evi) ortaya çıkan tokonoma, tana ve shoin kısımları yer almıştır. Bu plan tipi, üç mekanlı plan tipinden dört mekanlı plan tipine geçişin zeminini oluşturmuştur.

Şekil 4.9 Nishigata'da Makimura Evi (URL-15)

- Tanojigata Yonmadori (Dört Mekanlı Plan Tipi):

Dört mekanlı plan tipi, biçimi itibariyle “ta” (田) kelimesine benzemesinden dolayı araştırmacılar tarafından “tanojigata yonmadori” olarak adlandırılmaktadır. Dört mekanlı plan tipi, geleneksel Japon Evi'nde en sık rastlanan ve yaygın olarak kullanılmış olan tiplerden biridir. Edo döneminde (M.S. 1603-1868) oluşmuş ve dönemin sonunda tüm ülkede yayılım göstermiştir. Bu plan tipinin biçimlenişinde, Buke-zukuri yapı geleneğine ait tüm plan özellikleri dikkate alınmıştır. Buke-zukuri'nin mekansal özelliklerinin belirgin olarak görüldüğü bu tip, ailenin mekansal ihtiyaçlarını karşılayacak biçimde oluşturulmuştur. Misafirlere karşı sergilenen saygılı tutumun simgesi olan zashikin önüne engawa (teras) ve mekanlar arası ilişkiyi sağlayan genkanın (antre) ilave edildiği görülür. Edo döneminin sonlarına doğru, bazı örneklerinde bulunan chashitsu (çayevi) ise plana büyük değişiklik veren unsurlardandır. Chashitsu ve ilave odalar ile mekan sayısı artırılarak dört mekanlı plan tipinin daha gelişmiş şekilleri de oluşturulmuştur. Bu gelişmiş plan tipleri ise zengin ailelerin evlerinde uygulanmıştır.

Şekil 4.10 Kobe’de Uchida Evi (URL-16)

4.3.2. Machiya

Edo döneminden (M.S. 1603-1868) Meiji dönemine (M.S. 1868-1912) kadar uzanan süreçte varlığını devam ettirmiş olan machiya, Japonya’nın ızgara plan düzeni ile kurulmuş büyük kentlerindeki halkın tüccar, zanaatkar veya esnaf sınıfından olan ailelerine ait bir kasaba konutudur. Evlerin giriş cepheleri daima sokağa yönlendirilir ve her bir konut sokak boyunca birbirine paralel olarak bitişik nizamda sıralanır. Machiya, genellikle 5-8 metre genişliğinde, 20-40 metre uzunluğunda olup ahşap ve topraktan inşa edilmiştir. Çatıları ise siyah kiremitle örtülüdür.

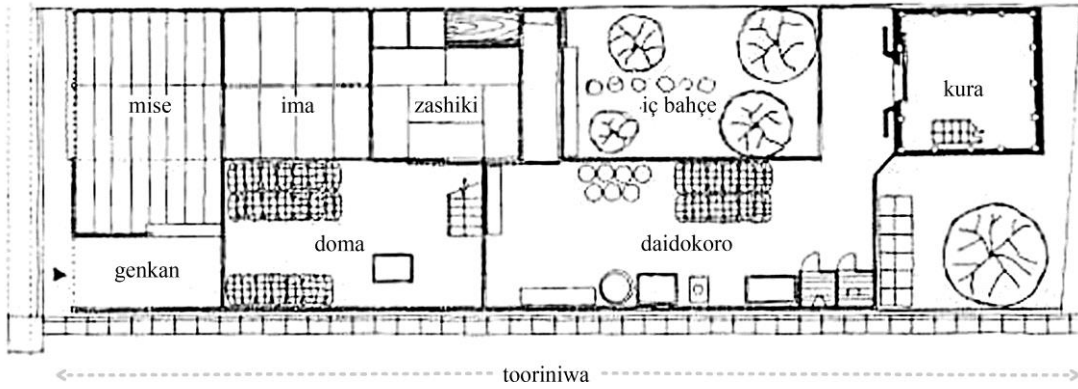

Resim 4.4 Machiyaların genel görünümü (URL-17)

Machiya, hem mesleki hem de yaşamsal işlevleri bir arada barındıran kompleks bir kurguya sahiptir. Tüccar, zanaatkar ve esnafın çalışma mekanı olan “mise” sokağa yönelirken yaşam alanına ayrılan mekanlar bu mekanın arkasında sıralanır. Yaşam alanına ayrılan kısım, zeminden yükseltilmiş ahşap döşemelidir ve döşemenin üzeri tatami (hasır mat) ile kaplıdır.

Konutun yaşama alanı boyunca uzanan ve her bir mekana ulaşımı sağlayan toprak zeminli “tooriniwa” (koridor) yer alır. Böylece istenilen mekana geçiş, başka bir mekana uğramadan sağlanır. Tooriniwa, farklı karakterlere sahip kısımlara ayrılır. Giriş kısmından (genkan) başlayarak sırasıyla mise (satış alanı) ile doma (çalışma alanı) ve daidokoro (mutfak) kısımlarına hizmet eder. Konutun en önemli mekanı olan ve misafirlerin ağırlandığı zashiki bir iç bahçeye yönlendirilir. Tooriniwanın sonunda ise arka bahçe yer alır. Yapının en arkasında ise kura (depo), tuvalet ve banyo bulunur.

Machiyalar, büyük kentlerin dar ve sıkışık alanlarında inşa edilmelerinden dolayı genellikle iki katlı olarak tasarlanırlar. Depolama için kullanılan ikinci katın yüksekliği yaşamın geçtiği kata göre daha alçak yapılır. Daha sonraki yıllarda, bu katın yüksekliği artırılarak önemi daha da artmış ve konutun en önemli mekanı zashiki bu katta yer almaya başlamıştır.

Şekil 4.11 Toyama'da bir machiya plan şeması (URL-18)

4.4. Geleneksel Japon Evi'nin Mekansal Özellikleri ve Mekan Kurgusu

Zen felsefesine dayanan Shoin-zukuri yapı geleneği, Japon konut mimarisi tarihinde büyük öneme sahiptir. Bu yapı geleneği, geleneksel Japon Evi'nin tasarım kararlarını oluşturup evin mekansal özelliklerinin biçimlenmesinde rol oynamaktadır. Shoin-zukuri yapı geleneğinin başlıca özellikleri şöyle sıralanabilir:

- “Yapının, çevre ve bahçesiyle uyuşması
- Yapının cephesinde ‘engawa’ adı verilen üstü saçakla örtülü, yanları açık bir veranda yapılması
- Giriş kapısında ‘genkan’ adı verilen bir antre bulunması
- İç bölmelerin ‘fusuma-shoji’ diye bilinen hafif ahşap bölme ve kapılarla ayrılması
- Odalarla çatı boşluğunun ahşap bir tavan bölmesiyle birbirinden ayrılması
- Odalar arasında gömme dolap ve yerli yüklükler yapılması
- Oturma odasında ‘tokonoma’ adı verilen bir onur ve sanat başköşesi bulunması
- Tokonoma önüne, pencereden doğal ışık alan bir aile (yemek, oturma, çay) masası konması” (Güvenç, 2002)

4.4.1. Katlar

Geleneksel Japon Evi, esas olarak tek katlı olarak tasarlanmıştır. Japon toplumunda yerde oturma kültürü evin tek katlı oluşunda rol oynamıştır. Aligül Ayverdi (1972), yerde oturma kültürünü “yere bakmak” şeklinde ifade etmektedir. Ayverdi’ye göre (1972) yere bakmak ile anlatılmak istenen “belirli bir yükseklikten dibe bakmak değildir. Söz konusu olan bakış, zemin düzeyinden 1.6 m kadar yukarılarda yer alan insan gözünün bakış çizgisinin, yatay düzlem altında kalmakta oluşudur.” Buna bağlı olarak, altı veya sekiz tatamiden oluşan orta boyutta bir mekanın yüksekliği, merkezindeki bir gözün bakış açısının üst sınırı konutun saçağı ile kısıtlanmış ve konutlar tek katlı tasarlanarak mekan kurgusu insan ölçeğine indirgenmiştir.

“Yere bakmak” ilkesi Japon toplumundaki, insan-doğa arasındaki ilişki üzerine inşa edilmiş kültürel yapısı ile yakından ilgilidir. İnsan ve doğa arasındaki ilişki, insanlığın varoluşundan beri süregelen bir olgudur. İnsan-doğa ilişkisi, uzun yıllar

boyunca dengeli olarak devam ettirilmiş, insanın gereksinimlerini karşılama noktasında, belirli bir düzeyde tutulabilmiştir. Fakat, 17.yy.da teknolojik ve bilimsel gelişmeler sonucunda ortaya çıkan “insan merkezli” anlayış, insanın çevresi ile olan ilişkisinde köklü bir değişime, insan-doğa anlayışının terk edilmesine yol açmıştır. “Ancak Uzakdoğu kültüründe; doğayı seven, onu kendinden ayırmayan, kendini doğanın bir parçası olarak gören bir anlayış hakimdir. Doğa yasaları ile birlikte hareket etmek, eylemlerin doğa üzerindeki etkilerini bilmek, doğu anlayışındaki en büyük erdemlerdendir.” (Güler, 2000)

İnsan-doğa ilişkisine dayanan yaklaşım ve bu yaklaşımın ortaya koyduğu etkiler, geleneksel Japon Evi'nin doğa ve iklim koşullarıyla uyuşmasına özenle yansıtılmıştır. Geleneksel Japon Evi'nde ülkenin yıl boyunca bol yağış alması nedeniyle bodrum kat bulunmamaktadır. Konutların zemin katları yer düzleminden birkaç basamakla (yaklaşık 40 cm) ya da yarım kat kadar ahşap dikmelerle yükseltilir. Yükseltilmiş döşeme ve açıkta bırakılmış strüktür sayesinde oluşan hava sirkülasyonu ile ahşabın nemden korunması sağlanır ve çürümesi en aza indirgenir.

Geleneksel Japon Evi, genellikle tek katlı olmasına rağmen büyük kentlerde, dar ve sıkışık alanlardaki kasaba evlerinde (machiya) kat sayısı artırılmıştır. Üst katlar, depolama alanı olarak kullanılmalarından dolayı yaşamın geçtiği zemin kata göre daha alçak yapılırlar. Sonraki yıllarda, bu katın yüksekliği artırılarak esas kat ile aralarındaki fark azalmış; konutun en önemli mekanı ve konuğa verilen önemin simgesi olan zashiki bu katta yer almaya başlamıştır. Kış aylarında yoğun kar yağışına maruz kalan bölgelerdeki, çiftçi konutlarında (minka), zemin katın kar altına kaldığında konuta giriş için ikinci kat inşa edilir. Bu kat, ipekböceklerinin yetiştirilmesi için bir çalışma mekanı ve depo olarak kullanılır. Ancak, geleneksel konutların zemin katları, karakteristik özelliklerini koruyarak varlıklarını sürdürmüşlerdir.

4.4.2. Mekanlar

Batı mimarisinde mekanlar fonksiyonlarına göre kesin çizgilerle ayrılırlar. Ancak geleneksel Japon Evi'nde tek bir mekan oturma, dinlenme, çalışma, yemek yeme, uyuma gibi yaşama dair tüm eylemlerin gerçekleşmesini sağlayabilecek niteliklere sahip olabilir. Bir mekanın büyüklüğü kullanım amacına bağlı olarak belirlenir ve gün boyunca değişen ihtiyaca göre fonksiyonu değiştirilir. Bu açıdan Japon

konutundaki bir mekan, Batı konutunun tümüne eşdeğer sayılabilmektedir. Japon Evi'nin ahşap iskelet sisteminde, üst örtü sadece dikmeler ile desteklendiğinden konutun mekanlara ayrılmasında masif ve kalıcı duvarlara gerek duyulmaktadır. Sürgülü bölücüler ile brüt mekan bölünerek iki ya da daha fazla birim elde edilmektedir.

Geleneksel Japon Evi'nin planimetrik düzeni, belirli bir kurguya bağlı kalınarak oluşturulur. Farklı bölgelerdeki sosyo-kültürel ve ekonomik dinamiklerde görülen farklılıklar, mekanların büyüklüğüne, sayısına ve işlevsel niteliklerine (zashiki, chasitsu gibi) etki etmektedir. Son derece sade ve gösterişsiz olan konutlar, malzemenin özgün dokusu ve oyma tekniğinde oluşturulan incelikli motifler ile tezyin edilir. Bu farklılıklar dışında geleneksel konutlarda sabit bir mekan kurgusuyla karşılaşılır. Örneğin, doma ve ima geleneksel Japon Evi'nin oluşumunda önemli ölçüde etkili olan ve her kırsal kesim konutunda daima bulunan iki değişmez unsurdur.

- Doma:

“Doma”, evin giriş mekanı olmakla beraber, geçim kaynağının tarım olduğu bölgelerde elde edilen tarım ürünlerinin depolanması, işlenmesi ve araç-gereçlerin konulması amaçlarına hizmet eder. Doma ile birlikte inşa edilen daidokoro (mutfak) açık olarak birbirlerine bağlanır ve buradaki ocakta (irori) yemekler pişirilir. Ayrıca seyyar bir banyo domada bulunur. Hayvancılıkla uğraşan ailelerin evlerinde, domanın bir köşesinde hayvanların barınması ve bakımı için ahır (umaya) yer alır.

Resim 4.5 Geleneksel Japon Evi'nde domadan bir görünüş (URL-19)

- İma (Hiroma):

“İma” ise ailenin gündelik yaşamını sürdürdüğü ana mekandır. Bu mekanlar yatma, dinlenme, yemek yeme ve çalışma gibi farklı eylemlere hizmet ederler. Mekanın merkezinde veya merkeze yakın bir yerinde irori (ocak) bulunur. Oturma, dinlenme, yeme-içme, çalışma, sohbet etme, misafir ağırlama gibi eylemlerin çoğu irori etrafında gerçekleştirilir. Ekonomik nedenlerden dolayı oda sayısı az olan evlerde ima, genellikle yatak odası olarak kullanılır.

Resim 4.6 İma'nın fonksiyona göre değişimi (Yagi, 1986)

Doma ile ima arasında bölücü bir duvar veya ayırıcı bir eleman bulunmadığından ima, domanın seviyesinden birkaç basamak veya yaklaşık 40 cm kadar ahşap dikmelerle yükseltilir. Zamanla ahşap döşemenin üzeri tatamiler ile örtülmüştür. Geleneksel Japon Evi'nde mekanların şekli kare veya dikdörtgen olup, mekanın büyüklüğü tatami adı verilen matların sayısına göre belirlenmektedir.

Resim 4.7 Geleneksel Japon Evi'nde imadan bir görünüş (URL-20)

- Heya (Nema):

Geleneksel Japon Evi'nde, doma ve ima dışında, konut sahibinin ekonomik durumuna bağlı olarak “heya” veya “nema” adı verilen odalar bulunur. Bu mekan genellikle ebeveynlerin yatak odası olarak kullanılır ve ailenin diğer üyeleri ise imada uyurlar. Heya, genellikle yatak odası olarak kullanılmasına rağmen uyuma vakti geldiğinde odada serili olan yatak ve yorganlar, gündüzleri mekan içerisinde bulunan dolaplarda (oshiire) depolanır ve odanın ortasında oluşan boşluğun fonksiyonu yapılacak eyleme göre değiştirilir. Odalar arasında bulunan sürgülü bölücüler vasıtasıyla ihtiyaca göre mekanlar bölünüp birleştirilebilmektedir.

Resim 4.8 Geleneksel Japon Evi'nde heyadan bir görünüş (URL-21)

- Zashiki (Dei):

“Zashiki teriminin kullanımı Japon Evi'nin geleneksel evriminin anlaşılmasında çok önemlidir. Muromachi döneminden önce, zashiki Çin karakteri, yer kavramı için kullanılırdı. Muromachi döneminde (M.S. 1333-1573), ‘za’, oturacak yer ve ‘shiki’ ise koymak, yerleştirmek; kelimenin bütünü ise, oturacak şeylerle doldurmak; yani tatami hasırları ile döşemek anlamına gelmiştir.” (Ayverdi, 1972)

“Zashiki”, Japon toplumunda davet edilen konuğa verilen önem neticesinde ortaya çıkmıştır. Genellikle zengin konutlarında bulunan zashiki, zemini tatami ile kaplı bir misafir odasıdır. Meiji döneminde (M.S. 1868-1912), tokonoma, chigai-dana ve tsuke-shoin elemanları eklenerek kutsal ve manevi değeri yüksek bir mekan haline gelmiştir. “Mekan kullanımı uzun zaman içinde oluşmuş alışkanlıklardan doğmuş olan geleneksel Japon Evi’nde, misafir odası, misafire saygı olarak ev halkının kullanma mekanları olan doma ve imadan geçemeyecek şekilde düzenlenir.” Bu nedenle zashiki önünde engawa adı verilen bir teras tasarlanır. (Yamamoto, 1989)

Resim 4.9 Geleneksel Japon Evi’nde zashikiden bir görünüş (URL-22)

Zashikide misafire saygıdan dolayı belli bir oturuş düzeni bulunur. Misafir daima tokonoma önünde oturur. Ev sahibi, misafirin karşısında, evin hanımı ise mekanın giriş kapısına yakın bir konumda oturur. Eve gelen misafir ile ev sahibi arasında bir hiyerarşi söz konusudur.

- Engawa ve Genkan:

Zashikinin önünde, bahçe ile ev arasında yer alan “engawa”, misafiri zashikiye yönlendiren bir giriştir. Genişliği yaklaşık 0.5-1 ken (90-180 cm kadar) arasında olup genellikle ahşap kaplıdır. Engawa, bahçeye doğrudan bağlantılı olmasından dolayı, aynı zamanda, bahçeye uzanan bir veranda veya geçiş mekanı olarak da

kullanılmaktadır. Doğa ile uyum esasına bağlı olarak, konutla doğa arasında bir geçiş alanı olarak tasarlanan engawa, konut ile doğayı bütünleştirerek konutun, doğanın bir parçası haline gelmesini sağlamaktadır. Yarı açık olan bu mekan, camın konutlara girmesiyle iç mekana dahil edilmiştir. Geçirdiği değişimin ardından engawa, yaz aylarında güneşten korunmayı sağlarken, kış aylarında güneşlenme alanı olmuştur.

Resim 4.10 Engawa (URL-23)

Japon geleneklerinde eve girilirken ayakkabılar çıkarılır. Bu nedenle, evin giriş kısmında “genkan” tasarlanır. Genkan, konutların giriş kapısında bulunan ve yaşam alanı imaya bağlanan sundurma benzeri bir antredir. “Bir yabancıya evine giren Japon genkanda (antre) durur ve bekler. Ev sahibi kendisine ‘yukarıya buyur’ dediğinde, içerde giyilecek terlikler konuğun önündedir. Ayakkabı çıkarılır terlik giyilir.” (Güvenç, 2002)

4.4.3. Chashitsu

Çin, Japon ve Kore kültürlerinde önemli değere sahip olan çay ve çay kültürü, 9.yy.da Çin’deki Tang hanedanıyla olan kültürel temas sırasında Japon toplumunun yaşamında yer almaya başlamıştır. 16.yy.da çay ustası Sen no Rikyu (1522-1591) tarafından mükemmelleştirilerek tören haline getirilen çay kültürü, değer kazanarak

etkinliğini günümüze dek sürdürmüştür. Japon kültürünün vazgeçilmez unsuru olan Cha-no-yu (çay seremonisi), “ev yapımından mimarlık sanatına, bahçe düzenlemesinden görgü kurallarına, giyim kuşam beğenisine, resimden seramiğe, kısacası yaşayan tüm sanat dallarını etkilemiş ve Japon çay harmanının bir ögesi olmuştur.” (Güvenç, 2002)

Okakura Kakuzo (2014), geleneksel Japon kültürünün önemli temsilcilerinden olan Cha-no-yu (çay seremonisi) kavramının özellikleri idrak edilmeden Japon kültürünün anlaşılamayacağını ifade etmektedir. “Çay yolu olarak da bilinen çay seremonisi, yeşil çayın toz haline getirilmesiyle elde edilen matchanın seremonik sunumu ve hazırlanışını içeren Japon kültüründeki bir etkinliktir.” (Kakuzo, 2014) Çay seremonisi bir ritüelden çok daha fazlasıdır. Vakur ve ciddi bir ortamda gerçekleştirilen çay seremonisi, çayın iyileştirici ve meditatif etkisi ile kişiyi ruhunun derinliklerine ulaştırarak aklın sükunete, ruhun huzura ulaşması ve yaşamda dengenin sağlanması için gerçekleştirilen önemli bir ritüeldir. “Bedeni ve aklı sıkı ruhani bir disipline dönüşecek potansiyele sahip bir farkındalığa ulaştırmak üzere eğitmeye vurgu yapar. Cha-no-yu, kişiyi bir an için güzelin, sükunetin ve başkalarına nezaketin ruhunu hissetmeye götüren bir dinlenmedir.” (Kakuzo, 2014)

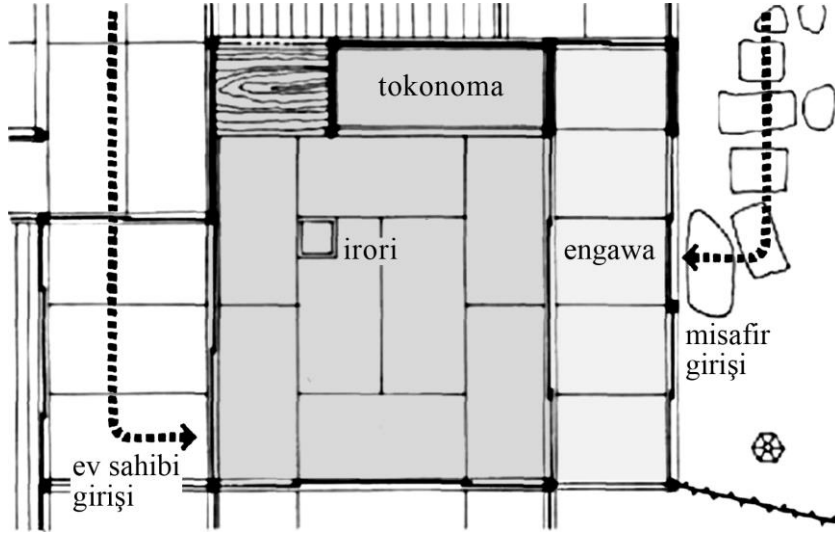
Çay seremonisinin gelişmesinde Zen-Budizmi'nin önemli bir etkisi bulunmaktadır. Zen-Budizmi'nin “içsel ruhani bir deneyim gerçekleştirmeyi ve insanın içsel saflığa ulaşmasını” (Kakuzo, 2014) amaçlayan felsefesine dayanan ve Zen ruhu ile Wabi-Sabi ilkelerini temel alan çay seremonisi yaşamın her yönüne nüfuz etmiştir. Sadeliği, sükuneti, doğallığı ve tevazuyu ifade eden Wabi, sade ve süsüz nesnelere ile mimariye uygulanır. Eski, solmuş ve kusurlu olanı yücelten ve mükemmel olmayana kutsayan Sabi ise ruhsal uyanış ve ruhun yükselişi için etkili bir araçtır.

Çay seremonisinde olması gereken bazı özellikler bulunmaktadır. Bu özellikler:

- Wa (Armoni): Kişinin doğa ile uyum içinde olmasıdır.
- Kei (Saygı): Kişinin başkaları ile uyumlu ilişkiler gerçekleştirmesidir.
- Sei (Saflık): Kişinin beş duyusuyla kendini arındırmasıdır. Kişi suyun sesi ile işitme duyusunu, çiçekler ile görme ve koku duyusunu, malzemelerin dokusu ile dokunma duyusunu, çay ile tatma duyusunu arındırır.
- Jaku (Sükunet): Kişinin doğanın saflığı ve akıl ile sükunete ulaşmasıdır.

Cha-no-yu, kültürel alanda gelişimini sürdürürken seremoninin gerçekleştiği mekanın kurgusuna yönelik bazı tasarım kriterlerinin benimsendiği ve uygulandığı görülmektedir.

“Chashitsu” olarak adlandırılan çayevinin iç mekan düzeni, mekanda kullanılan malzemeler, dekoratif öğeler, misafirlerin ve ev sahibinin davranışlarının tümü çay ustaları tarafından belirlenen kurallara bağlıdır. “Chashitsu” genellikle 4.5 tatami (yaklaşık 7.5 m²) büyüklüğünde olmakla beraber daha küçük veya büyük olacak şekilde tasarlanabilmektedir. Çayevi, konutun zemini tatami ile kaplı herhangi bir odası (washitsu) olabileceği gibi “roji” denilen bir bahçe ile çevrelenerek dış dünyadan görsel olarak soyutlanmış bağımsız birimler de olabilirler. Misafirler, mekana alçakgönüllü olmayı hatırlatan dar ve kısa boylu bir kapıdan saygıyla eğilerek girer. Ev sahibi ise “mizuya” adı verilen, çay hazırlıklarının yapıldığı mekana bağlanan farklı bir kapıdan giriş yapar. Wabi felsefesinin benimsendiği çayevinde kullanılan yapısal bileşenler ile dekoratif öğelerinde bilinçli olarak yalın ve gösterişsiz bir tasarım tercih edilmektedir. Odanın tavanı bambu ağacı gibi doğadan seçilen malzemelerle, zemini ise ayak sürtmenin sebep olacağı huzursuzluktan kaçınmak için tatami matları ile kaplanır. Misafirler bu matlar üzerinde seiza pozisyonunda bağdaş kurarak otururlar. Ev sahibi, mekanın giriş kapısına yakın bir konumda ve misafirin karşısında tokonomaya yönelerek oturur. Misafir ise yönü Japonların mekanın kalbi olarak tanımladıkları iroride olacak şekilde oturur. Merkezde veya merkeze yakın bir konumda bulunan iroride misafirlerin huzurunda çay yapılır. Çayevinin bir duvarında, bir vazo çiçeğin konulduğu ve güzel bir yazı ya da resmin asıldığı tokonoma ve chigai-dana yer alır.

Şekil 4.12 Sekiz tatamilik chashitsu planı (Yagi, 1986)

Resim 4.11 Sekiz tatamilik chashitsu (URL-24)

4.4.4. Mobilyalar

Uzakdoğu kültüründeki minimalizm düşüncesi, toplumların sosyal yapısı ve yaşam felsefeleri geleneksel konut mimarisini doğrudan etkilemiştir. Uzakdoğu ülkeleri arasında minimalist yaşam biçimini en çok benimseyen Japon toplumunda, konutların iç mekan biçimlenişinde yalın bir üslup takip edilmektedir. Geleneksel Japon Evi'nde, gündelik ihtiyaçları karşılayacak donanımda olan odalarda gösterişten uzak, sade ve basit mobilyalar kullanılır. İşlevi olmayan obje veya mobilyalara konutlarda yer verilmez.

Minimalist yaşam biçimine dayalı olarak şekillenen geleneksel Japon Evi'nde nicelik bakımından az ve işlevsel niteliklere sahip yalın mobilyalar kullanılır. Japon Evi'nde minimalist mobilyalar kullanılarak küçük mekanlar olduğundan daha büyük ve ferah algılanabilecek bir hale getirilir. Bu nedenle, yapı ile birlikte tasarlanan sabit elemanlar dışında konutlarda mobilya kullanımını en az seviyede tutulmaktadır.

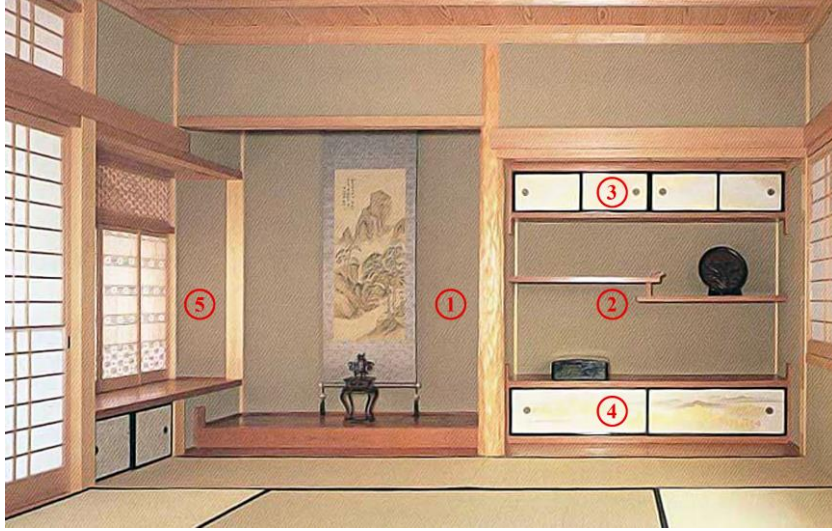
“Bir mekanın toplam alanının yüksek bir yüzdesinin dinsel fonksiyonlar için ayrılması yalnızca Japon mimarlığında görülmektedir. Bu durum yalnızca evin başlangıcından, yani yeni yapıldığından beri ona bir yer ayırıp sonra kendi başına bırakmak değildir; günlük yaşamda da, onur ve sanat köşesi olan tokonomaya büyük önem verilmiştir. Tokonoma kendi içinde Japon yaşamının estetik, dini, sosyal ve ahlaki yanlarını birleştirmiştir.” (Ayverdi, 1972)

Kamakura (M.S. 1185-1333) ve Muromachi (M.S. 1333-1573) dönemlerinde, Çin aracılığıyla Japonya'ya getirilen resim ve sanat eserleri, toplumda ilgi odağı haline gelmiştir. Bu eserlerin konutların duvarlarında sergilenmesiyle başlayan gelenek, zamanla değişime uğrayarak özelleşmiş bir sunak haline gelmiştir. Tokonoma ise, Budist rahiplerinin evlerindeki özelleşmiş sunaktan (butsudan) gelişerek varlığının uzun yıllar boyunca sürdürmüştür. Günlük yaşamın geçtiği ima, çayevi veya misafir odasının bir duvarında bulunan tokonoma, evin kutsal ve manevi merkezi olma özelliği taşımaktadır. Manevi değeri nedeniyle tokonoma yerden yükseltilir ve bu alana çıkmak veya basmak yasaklanmıştır. Tokonomada genellikle yerden 10-15 cm kadar yükseklikte bulunan masada “ikebana” adı verilen Japon sanatına özgü çiçek düzenlemeleri, “kakejiku veya kakemono” olarak tanımlanan resim ya da hat sanatı eserleri ile adak mumları, buhurdanlık gibi dekoratif objeler yer alır. Çiçekler sıklıkla tazelenir, kakemonodaki resimler ise mevsime göre değiştirilir ve evdeki atmosfere uygun olarak adapte edilirler. Konuta gelen misafirler öncelikle burada sergilenen eserleri ve objeleri inceler. Sonrasında tatamide misafirler kendileri için ayrılmış yerlere otururlar ve ev sahibinin misafirlerin huzurunda hazırladıkları çayı sunmasıyla çay seremonisi (cha-no-yu) gerçekleştirilir.

Kamakura döneminde ortaya çıkan tokonomaya, ilerleyen zamanlarda chigai-dana eklenmiştir. Chigai-dana adı verilen raflar tokonomanın bitişiğinde bulunur. Bu raflar, kademeli ve şaşırtmalı olarak duvara asılırlar. Raflarda mumluk, buhurdanlık gibi objeler sergilenir ve bu rafların üst ve alt kısmında yer alan kayar kapaklı küçük

dolaplarda (tenbukuro ve jibukuro) çay seremonisi için gerekli araç-gereçler, kitaplar depolanır.

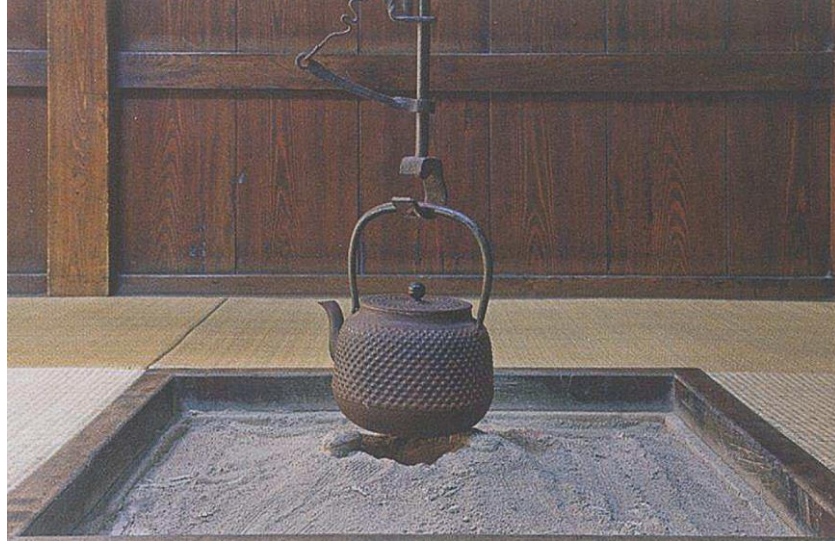
Tokonomanın yanında, bir pencerenin önüne yerleştirilmiş tsuke-shoin bulunur. İlk olarak Azuchi-Momoyama döneminde (M.S. 1573-1603), Shoin-zukuri yapı geleneğinde görülen tsuke-shoin, Edo döneminde (M.S. 1603-1868) geleneksel konutlara girmiştir. Tsuke-shoin, yapı ile bağlantılı ahşap masadan oluşan okuma, yazma ve çalışma köşesidir.

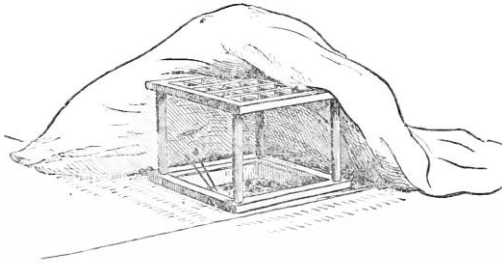
Resim 4.12 Sabit mobilyalar (URL-25)

1.Tokonoma, 2.Chigai-dana, 3.Tenbukuro, 4.Jibukuro, 5.Tsuke-shoin

Japonların deyimiyle mekanın kalbinde yani odanın merkezinde veya merkeze yakın bir yerinde, zemin ile birlikte tasarlanan irori (ocak) bulunmaktadır. İrori, genellikle doma ve imada yer alırken gelişmiş plan tipine sahip konutların çayevinde de bulunabilmektedir. İrorinin üzerinde asılan demir askılar ile çaydanlıklarda çay yapılır, ibriklerde su ısıtılır. İroride yanan kömürün açığa çıkardığı dumanlar çatıda oluşturulan açıklıklar vasıtasıyla mekandan dışarıya atılırlar. Ayrıca evin sahibi, hanımı, misafirlerin irori etrafında oturacakları yerler sabit olarak belirlidir. “İroriye ek olarak, geleneksel Japon Evi’nde odanın tümünün ısınması için ‘hibachi’ ve ‘kotatsu’ bulunmaktadır. Hibachi, ısı kaynağının geniş bir çömlek içinde olup yalnız ellerin ısınması için kullanılır. Katatsu da hibachi gibidir; kömür parçalarının üzeri kalın yorgan ile örtülür. Kömürün yanmasıyla açığa çıkan gazlar çatıda bulunan açıklıklar vasıtasıyla odadan atılırlar.” (Yüksel, 2018)

Resim 4.13 Geleneksel Japon Evi'nin kalbi irori (Locher, 2010)

Şekil 4.13 Kotatsu (Morse, 1886)

Resim 4.14 Kotatsu (Yagi, 1986)

Jomon döneminde, “tateana-shiki jukyo” adı verilen ilkel evlerin düzeni ile geleneksel konutların mekan kurgusu arasında güçlü benzerlikler olduğu görülmektedir. Bu ilkel evlerin iç mekanının merkezinde bir ocak bulunur ve bu ocak yemek pişirme, ısınma, aydınlatma gibi işlevleri gerçekleştirir. Ev halkı yemek yemek, dinlenmek, sohbet etmek için bu ocağın etrafında toplanır. Aynı şekilde, odanın ortasında yer alan irori etrafında toplanan aile üyeleri yemek yerler, sohbet ederler, gündelik işlerini yaparlar ve misafirlerini ağırlarlar.

Oshiire, Japon Evi’de duvarın içerisine yerleştirilmiş ve gün içerisinde yatak (futon), yorgan (kakebuton), yastık (makura), minder (zabuton) ve giysilerin depolanması, saklanması, nemden korunması amacıyla yapılmış kayar kapaklı geniş dolaplardır.

Gece vaktinde oshiirede saklanan yatak ve yorganlar serilerek uyuma ortamı hazırlanır, gündüz ise eşyalar dolaplara yerleştirilerek oda farklı fonksiyonlar için kullanılır hale getirilir. Oshiire, odanın herhangi bir duvarında olabileceği gibi tokonoma duvarında da olabilir.

Resim 4.15 Yüklük ve dolap olarak kullanılan oshiire (URL-26)

4.5. Geleneksel Japon Evi'nin Yapısal Elemanları

4.5.1. Kapı ve pencereler

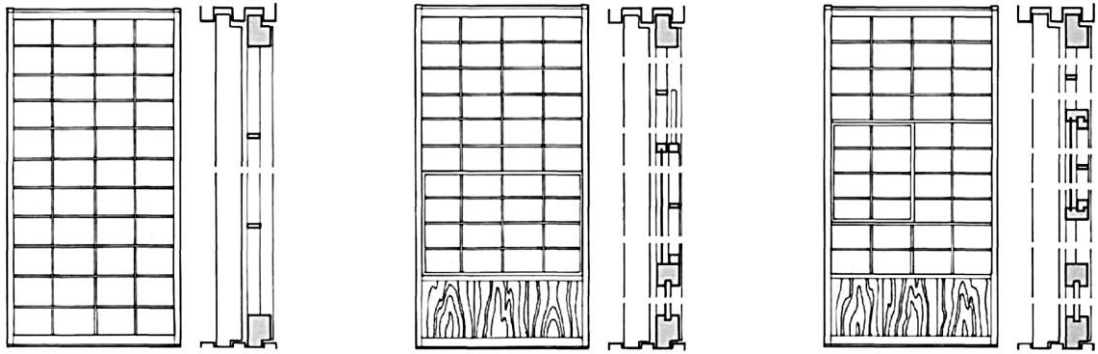
Geleneksel Japon Evi'ni oluşturan yapısal elemanlar, işlevlerinin ötesinde mekan kurgusunun zenginleşmesine ve mekanın özgün kimliğinin oluşmasına öncülük etmektedirler. Konutlarda ön plana çıkan başlıca yapısal elemanlar şunlardır:

- Yarı saydam sürgülü bölücü (shoji)
- Opak sürgülü bölücü (fusuma)
- Katlanır bölücüler (byobu, sudare, tsuitate)
- Pencereler (hikae-mado, taka-mado)
- Tepe pencereleri (ranma)

Geleneksel Japon Evi'nin en önemli elemanlarından olan sürgülü bölücüler “shoji ve fusuma”, mekanlar arasındaki erişim sürekliliğinin sağlanması, kullanım amacı

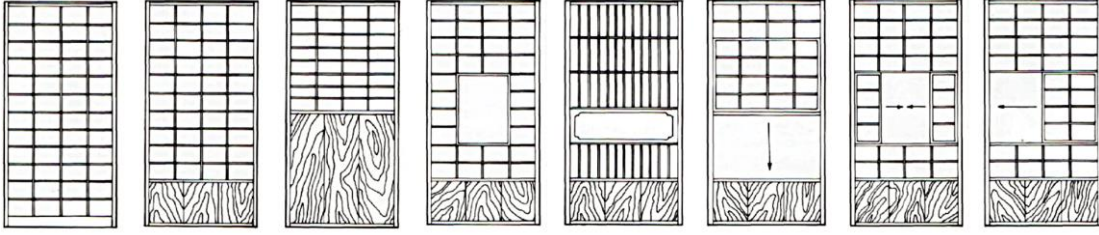
doğrultusunda mekanların büyüyüp küçültülmesi, iç mekandaki insanların doğa ile iletişiminin kesilmemesi bakımından önemli yapısal bileşenlerdir.

Geleneksel Japon Evi'nin oluşumundaki en belirgin özellik, yapı ile doğa arasındaki uyumlu ilişkidir. Doğaya saygı ve çevreyle uyum esasına dayanan Japon felsefesine bağlı olarak konutlar doğa ile bir bütün hale getirilir. Konut ile doğa arasında dinamik ilişkiler sağlayan shoji, dikdörtgen biçimli basit ahşap çerçeve ve bu çerçevenin bir yönüne yapıştırılan yarı saydam kağıttan (washi) oluşturulur. Genellikle kağıt, bölücünün dış yüzeyine yerleştirilir. Böylece, iç mekanda shoji üzerindeki motifler görünür ve mekan estetik açıdan zengin bir görünüme kavuşturulur. Bölücülerin boyutları, yapım sistemin dikey taşıyıcıları arasındaki mesafeye ve dikmelerin yüksekliğine göre belirlenir.

Şekil 4.14 Tipik shoji, giyotin pencereli shoji, sürgülü pencereli shoji (Yagi, 1986)

Shoji, mekanlar arasındaki bölücü bir araç olmasının yanında mekanın aydınlatılmasını ve Japon konutuna özgün kimliğini kazandırması açısından önemli bir yapı elemanıdır. Gün içerisinde değişen güneş ışınlarının geliş açısı ile shojinin oluşturduğu desenler, mekanda hoş bir atmosfer oluşturur. Ayrıca shojiler, yarı saydam kağıt ile yapıldıklarından bölücüler kapalıyken dahi mekanda havalandırma sağlanmaktadır. “Bu hareketli bölücüler ile mekanın fonksiyonu isteğe uygun olarak kolay ve hızlı bir şekilde değiştirilir. Yaz aylarında, bu bölücüler kaldırılarak havalandırma sağlanırken kış aylarında mekanın büyüklüğü azaltılarak ısı kaybı kontrol altına alınır.” (Yagi, 1986)

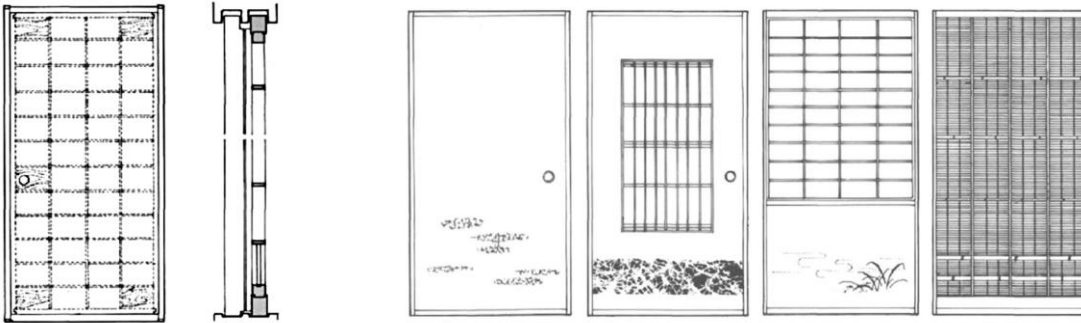

Şekil 4.15 Shoji çeşitleri (Yagi, 1986)

Resim 4.16 Geleneksel Japon Evi'nde shoji örneği (URL-27)

“Shojiye ek olarak, genel plana esneklik kazandıran başka hareketli bölücüler de bulunmaktadır. Fusuma, zemini tatami ile kaplı odalar (washitsu) arasında bulunan ahşap bir bölme aracıdır. Zaman zaman, özel törenlerde kaldırılarak geniş bir kabul alanı oluşturulur.” (Yagi, 1986) Shojinin ışığı geçiren yapısına karşın fusuma ahşap panellerle kaplanarak iç-dış mekan sınırlandırılmasında kullanılır.

Şekil 4.16 Fusuma detayı ve çeşitleri (Yagi, 1986)

Fusuma, shoji gibi ahşap grid bir çerçeveden oluşmaktadır. Ahşap çerçevenin üst ve alt kısmında yer alan ahşap raylar (kamoi ve shikii) üzerinde hareket eder. Fusumanın boyutlarını ise mekanda kullanılan tataminin ölçüleri belirlemekle beraber yükseklikleri genellikle 180 cm kadar olacak şekilde tasarlanır. Shojinin tek yönünde yarı saydam beyaz kağıt bulunurken fusumada ise, ahşap çerçevenin her iki tarafına ahşap panel, kumaş veya opak kağıt uygulanır. Fusuma, bir tür tuval olarak kullanılır ve üzerlerine manzara veya mevsim değişimlerini yansıtan resimler, birkaç panel boyunca uzanır. Hatta geçmiş dönemlerde, çay seremonisi veya özel tören için davet edilen konuklar, günün anısına fusumaya şiirler bırakırlardı.

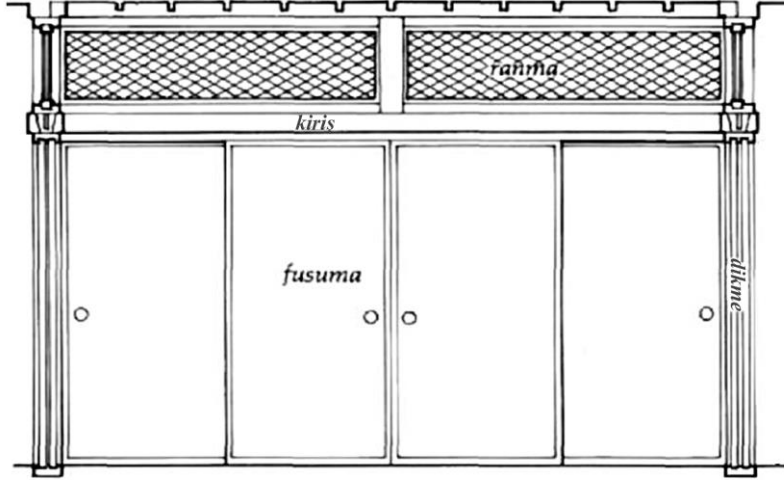

Resim 4.17 Geleneksel Japon Evi'nde fusuma örneği (URL-28)

“Geleneksel Japon Evi’nde pencere uygulaması diğer yapısal elemanlara göre sınırlı kalmıştır. Bunun sebebi shojinin pencere işlevini yerine getirmesidir. Ancak, amaca ve yere göre şekil, boyut ve açma ve kapatma yöntemleri farklı olan çeşitli pencere türleri de bulunmaktadır.” (Matsushita, 2004) Konutlarda sıkça karşılaşılan pencereler hikae-mado, taka-mado ve ranma olarak sıralanmaktadır.

“Hikae-mado”, yaşam alanının dış duvarlarında tercih edilen pencerelerdir. Bu pencerenin, iç mekanın aydınlatılması, havalandırmanın sağlanması ve manzaranın iç mekana alınması gibi temel işlevleri bulunur. Diğer taraftan, “taka-mado” ise daha sınırlı aydınlatma ve havalandırma sağlar. Bu pencereler genellikle mutfak, banyo ve tuvaletlerde kullanılır. Fusumanın üst kısmında konumlanan “ranma” ise yaşam alanı

ile teras arasında veya iki oda arasında bulunur. Ranma, mekanın aydınlatılması ve havalandırılması için tasarlanan sabit tepe pencereleridir. Ranmaların yapımında genellikle ahşap kafesler, kağıt kaplamalar veya ajur tekniğiyle dekore edilmiş ahşap paneller kullanılmıştır.

Şekil 4.17 Fusuma ve ranma ilişkisi (Yagi, 1986)

Resim 4.18 Geleneksel Japon Evi'nde ranma örneği (URL-29)

Shoji ve fusumaya ek olarak, kolayca kurulabilen ve hareket ettirilebilen çeşitli bölücü tipleri bulunmaktadır. Bu bölücülerden biri olan “byobu”, iki veya daha fazla fusuma benzeri panelin V veya W şeklinde bir araya getirilmesiyle oluşturulan ve kendi başına ayakta durabilen paravanlardır. Hafif ve taşınabilir olması, kolayca katlanarak dolaplarda saklanabilmesi nedeniyle sıkça kullanılır. Hafif bir bölücü olmalarının yanında her iki tarafında bulunan desen ve resimlerle çok amaçlı bir dekoratif unsur haline getirilir.

Resim 4.19 Katlanır bölücü byobu (Yagi, 1986)

“Sudare” ise bambu şeritlerinin bir araya getirilmesiyle oluşturulan ve istenilen yükseklikte ayarlanabilen katlanır perdelerdir. Genellikle verandanın saçakların kenarına veya pencerelerin dışına asılarak güneş ışığının mekana istenilen ölçüde alınması sağlar. Yaz aylarında shojiler kaldırılarak yerlerine sudareler yerleştirilir. Ayrıca konutun iç yaşamını, çevredeki diğer yapılardan ve dış dünyadan görsel açıdan soyutlanıp mahremiyetin koruma altına alınmasında önemli rol oynar. Tokonomada duvara asılan resim ve yazılar için çerçeve olarak kullanımına da rastlanmaktadır.

Resim 4.20 Katlanır bölücü sudare (URL-30)

“Tsuitate” ise kendi başına, bağımsız olarak ayakta durabilen ve kolaylıkla taşınabilen diğer bir bölücü elemandır. Bu tür bölücüler, her iki tarafından birer ayakla desteklenmiş panelden oluşmaktadır. Evin iç yaşamı dış dünyadan görsel olarak soyutlayıp evin mahremiyeti koruma altına almak amacıyla kullanılan tsuitate, genellikle giriş kapılarının yakınlarna yerleştirilirler.

Resim 4.21 Tsuitate (URL-31)

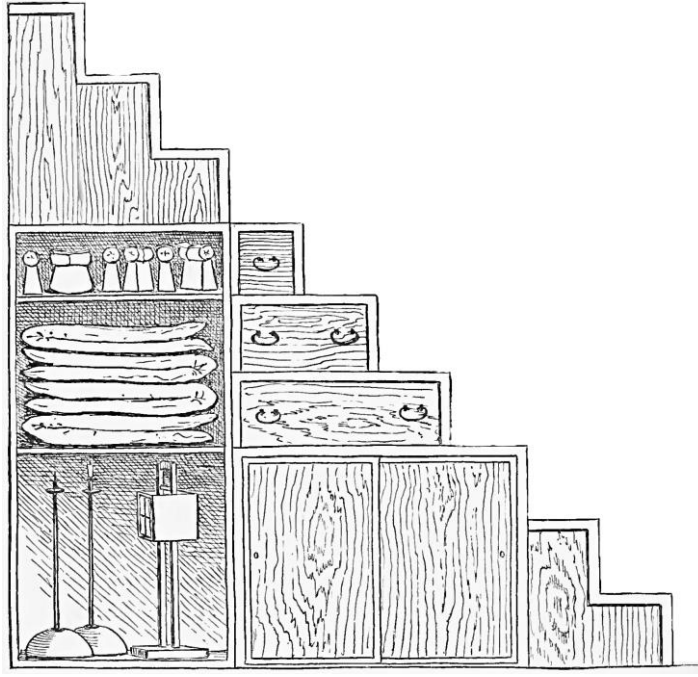
4.5.2. Merdivenler

Geleneksel Japon Evi genellikle tek katlıdır. “Japonya’da köylerin, kasabaların ve şehirlerin tek katlı görünüşünü doğuran, doğayla insan arasındaki karşılıklı ilişkidir. En basit terimlerle ikinci kat yokumsanmıştır.” (Ayverdi, 1972) Bu düşüncenin dışında farklı nitelikte, zorunluluklardan doğan iki istisnai durum mevcuttur. Bu istisnalardan ilki, yoğun kar yağışı nedeniyle zemin katı kar altında kalan çiftçi konutlarında (minka) giriş için ikinci bir kat inşa edilir. Bu katta düzenlenen merdivenler oldukça basit bir şekilde tasarlanırlar. İkincisi ise, şehirlerin dar ve sıkışık alanları konutların tek katlı olmasını önlediğinden kasaba evlerinde (machiya), ikinci kat belirmiştir.

Resim 4.22 Geleneksel Japon Evi’nde merdiven (URL-32; URL-33)

“İkinci katın yokumsanmasına bağlı olarak merdivende ve evin merdiven kesiminde mimari gerçeğin tüm araçları yokumsanmıştır. Merdiven çok diktir ve böylelikle çok az bir döşeme alanı tutar. Ve yapılabildiği her yerde duvarlarla gizlenmiş veya bölmelerle çevrilmiştir. Merdivenlerin maddesel ve kaçınılmaz varlığı gizlenerek, dik yapılarak yokumsanmıştır.” (Ayverdi, 1972)

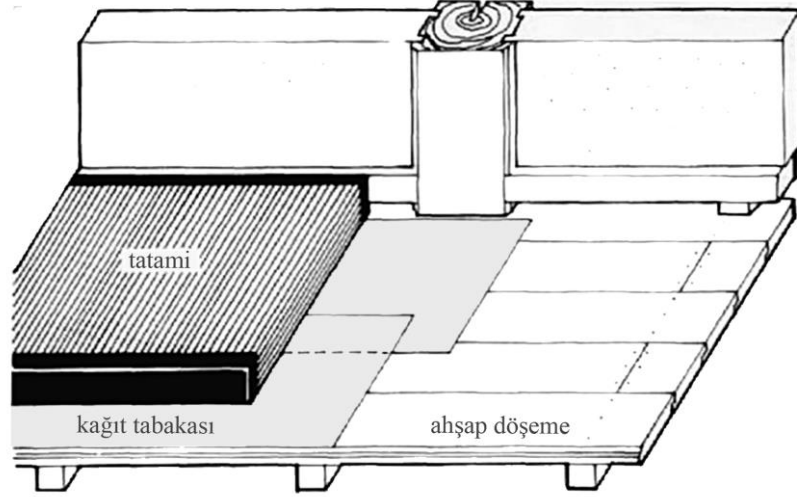

Şekil 4.18 Konutlarda merdiven altının kullanımı (Morse, 1886)

4.5.3. Tavanlar, duvarlar ve döşemeler

Geleneksel Japon Evi'nin genel hatları incelendiğinde, insan gözünün bakış hizasının esas olarak alındığı konutların yatay düzleminin tanımlayıcılarını döşeme ve tavan, düşey düzlemdeki tanımlayıcılarını ise shoji ve fusuma gibi sürgülü bölücüler oluşturmaktadır.

Geleneksel Japon Evi'nin döşemesi, mekanın kullanım amacı doğrultusunda ahşap veya ahşap döşeme üzerine tatami matları ile kaplanarak oluşturulur. Evin çalışma alanları, mutfak, banyo, giriş ve koridorlarının zemini sıkıştırılmış topraktan oluşur. Ev halkının gündelik yaşamını sürdürdüğü yaşam alanları ise toprak zemini olan mekanların seviyesinden yükseltilerek zemin ahşap döşeme ile kaplanır. Böylece oluşturulan kot farkı ile farklı işlevlere sahip mekanların ayrımı sağlanır. “Mutfak, hamam, antre ve koridor dışındaki çoğu odaların döşemeleri, tatami denilen bir Japon hasırı ile örtülür. Tatami, 5-6 cm kalınlığında, 90 cm eninde, 180 cm boyunda, lif ve sap gibi doğal malzemeye boyuna dokunmuş, üst yüzü ince bir hasır örgüyle kaplanmış; kenarları kumaş bir bordürle bastırılmış bir döşeme malzemesidir.” (Güvenç, 2002) Tatami adı verilen Japon hasırlarının boyutları insan ölçülerine göre düzenlenmiştir.

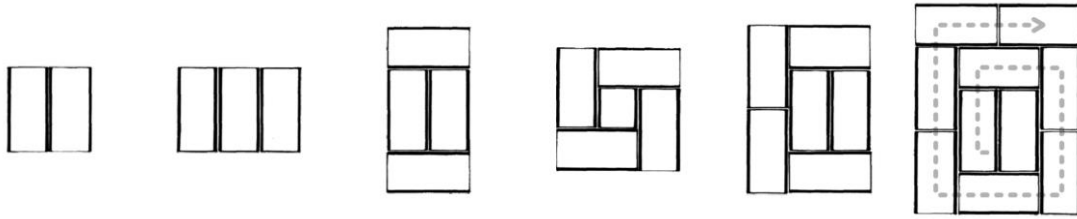

Şekil 4.19 Tatami matlarının kuruluşu (Yagi, 1986)

Geleneksel Japon Evi'nin iç mekanın biçimlenişinde, tatami matlarının sayısı ve boyutları etkin rol oynamaktadır. Mekan planlamasında “jo” ve “tsubo” olmak üzere iki tür ölçüt kullanılır. Jo ölçütüne göre mekanın büyüklüğü tatamilerin sayısına göre belirlenir. Bu ölçüte göre mekanlar, 4 tatamilik oda, 6 tatamilik oda gibi tanımlarla ifade edilir. Tsubo ölçütünde ise, iki dikme arasındaki mesafe tataminin boyutlarına göre ayarlanır. Mekanların büyüklüğünü belirlemesinin yanı sıra, duvar vazifesi gören shoji ve fusumaların ölçüleri de tatamilerin boyutlarına göre tasarlanmaktadır. “Böylelikle bir mekanın tavanının yüksekliği, zemininde kullanılan tatami sayısı ile doğru orantılı olarak bulunur. Küçük odalar daha alçak tavanlara, büyük odalar ise taban alanına göre daha yüksek tavanlara sahiptir. Bu düzenleme konut tasarımında estetiğin önemli bir parçasıdır.” (Erdemir, 1993)

Resim 4.23 Tatami matları (Yagi, 1986)

Şekil 4.20 Tatami ile mekan oluşturma şablonu (Yagi, 1986)

Geleneksel Japon Evi'nde, iç mekanı, dış mekanda ayıran bir yapı bileşeni bulunmayıp Japon inanışındaki doğa ile uyum esasına bağlı olarak yapı, shoji ve fusuma gibi hafif bölücüler vasıtasıyla doğa ile bir bütün hale getirilir. Konutla doğa arasındaki sürekliliği sağlayan shoji ve fusuma, mekanı daha esnek ve kullanışlı, estetik açıdan ise zengin mekanlar yaratırlar.

Resim 4.24 Yapı ile doğa arasındaki sürekliliği sağlayan shoji (Locher, 2010)

Resim 4.25 Geleneksel Japon Evi'nde duvar vazifesi gören fusuma (Yagi, 1986)

“Geleneksel Japon Evi'nin tavanları genellikle birbirine paralel uzanan ince ahşap kirişler ve bunlara dik açıyla bağlanan ince ahşap panellerden oluşurlar. Aralıkları, 0.25 ken (yaklaşık 45 cm) olan ince kirişler, tavanı çevreleyen pervaz veya kornişler ile desteklenirler. Çatı strüktürünün kirişlerindeki veya üst kattaki ince latalara asılan tavanların genişliği ve uzunluğu ise odanın boyutuna bağlı olarak değişir.” (Yoshida, 1956) Geleneksel Japon Evi'nde iki temel tavan biçimlenişi bulunur. İlk biçimlenişe göre, ima, zashiki, heya gibi mekanlar ile çatı strüktürü, ahşap, bambu veya saz gibi doğal malzemelerden yapılmış bir tavan kaplanması ile birbirinden ayrılır. Diğer ise

doma, banyo, tuvalet gibi mekanların üst örtüsü tamamen açık bırakılır. Rüstik bir etki yaratmak için çay seremonilerinin düzenlendiği odaların (chashitsu) tavanları ise diyagonal veya dikey ve yatay doğrultuda oluşturulmuş desenler (ajiro) ile tezyin edilir.

Resim 4.26 Geleneksel Japon Evi'nde tavan kaplaması (Yagi, 1986)

4.5.4. Çatı ve saçaklar

Geleneksel Japon Evi'nin en yalın örneklerinde, iklim koşulları nedeniyle yağmur suyunun tahliyesi ve yoğun kar yükünün hafifletilmesi için genellikle kalın bir saz tabakasıyla örtülü dik çatılar, zemin düzlemine oturtularak oluşturulmuştur. İki ahşap dikmeye bağlanmış yatay bir kirişten meydana gelen dikme-kiriş (torii) sisteminin uygulandığı konutlarda, diyagonal destekler olmadan dikey ve yatay bileşenlerden oluşan çatı strüktürü, dikme-kiriş sisteminin üzerine oturtulmuş ve üzeri kalın saz tabakasıyla veya kiremitle örtülmüştür. Çatı strüktürünü oluşturan her bir bileşen zıvanalı birleştirmeler ile bir araya getirilmiştir. Çatı strüktüründe genel olarak "hinoki" adı verilen bir ahşap türü tercih edilmiştir.

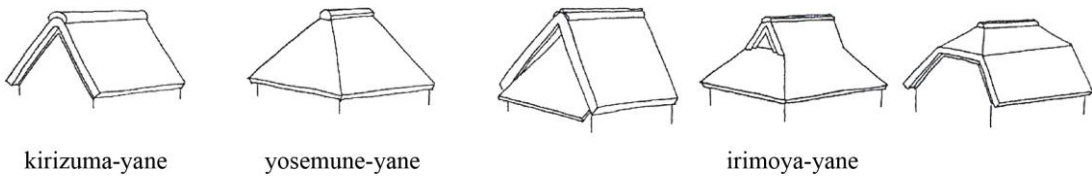
Resim 4.27 Sazla örtülü çatı (URL-34)

Resim 4.28 Kiremit örtülü çatı
(URL-35)

“Ağaç malzemenin yağmur suyundan korunması, çatıların su geçirmeyen bir malzemeyle iyice örtülmesini gerektirmiştir. Geleneksel örtü olarak, kamyş, saz, ot ve saman gibi bitki saplarının birbiri üstüne konup dikilmesiyle oluşan kalın bir örtü tabakası kullanılır. Çatı iskeletine bağlanan bu örtü, yağmuru, karı, sıcağı geçirmez; ama nemli havalarda sıcak havanın yukarıya doğru yükselmesine, dışarıya atılarak evin serinletilmesini sağlamaktadır. Yanıcı olması ve içten dıştan kolay tutuşması nedeniyle yerini yanmayan, güneş altında kızışmayan ve su çekmeyen kiremit örtüye bırakmıştır.” (Güvenç, 2002)

Japonya'nın kırsal kesimlerinde sıkça kullanılan çatılar biçimlerine göre, kirizuma-yane, yosemune-yane ve irimoya-yane olmak üzere üç gruba ayrılırlar. “Kirizuma-yane”, konutlarda sıkça görülen en basit çatı türüdür. Bir mahya ile birbirine bağlanan iki eğik düzlem ve bu düzlemlerin evin duvarlarının ötesine uzatılmasıyla oluşturulmuş geniş saçaklar ile sonlanan basit bir beşik çatı türüdür. Genellikle konutlarda kullanılan bu çatı tipi zaman zaman kale yapılarında da kullanılmıştır. “Yosemune-yane”, konut yapılarında en sık görülen çatı türüdür. Dikdörtgen plan şemalı konutların dört tarafında eğimli düzlemlerden oluşan bir çeşit kırma çatıdır. “İrimoya-yane” ise, kırma ve beşik çatının bir arada kullanıldığı çatı tipidir. Bu çatı tipinde, beşik çatıdan oluşan kısım yaşam alanının üst örtüsünü, kırma çatıdan oluşan kısım ise yaşam alanının yan kısmında yer alan mekanların üst örtüsünü oluşturmaktadır. Kırsal bölgelerdeki çiftçi evlerinin (minka) çatısı, kalın saz tabakasıyla örtülü irimoya-yane çatı tipinde oluşturulur.

Şekil 4.21 Geleneksel Japon Evi'nin görülen çatı tipleri (Locher, 2010)

Cephe düzeninde estetik bakımından öneme sahip olan saçaklar, çatının konutun duvarlarından 45-90 cm kadar uzatılmasıyla elde edilirler. Saçaklar, evin duvarlarını hava koşullarından, iç mekanın yağmur ve güneşten korunmasını sağlar. Engawanın (veranda) üst örtüsünü oluşturan saçaklar kiremitler ile kaplanır. Köşeleri yukarı doğru kıvrımlı olan saçaklar, engawanın yağışlardan daha az etkilenmesini sağlar.

4.6. Bölümün Değerlendirmesi

İnsanoğlunun varoluşundan günümüze dek toplumlar yaşamlarını sürdürebilecekleri ve gereksinimlerine cevap verebilecek niteliklere sahip mekanlar oluşturma eğiliminde olmuşlardır. Coğrafya, topografik oluşumlar ve iklim özellikleri gibi bölgesel verileri kapsayan fiziksel çevre özellikleri ile biçimlenen mimari yapılar, toplumun yaşam biçimi, kültürel değerleri, inanç sistemleri, ideolojileri ve tarihi belleğinden beslenerek bulunduğu çevrenin kimliğinin şekillenmesinde etkin rol oynamaktadır.

Japon toplumunun yaşamında egemen olan inanç sistemleri ve felsefeler, bölgedeki geleneksel konut mimarisine yön veren temel dinamikler haline gelmiştir. Birçok toplumdaki ve kültürden etkilenmiş olmasına rağmen, kültürel değerlerini ve benliğini muhafaza etmeyi başarmış olan Japon toplumu, inanç sistemleri, dini değerleri ve felsefeleri ile şekillenen geleneksel mimarilerini yaşatmaya devam etmişlerdir.

Geleneksel Japon Evi, basit strüktürleri, farklı yapısal bileşenleri ve özgün iç mekan elemanları ile dinamik, zengin ve karakteristik bir mimari tasarıma sahiptir. Geleneksel Japon konut mimarisinin tarihsel gelişim süreci içinde, toplum ve geleneksel konut mimarisi bütünlüğüne dayalı historiyoğrafik kurgu, yerleşik yaşam düzenine geçildiği yerleşim alanlarında inşa edilen ilkel barınaklardan gelişmiş plan kurgusuna sahip konutlara kadar uzanan bir gelişim süreci geçirmiştir. Uzun bir gelişim süreci izleyen Japon konut mimarisinde, iskelet yapı tekniği, açık plan şeması, modüler yapı bileşenleri, sürgülü ve hareketli bölücüler ön plana çıkan özellikler arasında yer almaktadır.

Geleneksel Japon Evi'nde, mekan kurgusunun oluşumunda en belirgin özellik, yapı ile doğa arasındaki uyumlu ilişkidir. Doğayı kutsal kabul eden inanışa sahip Japon toplumunun kültüründe ve yaşamında etkin rolü olan doğayla bütünleşme ilkesi, geleneksel Japon Evi'nin doğa ve iklim koşullarıyla uyuşmasına ve manzarayla bütünleşmesine özenle yansıtılmaktadır. İç-dış mekan katı bir ayrımın bulunmadığı geleneksel Japon Evi'nde, doğa ile uyum esasına bağlı olarak konutlarda uygulanan mimari tasarım yaklaşımları ile dış mekan iç mekana aktarılarak yapı ile doğa bütünleştirilir. Böylelikle konutun doğanın bir parçası gibi algılanması sağlanır.

Japon kültürünün imleyicisi olan basitlik, doğallık, yalnlık gibi temel kavramlar, Japon mimarisini ve minimalist tutumu doğrudan etkilemiş; konutlar gereksiz süslemelerden arındırılarak, işlevsellik özelliği ön plana çıkarılmıştır. Yalın üslubun tercih edildiği ve işlevsel çözümlerin üretildiği iç mekan biçimlenişine sahip geleneksel Japon Evi'nde, kendi içinde bir bütünü oluşturan mekanlar, birden fazla ihtiyacı karşılayacak donanımda olmalarına karşın kargaşadan uzak, gösterişsiz ve basit mekanlar tasarlanmaktadır.

Geleneksel Japon Evi'nde mekanlar, temel yaşamsal gereksinimlere göre işlevselleştirilmesinin yanı sıra kişinin ruhunun derinliklerine hitap edecek şekilde tasarlanırlar. Mekanlara bu özelliği kazandıran olgu ise Japon toplumunun inanç sistemleri ve bu inançlarla ilişkilendirilen felsefeler ile konut arasında kurulan bağlamsal ilişkililerdir. Japon kültüründeki Zen-Budizm'in kişinin ruhunun derinliklerini görüp kendini bulmasına ve ruhun özgürlüğe kavuşmasına dayalı olan felsefesi, günlük yaşamdan sanat ve mimariye kadar tüm alanlarda etkili olmuştur. Japonya'da sanatla iç içe olan inanç sistemleri, mimariye farklı teknik düzenlemeler getirmiş ve inanç kaynaklı mimari öğeleri ortaya çıkarmıştır. Zen-Budizmi ilkelerinden Wabi-Sabi paradigmasının, kişiyi yaşamın detaylarını sorgulamaya, doğanın güzelliğini takdir etmeye ve doğanın göz ardı edilen yönlerini keşfetmeye teşvik eden yapısı ve ortaya koyduğu estetik anlayış, mekan kurgusu, konstrüksiyon, strüktür ve tezyinat üzerinde etkili olmuştur.

Strüktürel yapısından bahçesine, çay seremonisinden dini ritüellerine, yapısal bileşenlerinden dekoratif öğelerine kadar özgün bir mimari yaklaşımla tasarlanan geleneksel Japon Evi'nin her detayı üzerine düşünülmüş ve özenle oluşturulmuştur. Mekanların işlevsel oluşunun yanı sıra anlamsal özelliğine de vurgu yapılmakta ve sergilenen bu mimari tavır ile diğer vernaküler mimarilerden ayrılmaktadır.

5. TÜRK EVİNİN GELENEKSEL JAPON EVİ İLE KARŞILAŞTIRILMASI

5.1. Genel Özellikleri ve Plan Tipleri Açısından Karşılaştırılması

Ev formunun oluşumunda, coğrafya, iklim özellikleri, yapım tekniği, malzeme gibi faktörlerin önemli ölçüde etkisi bulunmaktadır. Çevre koşulları ile uyum içinde olmak, vernaküler mimarinin ortak karakteristik özelliklerinden biridir. Yerleşim bölgelerinin kuruluşunda topografik oluşum, yağış şekli, sıcaklık değerleri, nemlilik oranı, yön ve manzara ana etkenler arasındadır.

Türk Evi, birbirinden farklı iklimsel özelliklere ve değişken topografik yapıya sahip geniş bir coğrafyada yayılım göstermektedir. Taşın ve ahşabın az olduğu Orta Anadolu'da kerpiç, yağışlı ve ormanlık kıyı bölgelerde ahşap ya da Güneydoğu Anadolu'da ise taş malzeme kullanılmıştır. Yapı malzemelerinde yöreye göre değişiklik olmasına rağmen Türk Evi, genellikle ahşap çatki arası dolgu tekniği ile inşa edilmiştir. Konutlarda mekanların büyüklüğü kullanılan ahşabın boyutuna göre değişmekte ve buna bağlı olarak farklı konstrüksiyon çözümleri üretilmiştir. Japonya'nın çevre şartları karşısında üstün nitelikler gösteren ağaç türleri sayesinde bölgeye özgü yapım teknikleri geliştirilmiştir. Geleneksel Japon Evi'nde dikme-kiriş sisteminde kullanılan ahşap türlerinin boyutları, istenilen ölçüde açıklığa sahip mekanlar üretmeyi mümkün kılmaktadır. Bu nedenle konutlarda mekanların büyüklüğünü genellikle zemin kaplamasında kullanılan tataminin boyutu ve sayısı belirlemektedir.

Türk Evi, ahşap çatki sistemi, yatay ve düşey taşıyıcı elemanlarını destekleyen yardımcı strüktürler ve dolgu malzemeleri ile bir bütün halinde tasarlanarak birçok zengin donanımı bünyesinde barındıran özgün ve kompleks bir görünüme ulaşmaktadır. Buna karşılık, geleneksel Japon konut mimarisinde, dikme-kiriş sistemini oluşturan yatay ve düşey taşıyıcılar yapının görünümüne daima hakim durumdadır. Bu iki konut tipi arasındaki strüktür farklılığı cephe görünümünün yanında planimetrik düzeni de etkilemiştir. Türk Evi'nde üst katlarda, farklı yönlerde oluşturulan çıkmalar, plan şemasının serbest bir şekilde oluşturulmasına imkanı

sağlarken, geleneksel Japon Evi'nde kurulan dikme-kiriş sistemine bağlı olarak üst katlarda plan şeması serbest olamamıştır.

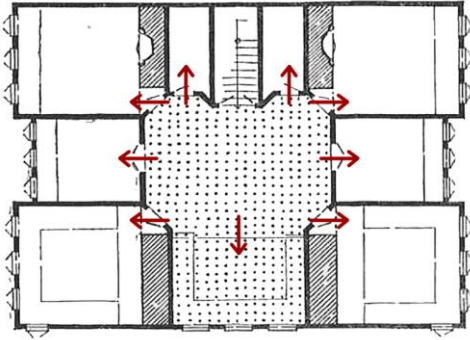

Resim 5.1 Türk Evi'nin genel görünümü (URL-36)

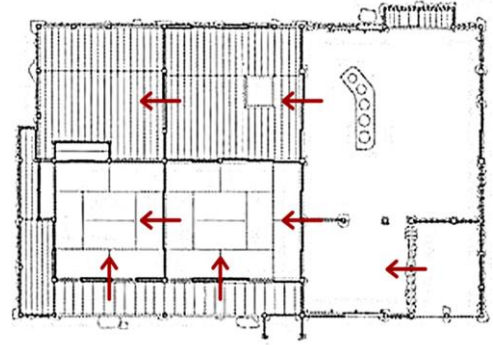

Resim 5.2 Geleneksel Japon Evi'nin genel görünümü (URL-37)

Türk Evleri, birbirlerinden oldukça farklı özelliklere sahip bölgelerde, farklı koşullar altında inşa edilmiş olmalarına rağmen planimetrik düzenin ana hatları daima ortak bir kurguya bağlı olarak oluşturulmuştur. Ahşap malzemenin boyutunun elverdiği ölçüde oluşturulan ve belirli eylemleri kendi başına karşılayabilecek niteliklere sahip bağımsız tektonikler olarak yapı bütünlüğüne katılan odalar, plan şemasının oluşmasında en fazla etkisi olan bir modülasyon unsurudur. Odaları ve diğer bütün birimleri birbirine bağlayan ve gündelik yaşamın geçtiği sofanın biçimi ve odalara göre konumuna bağlı olarak plan şeması değişkenlik göstermektedir. Zen felsefesinin az ile yetinme, israftan kaçınma ilkeleri adapte edilerek kurgulanan geleneksel Japon Evi'nde ise, mekanların büyüklükleri ile dikmeler arasındaki mesafeyi, ana modül olan tataminin boyutu veya sayısı belirlemektedir. Geleneksel Japon konutunda, her bir birimin kendisi geçiş mekanı vazifesi gördüğünden bu mekanları birbirine bağlayan ek bir birim bulunmamaktadır.

Şekil 5.1 Türk Evi'nde sofa ile oda arasındaki ilişki (Eldem, 1954)

Şekil 5.2 Geleneksel Japon Evi'nde mekanların ilişkisi (URL-16)

Her iki konut tipinin plan şemalarının genel hatları incelendiğinde, Türk Evi'nin dış sofalı plan tipi ile geleneksel Japon Evi arasında hiyerarşik oluşum ve iç ilişkiler bakımından benzer özelliklerin bulunduğu görülmektedir. Ancak, Türk Evi'nde sofanın iç mekana aktarılmasıyla önemli değişimlere uğrayarak gelişen plan tipleri geleneksel Japon Evi'nden ayrılmaktadır.

Her iki vernaküler mimari yapı geleneğinde, modülasyon sistemi uygulanarak bir standartlaşmaya gidilmiştir. Bu tür bir standartlaşma, farklı sayılarda, farklı büyüklüklere ve farklı işlevlere sahip birimlerle çeşitli kütle kompozisyonları

oluşturulmasına, böylece, konut tasarımında biçimsel çeşitliliğin meydana gelmesine olanak tanımıştır. Türk Evi'nde birim olarak kabul edilen odalar, aile yapısında meydana gelen değişimlere göre yapılan oda ilaveleri ile L veya U şeklinde plan şemaları oluşturulurken, benzer biçimde, geleneksel Japon Evi'nde tatami matları ölçü kabul edilmiş ve mevcut mekanlara ihtiyaçlar doğrultusunda yapılan eklemeler ile L veya U biçimli konutlar elde edilmiştir. Her iki geleneksel konut tipi de, aile yapısındaki değişimlere uyum sağlayarak değişen ihtiyaçlar doğrultusunda büyüyüp küçülebilmesine imkan verecek esneklik özelliğine sahiptir.

Türk Evi ve geleneksel Japon Evi'nde, mekanların kullanılan malzemenin doğal ve özgün dokusu ile tezyin edilmesi bakımından benzerlik göstermektedir. Her iki konut tipinde tezyinat, malzemenin doğal yapısı ile sınırlandırılarak yalın ve gösterişsiz bir mimari üslup oluşturulmuştur. Ancak Türk Evi'nde, gerekli durumlarda ekonomik dinamiklere bağlı olarak boya ve ciladan istifade edilmektedir.

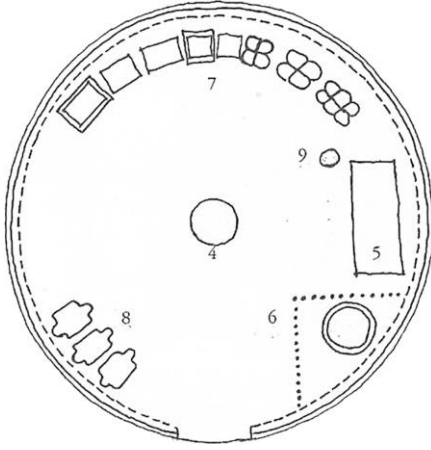
Her iki vernaküler konut tipi de iklim ve coğrafi özellikler göz önünde bulundurularak oluşturulmuştur. İki geleneksel konut tipine ait yapım sistemlerindeki farklılıklara rağmen malzeme olarak genellikle ahşap ve taş kullanılmıştır. İklim ve coğrafya ile şekillenen yerel malzeme ve geleneksel yapım tekniği, konut tasarımında çeşitliliğe olanak tanıyarak iki farklı yapı geleneği geliştirilmiştir. Konutlar, bölgesel verilere bağlı olarak, malzeme ve yapım teknikleri ile biçimsel nitelikleri bakımından birbirlerinden farklılıklar göstermelerine rağmen konutların planimetrik düzenlerinde hakim olan kavramsal süreklilik devam ettirilmiştir. Fiziksel çevre koşulları göz önünde bulundurularak doğayla uyumlu ve doğaya saygılı bir tutumla mekansal ve yapısal çözümler üretilmiştir.

Her iki konut geleneğinde, yapının konumlandığı bölgenin jeolojik yapısı ve iklimsel koşulları, konutun arazi üzerindeki yerleşiminde ve yönlenmesinde de önemli ölçüde etkileri bulunmaktadır. Türk Evi'nde, zemin katlar doğal çevreye ve topografyaya uygun olarak şekillenirken üst katlar genellikle iklimsel açıdan güneye yönelme ve manzaraya açılma söz konusudur. Geleneksel Japon Evi'nde de bu şekilde bir yönelme söz konusudur. Güneşin güçlü ışınlarına karşı konutların yaşam alanları genellikle kuzey yönünde, zorunlu nedenlerden dolayı güney cephede konumlandırılmış mekanların önlerinde ise gölgelendirmeyi sağlamak için verandalar tasarlanmıştır.

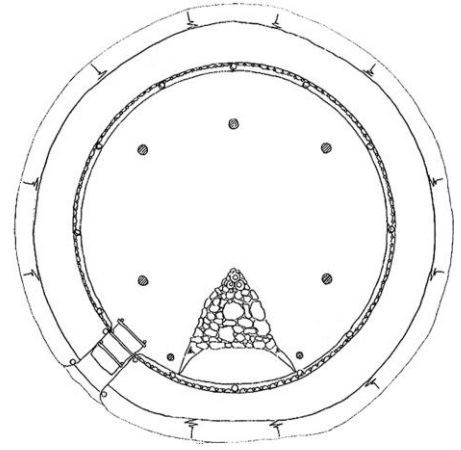
5.2. Mekansal Özellikleri Açısından Karşılaştırılması

5.2.1. Mekanların biçimlenişinin karşılaştırılması

Dünyanın farklı coğrafyalarında konuşlanmış farklı iki toplumun geçmişteki yaşam biçimleri ve bu dönemlerde edindikleri mimari deneyimler, sonraki tarihsel dönemlerde inşa edilen konutların mekan kurgusunda uygulanan mimari tasarım yaklaşımlarında etkili olmuştur. Orta Asya’da göçebe yaşam sürdüren Türklerin yaşama birimi olan göçer çadırı ile Türk Evi’nin mekan kurgusu arasındaki ilişkinin, yerleşik yaşam düzenine geçilen Jomon döneminde yerleşim alanlarında inşa edilen tateana-shiki jukyo adlı ilkel evlerin iç mekan düzeni ile geleneksel Japon Evi mekan kurgusu arasındaki bağlantılar ile benzeş olduğu görülmektedir.

Şekil 5.3 Göçer çadırının iç düzeni
(Küçükerman, 1995)

Şekil 5.4 Tateana-shiki jukyo plan şeması (URL-10)

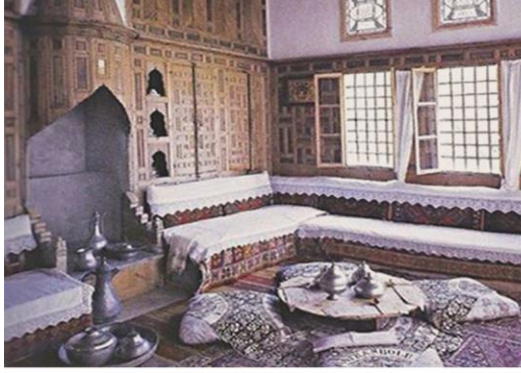
Hem Türk Evi hem de geleneksel Japon Evi, buldukları bölgelerin özgün iklimsel özelliklerinin neden olduğu neme, rutubete karşı önlem almak, gerekli hava sirkülasyonunu ve değişken topografik durumlara uyum sağlamak amacıyla genellikle konutlar zemin düzleminden yükseltilerek inşa edilmiştir. Ancak, eğimli bölgelerde yapılan Türk Evi’nde, ailenin yaşama, yeme-içme ve uyuma mekanlarının yer aldığı yaşama katı, yerden bir kat kadar yükseltilmekte ve taş duvarlarla kapatılan zemin kat ise, günlük işlerin yapıldığı mekanlarının kullanımına ayrılmaktadır. Geleneksel Japon Evi’nde ise, zemin düzleminden birkaç basamak kadar yükseltilmesiyle evin ahşap strüktürünün nemin neden olabileceği hasarlardan ve çürümeden korunması sağlanmaktadır.

Fiziksel çevre unsurları ile biçimlenen konutlarda, mekanların kavramsal boyutu, kurgusal bütünlüğü ve düzeni etkilenmemiştir. Bu bağlamda, gerek Türk Evi gerekse geleneksel Japon Evi'nde, mekanların birbirleriyle olan ilişkileri ve ortak alan kavramı değişmeksizin temel bir mekan kurgusu oluşturulmuştur. Her iki konut tipinde de, mekanların biçimlenişinde, birimlerin yapı içindeki konumunda ve dağılımında daima ortak bir kurguya bağlı kalındığı görülmektedir. Örneğin, Türk Evi'nde, sofa ve odalardan oluşan yaşam katı daima üst katlarda yer alırken, geleneksel Japon Evi'nde, tüm birimler tek bir katta çözümlenmiştir.

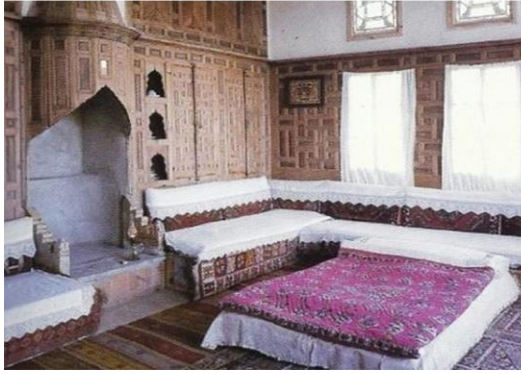
Her iki toplumun yapısı irdelendiğinde, kendi ürününü yetiştiren ve işleyen yaşam biçiminin, konut mimarisinde yansımalarının olduğu görülmektedir. Türk Evi'nin zemin katı, günlük işlerin yapıldığı mekanlarının kullanımına ayrılırken geleneksel Japon Evi'nde ise, mutfak, depolama alanları ve çeşitli hizmet mekanları bahçeye yönlenen giriş kısmında düzenlenmektedir.

İki konut geleneğindeki mekanlar arasında yapısal, anlamsal ve işlevsel bazı benzerlikler olduğu görülmektedir. Kültürel değerlere ve toplumsal özelliklere bağlı olarak mekansal özellikler geliştirilmiş olan Türk Evi'nde yaşam katının mekan organizasyonunu oluşturan oda ve sofa, aile yapısına ve mahremiyet kavramına dayalı olarak kurgulanmaktadır. Türk ailesinin mahremiyet esaslı yaşamına bağlı kalınarak tasarlanan odalar, kendi içinde gündelik yaşama dair gerekli oturma, dinlenme, yemek yeme, uyuma gibi ihtiyaçları karşılayabilecek özelliklere sahiptir. Mekanlar arasındaki iletişimi ve etkileşimi sağlamanın yanında gündelik yaşamın büyük bir bölümünün geçtiği, ev halkının toplandığı ve çeşitli etkinliklerin düzenlendiği sofa, Türk Evi'nin mekansal organizasyonuna katılmaktadır.

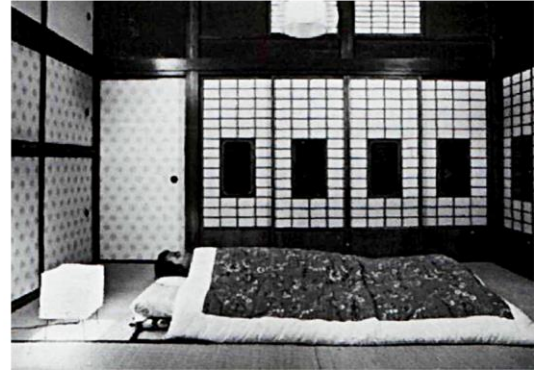
Toplumsal değerlerin biçimlendirdiği sosyo-kültürel yaşam ve zaruri ihtiyaçlar doğrultusunda şekillendirilerek esnek ve fonksiyonel mekan organizasyonunun ortaya konduğu geleneksel Japon Evi'nin biçimlenmesinde önemli ölçüde etkili olan doma ve ima, her konutta daima bulunan değişmez unsurlardır. Türk Evi'nde olduğu gibi geleneksel Japon Evi'nde de, ima aile üyelerinin toplanması, dinlenme, yeme-içme, uyuma gibi gereksinimler için ayrılırken, doma günlük işlerin yapılmasına hizmet etmektedir. Bu bağlamda, her iki geleneksel konut tipi de farklı işlevlerin bir arada gerçekleşebileceği ve esnek çözümlerin üretildiği mekansal kurguya sahip olmaları bakımından birbirleriyle benzerlik göstermektedir.

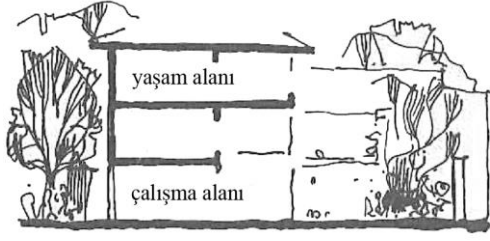
Resim 5.3 Türk Evi'nde mekânın işlevsel rolü (Günay, 1998)

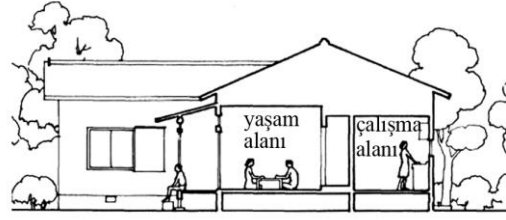
Resim 5.4 Geleneksel Japon Evi'nde esnek mekân kullanımı (Yagi, 1986)

Her iki konut tipinin biçimlenişinde görülen hiyerarşi ilkesi, konutlardaki mimari kompozisyonun içeriğindeki mekânlar arasında farklılıkların olduğunu göstermektedir. Bu farklılıklar, konutun genel organizasyonunda mekânların işlevsel, biçimsel ve sembolik nitelikleri ile önem derecelerini yansıtmaktadır. Türk Evi'ndeki günlük işlerin kullanımına ayrılan zemin kat ile yaşam kat arasındaki hiyerarşik ayırım, geleneksel Japon Evi'ndeki yaşam alanı olan ima ve odalar (heya) domadan birkaç basamakla yükseltilip farklı zemin kaplamalarının kullanılmasıyla sağlanmaktadır.

Şekil 5.5 Türk Evi'nde yaşam alanı ile çalışma alanı arasındaki ilişki (Küçükerman, 1995)

Şekil 5.6 Geleneksel Japon Evi'nde yaşam alanı ile çalışma alanı ilişkisi (Yagi, 1986)

Türk Evi'nde odalar arasında işlev açısından önemli ölçüde farklılıklar bulunmamasıyla birlikte misafirlerin ağırlandığı baş oda, gösterişli detaylar ile zenginleştirilen ve konutun manzaraya açılan cephesinde yer alan mekan, diğer odalardan ayrılmaktadır. Geleneksel Japon Evi'nde de bu duruma benzer bir hiyerarşinin sağlandığı görülmektedir. Konutlarda misafirlerin ağırlandığı zashiki mekanının zemini tatami ile kaplanarak diğer mekanlardan farklılaşmaktadır. Zashiki, tokonoma, chigai-dana, tsuke-shoin gibi dini sembollerle özenle dekore edilerek kutsal ve manevi değeri yüksek bir mekan haline getirilmektedir.

Resim 5.5 Türk Evi'nde baş oda (URL-38)

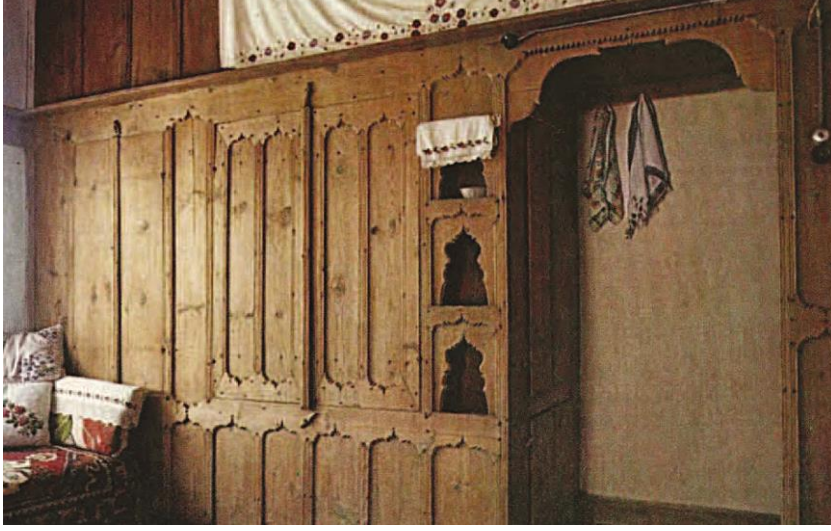
Resim 5.6 Geleneksel Japon Evi'nde zashiki (URL-22)

Her iki toplumun yaşamında önemli bir yer tutmuş olan inanç sistemleri ve felsefi görüşler arasındaki farklılıklar, konut mimarisinin biçimlenişinde etkili olmaktadır. Örneğin, İslam dinine bağlı olan Türk toplumunun yaşamında önemli yeri olan mahremiyet kavramı, Türk Evi'nin biçimlenişinde önemli bir etken olmuştur. Konutlar, yüksek bahçe duvarı ile dış dünyadan görsel olarak soyutlanıp ev içindeki yaşantı koruma altına alınmaktadır. Ayrıca, Türk toplumunun doğa içinde yaşamak, doğayla bütünleşmek ideolojisi ile bağlantılı olarak bahçe duvarlarıyla çevrilip özel bir alana dönüştürülen avlu, konutun iç mekanı gibi özenle tasarlanmaktadır. Doğaya saygı ve çevreyle uyum esasına dayanan Japon felsefesine bağlı olarak tasarlanan Geleneksel Japon Evi'nde, iç mekan ile dış mekan arasında keskin bir ayrım bulunmamakta ve konutlar doğa ile bir bütün haline getirilmektedir.

5.2.2. İç mekan kurgusunda kullanılan donatı elemanlarının karşılaştırılması

Türk Evi ile geleneksel Japon Evi arasındaki en önemli benzerliklerden biri, mekanlarda kullanılan mobilyaların sabit olarak yapı ile birlikte tasarlanmasıdır. Oturma, dinlenme, çalışma, yemek yeme, uyuma gibi yaşama dair tüm eylemlere cevap verebilecek özelliklere sahip mekanlarda, bu eylemlerin yerine getirilirken kullanılan eşyaların saklanması, depolanması ve korunması amacıyla Türk Evi'nde dolap ve yükler, geleneksel Japon Evi'nde ise oshiire gibi sabit mobilyalar tasarlanır. Her iki konutta da, uyuma vaktinde dolaplarda muhafaza edilen yatak,

yorganların serilmesi veya dolaplardaki mutfak araç-gereçlerinin çıkarılarak yemeklerin yenmesi ile gün boyunca mekanların fonksiyonu değişmektedir.

Resim 5.7 Türk Evi'nde dolap ve yüklükler (Küçükerman, 1985)

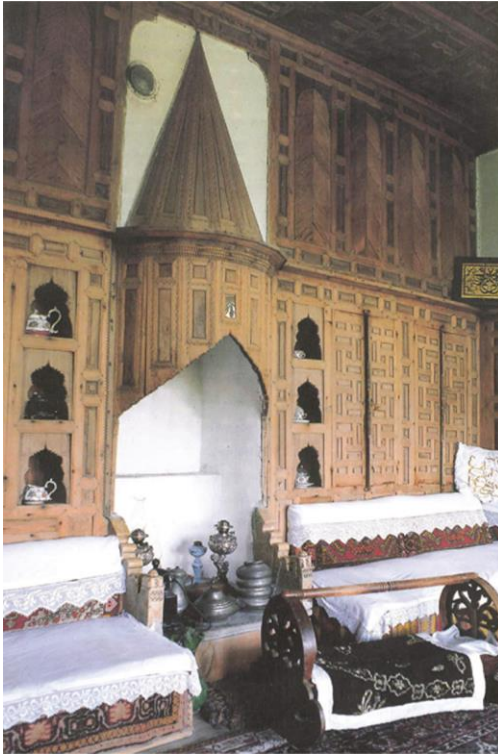

Resim 5.8 Geleneksel Japon Evi'nde oshiire (URL-26)

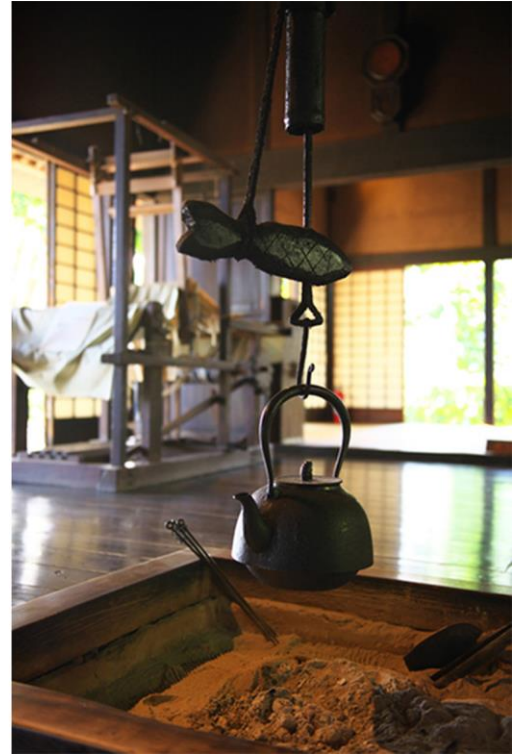
İki konut geleneği arasındaki diğer bir önemli benzerlik ise, konutların ana mekanlarında, etrafında yaşamın gerçekleştiği ocakların bulunmasıdır. Orta Asya'daki göçebe çadırının iç mekan düzeni ile Türk Evi mekan kurgusu arasındaki biçimsel bağlantının, benzer şekilde Japon tarihinin erken tarihsel döneminde inşa edilmiş ilkel barınaklar tateana-shiki jukyo ile geleneksel Japon Evi arasında da

olduğu görülmektedir. Her iki konutun kökenini oluşturan ilkel barınakların iç mekanının merkezinde bir ocak bulunur ve yemek pişirme, ısınma, aydınlatma gibi işlevler gerçekleştirilir. Türk Evi'ndeki ocak ve geleneksel Japon Evi'ndeki irori, bütün ev halkını bir araya toplayarak ailenin birliğini ve bütünlüğünü sağlamaya yönelik bir araç olmuştur.

Ortak bir amaca (yemek pişirme ve ısınma) hizmet etmelerine ve aynı etkilere sahip olmalarına karşın iki ocak tipi arasında biçimsel olarak farklılıklar bulunmaktadır. Türk Evi'nde ocaklar duvar düzleminde niş şeklinde, dolapların içinde veya çıkıntı şeklinde yer alırken, geleneksel Japon Evi'nde zemin düzleminde ve mekanın merkezinde veya merkeze yakın bir yerinde, Japonların deyimiyle mekanın kalbinde tasarlanırlar.

Resim 5.9 Türk Evi'nde ocak
(Küçükerman, 1995)

Resim 5.10 Geleneksel Japon Evi'nde
irori (URL-37)

Her iki toplumun yaşamında dini inançların ve geleneksel değerlerin baskın rolü olmakla birlikte, bu unsurların yansıtılmasıyla oluşturulan donatı elemanları mekanın kimliğini tanımlamaktadır. Geleneksel Japon Evi'nde, misafirlerin ağırlandığı zashiki,

ay seremonilerinin dzenlendiği chashitsu veya dini ibadetlerin yapıldığı mekanlarda, tokonoma, chigai-dana ve tsuke-shoin gibi çeşitli kutsal ve sembolik değer arz eden özelleşmiş donatı elemanları bulunmaktadır. Diğer yandan, Türk Evi'nin iç mekan kurgusunda, mahremiyet olgusuna bağlı olarak gelişen gusülhane, dönme dolap gibi bazı mimari öğeler bulunmasına karşın dini inançlar ile bağlantılı sembolik donatı elemanlarına veya mekanlara rastlanmamaktadır.

Resim 5.11 Tokonoma duvarı (URL-39)

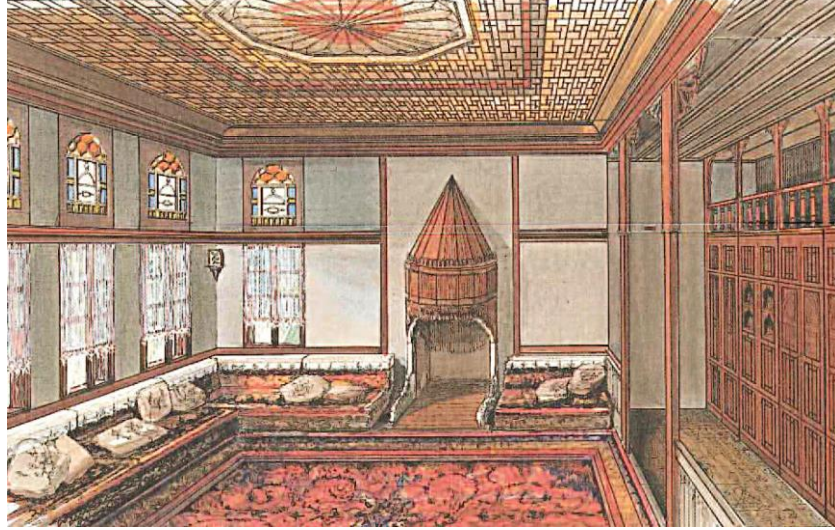
Yaşam biçimi ile inanç sistemleri ve felsefeleri ile bağlantılı olarak mekanın gereksiz süslemelerden arındırılarak işlevselliğini ön plana çıkarma esası, her iki vernaküler konut geleneğinde de ortaktır. Bu bağlamda, yalın üslubun tercih edildiği ve işlevsel üzümlerin üretildiği konutların iç mekan biçimlenişinde herhangi bir amacı ve işlevi olmayan hiçbir elemana yer verilmemektedir.

5.3. Yapısal Elemanları Açısından Karşılaştırılması

5.3.1. Yapıda ana bileşenlerin karşılaştırılması

Taşın kullanıldığı kagir yapım tekniği, kerpiç, tuğla, taş gibi dolgu malzemeleri ve bağdadi tekniğiyle desteklenen ahşap taşıyıcı strktryle estetik ve zengin bir görünüme sahip olan Türk Evi'nde, döşeme ve tavanlar ahşap kaplamalı ve duvarlar ise sıva üzerine kireç sıvalı olarak tasarlanırlar. Türk Evi'nin duvarlarında yer alan pek çok amaca hizmet eden dolaplar, raflar, ocak ve pencere dizileri belli bir dzen

içinde yerleştirilirler ve mekanda dekorasyonu sağlarlar. Tavanlarda ise, ailenin ekonomik durumuna bağlı olarak zengin özelliklere sahip detaylar oluşturulur. Türk toplumunun bağdaş kurarak oturması ve ibadetlerini yer düzleminde yapmasından dolayı zemin halı veya kilimler ile kaplanır ve bu öğeler aracılığıyla iç mekânın görünümü zenginleştirilir.

Şekil 5.7 Türk Evi'nde odanın ana bileşenleri (Küçükerman, 1995)

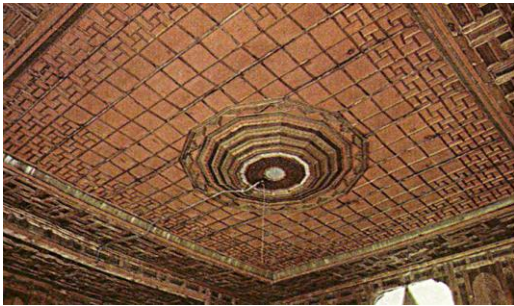
Geleneksel Japon Evi'nde, yarı saydam ve opak sürgülü bölücüler, kapı ve pencere işlevlerinin yanında, iç-dış mekân sınırlandırılmasında ve mekânların bölünmesinde duvar vazifesi de görmektedirler. Geleneksel Japon Evi'nde, iç mekân ile dış dünyayı birbirinden ayıran duvarlar olmayıp konut ile doğa arasındaki sürekliliği sağlayan hafif bölücüler kullanılır. Hafif bölücüler ile mekânlar daha esnek ve kullanışlı hale getirilirken, diğer taraftan da süslemeleri ile estetik açıdan zengin mekânlar oluşturulur. Zashiki, chashitsu gibi tinsel ve dinsel kaygılarla oluşturulan mekânlardaki tokonoma, chigai-dana, tsuke-shoin gibi sembolik detaylarla kurgulanmış sabit duvarlar da bulunmaktadır. Zashiki gibi özelleşmiş mekânlar ile günlük yaşama ayrılan alanlarda, doğadan seçilen malzemelerle yapılmış tavan kaplanmaları kullanılırken doma, banyo, tuvalet gibi mekânlarda çatı strüktürü tamamen açık bırakılmaktadır. Konutların döşemesi ise, mekânın kullanımına uygun olarak çalışma alanlarının zemini sıkıştırılmış topraktan yapılırken, yaşam alanlarının yükseltilmiş ahşap döşemenin üzeri tatami matları ile kaplanmaktadır.

Şekil 5.8 Geleneksel Japon Evi'nde zashiki mekanında ana bileşenler

(Young ve Young, 2007)

İki konut tasarımının genel bütünlüğüne bakıldığında, yapım sistemlerinde farklılıklar olmasına karşın geleneklerin, inanç sisteminin ve yaşam biçimine ait özelliklerin yapı bileşenlerine yansıtılması yönünden bazı noktalarda benzerlikler taşıdıkları görülmektedir. Her iki konut tipinde, tavan, duvar ve döşeme ve çatıdan oluşan yapının ana bileşenleri ile kapı, pencere ve merdiven gibi diğer yardımcı bileşenler bütün olarak hem işlevsel hem de dekoratif nitelik taşımaktadırlar.

Resim 5.12 Türk Evi'nde tavan tezyinatı (Küçükerman, 1985)

Resim 5.13 Geleneksel Japon Evi'nde tavan kaplaması (Yagi, 1986)

Her iki vernaküler konut tipi, çatı örtüsü ve saçak uygulamaları bakımından birbirleriyle benzer özellik göstermektedir. Bu iki konut geleneğinin ahşap çatılarının en göze çarpan özelliği basit bir şekilde oluşturulmalarıdır. Ayrıca, her iki geleneksel ev tipinde uygulanan üst örtü biçimlerinin, beşik ya da kırma çatıların ve onların birleşimlerinin olması bakımından benzerlikler göstermektedirler. Ancak Türk Evi'nde kiremitle örtülen çatılar, geleneksel Japon Evi'nde genellikle bitki sapları ile muhafaza edilmektedir. Gerek Türk Evi gerekse geleneksel Japon Evi'nde, yapı bütünlüğü içinde yer alan geniş saçaklar, cephe görünümünde görsel bir etkiye sahiptir.

5.3.2. Yapıda yardımcı bileşenlerin karşılaştırılması

Türk Evi ve geleneksel Japon Evi'nde, yapım tekniği, yerel malzeme ile toplumun yaşama biçimine ve zaruri ihtiyaçlara bağlı olarak biçimlenen mekan organizasyonunun yanında, işlevlerinin ötesinde mekanın zenginleşmesine katkıda bulunan ve özgün kimliğin oluşmasına öncülük eden birtakım yardımcı yapısal bileşenler bulunmaktadır.

Farklı biçimleri ve özellikleri ile kapı ve pencereler, Türk Evi'nin iç mekan düzenine ve yapının cephe görünümüne dinamik, zengin ve özgün nitelikler kazandırması açısından önemli yapısal elemanlardır. Yapısal elemanlar içinde önemli bir konuma sahip olan kapılar, yapıyı dış dünyadan ayırarak iç mekandaki yaşamın mahremiyetini korumaktadır. Gelenekler ölçeğinde, yalın, gösterişsiz ve korunaklı biçimde tasarlanan pencereler, mekanların aydınlatılmasında ve dış dünya ile sınırlı düzeyde görsel ilişkinin sağlanmasında etkin rol oynamaktadırlar. Geleneksel Japon Evi'nde ise, bu ilişkiyi kuran, kapı veya pencere olarak adlandırılabilinecek sabit yapısal elemanlara rastlanmamaktadır. Mekanlarda çoğunlukla hem kapı ve pencere hem de duvar vazifesi gören sürgülü bölücüler bulunmaktadır. Sürgülü bölücüler, farklı biçimleri ve süslemeleri ile konutun cephe görünümünün ve iç mekan düzeninin tezyini niteliğine katkıda bulunurlar.

Her iki toplumda da bulunan yaygın oturuş biçimi olan bağdaş kurarak oturma şekli, mekanların karakteristik özelliklerini belirlemektedir. Geleneksel Japon Evi'nde, tatami matları üzerinde bağdaş kurarak oturma biçimi (seiza), iç mekan sınırlayıcıları shoji ve fusumanın yüksekliklerinin ve tatami zemin kaplamalarının optimum şekilde tasarımı üzerinde etkili olmaktadır. Türk Evi'nde ise, benzer şekilde, insanın bağdaş

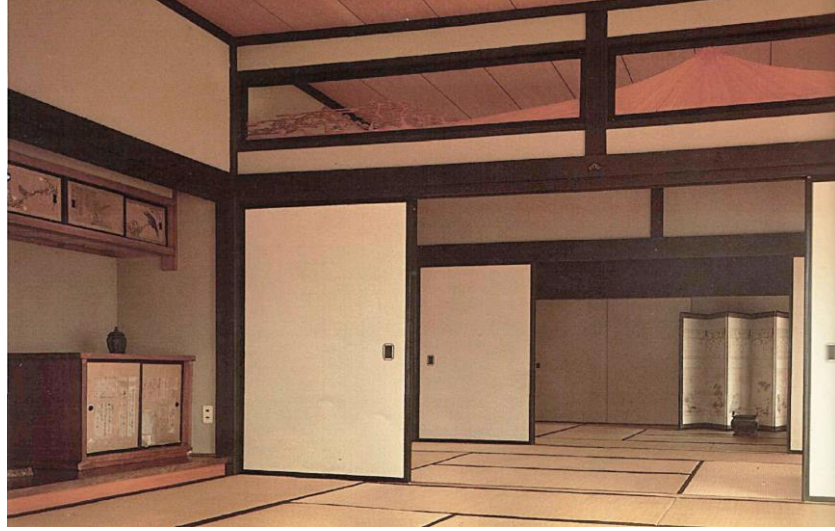
kurarak oturma biçimi, sedirlerin yüksekliğini ve dolayısıyla pencere ölçülerini belirlemektedir.

Resim 5.14 Türk Evi'nde pencere düzeni (URL-40)

Resim 5.15 Geleneksel Japon Evi'nde kapı ve pencere vazifesi gören shoji (URL-41)

Resim 5.16 Geleneksel Japon Evi'nde kapı ve duvar işlevi olan fusuma (Yagi, 1986)

Her iki konut tipinde de, genellikle dekor niteliği taşıyan tepe pencerelerinin kullanımı ortak bir özelliktir. Türk Evi'ndeki vitraylı tepe pencereleri, mekanın aydınlatılmasına ve renklendirilmesine katkı sağlarken, geleneksel Japon Evi'nde hava sirkülasyonunun sağlanması ve mekanın aydınlatılması için kullanılmaktadır.

Türk Evi'nde, katları birbirlerine bağlayarak konutta dolaşım sürekliliğini sağlayan farklı biçimlerdeki merdivenler, genellikle iç mekanda, sofada bulunurlar. Konutlarda önemli bir rolü olan merdivenlerin etrafı galerilerle çevrilir ve tüm merdiven doğal ışıkla aydınlatılarak mekan içindeki konumu vurgulanır. Geleneksel Japon Evi'nin genellikle tek katlı olduğundan merdiven kullanılmamaktadır. Ancak, gerekli durumlarda oluşturulan merdivenler, oldukça basit bir şekilde tasarlanır ve duvarlara gizlenirler. Merdivenler bölmelerle çevrilerek konutun fonksiyonel kullanıma katılırlar.

Resim 5.17 Türk Evi'nde iki kollu merdiven (URL-8)

Resim 5.18 Geleneksel Japon Evi'nde merdiven örneği (URL-32)

5.4. Bölümün Değerlendirmesi

Her bir mimari yapı, oluşturulduğu toplumun yaşam biçimi, kültürel değerleri, inançları ve geleneklerinden özellikler taşımaktadır. Toplumların yapısal özelliklerindeki farklılıklar, geleneksel konut mimarisinde iç mekan kurgusuna, mekanın anlamsal boyutuna ve yapısal özelliklerine yansımaktadır. Bu bağlamda, Türk Evi ile geleneksel Japon Evi arasında farklılıklar olduğu kadar dikkate değer nitelikte benzerliklerin de olduğu görülmektedir.

Gerek Türk Evi gerekse geleneksel Japon Evi oluşturulurken fiziksel çevre verilerine mümkün olabildiğince uyum sağlanmış, doğadan seçilen malzemeler kullanılmış ve topografik yapı bozulmamıştır. Bu durum, her iki toplumun kültüründe doğayla uyumlu, sürdürülebilir bir yaşam felsefesinin olduğunu ortaya koymaktadır.

Her iki geleneksel yapı geleneği arasında biçimsel, teknik ve planlama anlamında farklılıklar söz konusudur. Türk Evi, dolgu malzemeleriyle desteklenen ahşap çatki sistemi ve yapısal elemanları ile zengin ve kompleks bir yapı olmasına karşın,

dikme-kiriş sistemiyle inşa edilen ve hafif bölücülerle özgün kimliği ortaya konulan geleneksel Japon Evi yalın biçimi ile ön plana çıkmaktadır. Ancak, hem Türk Evi hem de geleneksel Japon Evi'nde, mekansal ve yapısal bileşenler, incelikli ahşap işçiliklerinin uygulandığı çeşitli estetik unsurları ile birleştirilerek yapı bütünü'nün görsel bir ifadeye kavuşması sağlanmaktadır. Mahremiyet olgusuna bağlı olarak içe dönük mekan kurgusuna sahip Türk Evi, iç-dış mekan sınırlandırılmasının olmadığı ve konut ile doğa arasındaki sürekliliğin olduğu geleneksel Japon Evi'nden planlama bakımından birbirlerinden ayrılmaktadır.

Toplumlar oluşturdukları mekanlara inanç sistemleri başta olmak üzere kendi kültürel değerlerini o mekana aktarmak için bazı sembolik öğeler kullanırlar. Geleneksel Japon Evi'nin, toplumun tinsel ve dinsel değerlere önem veren felsefesine göre biçimlendiği görülmektedir. Bu biçimlenmede günlük yaşamdan ve işlevselliğin yanında değerler, gelenekler, semboller ve inançlar da ön plana çıkmaktadır. Türk Evi'nde ise semboller ve inançlar mimari tasarıma doğrudan yansıtılmamıştır. Türk Evi'nde, rasyonelliğin ve işlevselliğin daha baskın olduğu görülmektedir.

Her iki vernaküler konut tasarımının arasında yapılan karşılaştırmalı analiz bulguları değerlendirildiğinde, farklı işlevleri bir arada barındıran esnek mekan yapısı, hiyerarşik mekan kurgusunun hakimiyeti ve iç mekan biçimlenişinde kullanılan donatı elemanlarının işlevselliği bakımından iki vernaküler mimarinin oldukça yakın benzerlikler gösterdikleri anlaşılmaktadır.

6. SONUÇ

Tarih öncesi dönemlerden günümüze dek, barınma, insanın en temel gereksinimleri arasında yer almıştır. İnsanoğlu yaratılışından beri, doğal çevre olaylarından, hava koşullarından ve çeşitli tehlikelerden korunmak için bölgesel verilerin elverdiği ölçüde ve zamanın teknolojik şartları gereğince barınma gereksinimini karşılayacak nitelikte birtakım mekanlar oluşturmuştur.

Toplumsal gelişme ile birlikte gelen yeni yaşam biçimi, değişen üretim ortamı, oluşan yeni ihtiyaçlar ve istekler doğrultusunda barınma kavramına bakış açısının değişmesi mimari üretimin farklılaşmasında etkili olmuştur. Yaşam koşullarında meydana gelen değişim neticesinde, farklı gereksinimler ve talepler ile şekillenen, fonksiyonel mekan organizasyonuna sahip konutlar geliştirilmiştir. Vernaküler mimarinin ürünü konutlar, fiziksel barınma ihtiyaçlarına yanıt veren mekanlar olmasının yanında, toplumsal bir varlık olan insanın sosyal yaşam gereksinimlerini karşılayabilecek gerekli ortamı temin eden fiziksel, toplumsal ve sosyal nitelikleri bir arada barındıran çok yönlü bir olgudur.

İnsanoğlunun gereksinimleri doğrultusunda ortaya çıkmış olan konut mimarisi, farklı coğrafyalardaki toplumsal kimlik, kültürel değerler, yaşam koşulları, teknolojik düzey ve bölgesel özelliklerin ışığında gelişerek özgün ve farklı kent dokularının oluşmasında etkili olmuştur. Kent dokusunu ve kimliğini oluşturan konut mimarisinde gözlenen farklılıklar, toplumun ideolojik tutumları, gelenekleri, inanç öğeleri, kültürel değerleri, ekonomik yapısı, sosyal eğilimleri, teknolojik düzeyi ile toplumun yaşanmışlıkları ve zaman içerisinde geçirdiği değişimler hakkında önemli ipuçları vermektedir.

İnsanlık tarihinin başından günümüze kadar, uzun bir tarihsel oluşum ve gelişim sürecinden geçmiş; toplumunun geçmişinden, değer yargılarından, geleneklerinden ve inançlarından beslenen toplumsal dinamikler ile bağlantılı olarak oluşturulan geleneksel konut mimarisi, kültürel mirasın en önemli bileşenlerinden biri olarak varlığını sürdürmektedir. Bu bağlamda, geniş bir coğrafyada yayılım gösteren ve

yoğun bir tarihi birikimden beslenen, kültürel zenginliğin ürünü olan Türk Evi ile geleneksel Japon Ev'ini bir arada ele almak, birbirinden farklı iki kültürün değerlerinin bilinmesinin yanı sıra, geleneksel konut mimarisi ölçeğinde değerlendirmede, benzer noktalara temas edilmesi açısından oldukça çarpıcı bir tablo ortaya çıkarmaktadır.

Bu tez çalışması kapsamında, Türk Evi ile geleneksel Japon Evi'nin kullanıcı gruplarının yaşam biçimi, çevreyle kurduğu bağlar, iklim özellikleri, yapı malzemeleri, yapım teknikleri, donatı elemanları ve detayları ele alınarak mekan kurgusunda uygulanan mimari tasarım yaklaşımları karşılaştırmalı olarak irdelenmiş ve bu yaklaşımların mimari üzerindeki etkileri sorgulanmıştır.

Orta Asya'da yaşamını sürdüren göçebe toplumun yaşam biçimi ve bu dönemde edinilen mimari deneyimlerin ışığında biçimlenen, yerleşik düzenin benimsendiği Anadolu'nun coğrafi koşulları ve iklimsel özelliklerinin toplumun geleneksel yaşam, değerler sistemi ve kültürel dinamikler ile buluştuğu Türk Evi, geleneksel konut mimarisi bakımından özgün ve yetkin karaktere, zengin estetik görünümüne sahiptir. İnsanın temel yaşamsal ihtiyaçlarına göre işlevsel hale getirilmesinin yanı sıra insanın salt ruhunun derinliklerine hitap eden, özgün tasarım özellikleriyle dikkat çeken geleneksel Japon Evi, söz konusu karşılaştırmanın karşı tarafında yer almaktadır. Doğanın güzelliğini takdir etmeyi ve doğanın göz ardı edilen yönlerini keşfetmeyi esas alan Zen-Budizm inancı ile insan-doğa arasındaki ilişki üzerine inşa edilmiş Japon kültürü göz önünde bulundurulup, bölgesel verilerin ve iklim özelliklerin dahil edildiği fiziksel çevreyle uyumlu mekansal ve yapısal çözümler üretilerek kurgulanan geleneksel Japon Evi, karakteristik özellikleri ve tinsel-dinsel yönleriyle dinamik, zengin ve karakteristik bir mimari tasarıma sahiptir.

Dinamik bir olgu olan vernaküler mimarinin ürünleri oluşturulurken göz önünde bulundurulan yaşam biçimi, kültürel değerleri, inanç sistemleri ve gelenekler bütününden oluşan toplumun yapısal özelliklerinden, çevresel özelliklerden ve ekonomik değişkenlerden etkileşimlerin olması kaçınılmaz bir gerçektir. Toplumların yapısal özelliklerinde görülen farklılıklar, geleneksel konut mimarisinde yapının iç mekan organizasyonunu, yapısal özelliklerini ve mekanların anlamsal boyutunu etkilemektedir. Bu bağlamda, tez çalışması kapsamında, karşılaştırmalı olarak incelenen iki geleneksel konut tipi, Türk Evi ile geleneksel Japon Evi arasında farklılıklar olduğu kadar dikkate değer nitelikte benzerliklerin de olduğu göze

çarpmaktadır. Konutların fiziksel çevre ve doğa ile uyumlu bir şekilde bütünleşmesi, iç mekan ile dış mekan arasındaki uyum, mekanların biçimlenişinde kullanılan insan ölçeği, iç mekanlarda kullanılan ocak ve irori ilişkisi, yalınlık, esneklik ve işlevsellik ilkeleri ile donatı elemanları ve detaylardaki anlayış biçiminde benzerliklerin olduğu tespit edilmiştir.

Hem Türk Evi'nin hem de geleneksel Japon Evi'nin biçimlenişinde, bölgesel verilere ve çevresel özelliklere olabildiğince uyum sağlanarak mimari yapı doğa ile bütünleştirilmiştir. Bu durum, her iki toplumun kültüründe yer edinmiş olan doğaya ve içerisinde bulunulan çevre koşullarına sergilenen saygılı tutum ile toplumun sürdürülebilir yaşam felsefesinden kaynaklanmaktadır.

Konutlarda rasyonelliğin ve işlevselliğin ön plana çıkarılarak geliştirilmiş mimari tasarım anlayışının olduğu görülmektedir. Gerek Türk Evi gerekse geleneksel Japon Evi, gerçekçi bir yaklaşımla akılcı, işlevsel ve esnek çözümler üretilerek mekan organizasyonu kurgulanmıştır.

Toplumlar, inanç sistemlerini ve dini pratiklerini oluşturdukları yapılara aktarmak amacıyla mekana algısal ve anlamsal boyutta farklı özellikler kazandıran, tinsel ve dinsel nitelikler taşıyan birtakım sembolik öğelerin kullanıldığı göze çarpmaktadır. Her iki toplumun da yaşamında önemli bir yeri olan dini unsurlar arasındaki farklılıklar, iki konut geleneğinin iç mekan kurgusunun meydana getirilişinde farklı yönlerde etkili olmuştur.

Geleneksel konut mimarisinin oluşumu kapsamında, iki toplum arasında düşünsel yakınlığın olması sebebiyle konutlar arasında pek çok benzerliklerin olduğunu göstermekle birlikte bu iki konut geleneğinin birbirinden ayrıldığı noktalar da bulunmaktadır. Her iki geleneksel konut arasında biçimsel, teknik ve planlama bağlamında farklılıklar söz konusudur. Özgün yapım teknikleri ve yapısal bileşenler, çeşitli estetik ve dinamik detaylar ile birleştirilerek yapı bütününde karakteristik niteliklere sahip tasarımlar oluşturulmuştur.

Sonuç olarak, birbirinden farklı iki topluma ait geleneksel konut mimarisi arasında yapılan karşılaştırmalı analiz bulguları değerlendirildiğinde; toplumsal kimlik, kültürel değerler, inanç sistemi, bölgesel veriler ve tarihsel deneyimin mekana yansıtılması ile farklı işlevleri bir arada barındıran esnek mekan kurgusu, iç mekan biçimlenişinde kullanılan donatı ve detayların işlevselliği bakımından iki geleneksel

konut geleneği oldukça yakın benzerlikler gösterdikleri anlaşılmaktadır. zgn yapım teknikleri ve yapısal özellikler, iç mekan organizasyonunda uygulanan ilkeler açısından birbirlerinden farklı nitelikler taşıdıkları görülmektedir.

KAYNAKLAR

- Abbasoğlu, H.** (1996) “Anadolu’da Antik Çağ’da Konut”, Tarihten Günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşme, Habitat II Konferansı, İstanbul.
- Acar, E.** (1996). “Anadolu’da Tarih Öncesi Çağlardan Tunç Çağı Sonuna Kadar Konut ve Yerleşme”, Tarihten Günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşme, Habitat II Konferansı, İstanbul.
- Akok, M.** (1951). “Çorum’un Eski Evleri”, Arkitekt Dergisi, 237-238,171-189.
- Akok, M.** (1957). “Tokat Şehrinin Eski Evleri”, Ankara Üniversitesi Türk ve İslam Sanatları Tarihi Enstitüsü İlahiyat Fakültesi Yıllık Araştırmalar Dergisi, 2, 129-151.
- Arseven, C. E.** (1983). Sanat Ansiklopedisi. İstanbul: Milli Eğitim Basımevi.
- Ayverdi, A.** (1972). Japonya Mimarlığı Mekanı: Özellikle İç Mekan Kuruluşuna Yaklaşım. İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Yayınları.
- Banarlı, N. S.** (1995). Türkçe’nin Sırları. İstanbul: Kubbealtı Neşriyatı Yayıncılık.
- Batur, A. ve Gür, Ş. Ö.** (2005). Doğu Karadeniz’de Kırsal Mimari. İstanbul: Milli Reasürans T.A.Ş.
- Bektaş, C.** (2018). Türk Evi. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Bertram, C.** (2012). Türk Evini Hayal Etmek Eve Dair Kolektif Düşler. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bossert, J. ve Meutes-Wilsing, A.** (1997). Gündelik Yaşamda Zen. (çev. Seda Toksoy). İstanbul: Okyanus Yayıncılık.
- Bostancıoğlu, E.** (2002). Çatılar. İstanbul: İstanbul Kültür Üniversitesi Yayınları.
- Bozkurt, B. ve Okazaki, S.** (2017). A Study of Kyomachiya in Comparison with Traditional Safranbolu House. Intercultural Understanding, 7, 13-22.

- Bozkurt, S. G.** (2013). “19.yy.da Osmanlı Konut Mimarisinde İç Mekan Kurgusunun Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi”, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 62, 37-70.
- Bozkurt, S. G. ve Altınçekiç, H.** (2013). “Anadolu’da Geleneksel Konut ve Avluların Özellikleri ile Tarihsel Gelişiminin Safranbolu Evleri Örneğinde İrdelenmesi”, İstanbul Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi, 63, 69-91.
- Cansever, T.** (2002). Türk Evi’nin Mimarisi. Ankara: Yeni Türkiye Yayınları.
- Cansever, T.** (2009). İslam’da Şehir ve Mimari. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Cansever, T.** (2010). Osmanlı Şehri. İstanbul: Timaş Yayınları.
- Cooper, G.** (2009). Project Japan: Architecture and Art Media Edo to Now. Australia: The Images Publishing Group Pty Ltd.
- Cram, R. A.** (1906). Impressions of Japanese Architecture and the Allied Arts. London: John Lane The Bodley Head.
- De Mente, B. L.** (2006). Elements of Japanese Design. New York: Tuttle Publishing.
- Eldem, S. H.** (1954). Türk Evi Plan Tipleri. İstanbul: İTÜ Mimarlık Fakültesi Yayınları.
- Eldem, S. H.** (1984). Türk Evi Osmanlı Dönemi. İstanbul: Türkiye Anıt Çevre Turizm Değerlerini Koruma Vakfı.
- Erçin, Ç.** (2005). Mimarlıkta İklim Faktörü ve Bu Faktöre Bağlı Olarak Konut Alanlarında Fiziksel Yerleşme Yoğunluğunun Belirlenmesi İçin İlkeler. Yakın Doğu Üniversitesi, Fen ve Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Lefkoşa.
- Erdemir, A. V.** (2000). Genel Hatlarıyla Cha-No-Yu. Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 29, 105-115.
- Erdemir, E.** (1993). Culture-Space Relationship: Japanese Traditional Residential Interiors. Bilkent Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Evren, M.** (1959). Türk Evinde Çıkma. İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Doçentlik Tezi, İstanbul.
- Eyüce, A.** (2005). Geleneksel Yapılar ve Mekanlar. İstanbul: Birsen Yayınevi.
- Frankfort, H.** (1952). The Origin of the Bit Hilani. Iraq, 14 (2), s.120-131.

- Gögebakan, Y.** (2015). “Karakteristik Bir Değer Olan Geleneksel Türk Evi'nin Oluşumunu Belirleyen Unsurlar ve Bu Evlerin Genel Özellikleri”, İnönü Üniversitesi Kültür Ve Sanat Dergisi, 1 (1), s.41-55.
- Güler, B.** (2000). Mimari-Doğa İlişkisi ve Doğayla Uyumlu Mimari Tasarım Yaklaşımları Üzerine Bir İnceleme. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Günay, R.** (1989). Geleneksel Safranbolu Evleri ve Oluşumu. Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Günay, R.** (1998). Türk Ev Geleneği ve Safranbolu Evleri. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Günay, R.** (2014). İstanbul'un Kaybolan Ahşap Konutları. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Güvenç, B.** (2002). Japon Kültürü, İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Hasol, D.** (2012). Ansiklopedik Mimarlık Sözlüğü. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Kafescioğlu, R.** (1954). Kuzey-Batı Anadolu'da Ahşap Ev Yapıları. İstanbul Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Doçentlik Tezi, İstanbul.
- Kakuzo, O.** (2014) Çay ve Zen. (çev: Barış Acar). İstanbul: Maya Kitap.
- Kenko, Y.** (1914). Tsurezregusa. (çev. William N. Porter). London: Humphrey Milford.
- Keskin, S. ve Yıldırım, K.** (2016), Geleneksel Kemaliye Evlerine Ait Kapıların İncelenmesi, Sanat ve Tasarım Dergisi, sayı: 17, s. 119-137.
- Koren, L.** (2017). Sanatçılar, Tasarımcılar, Şair ve Filozoflar için Wabi-Sabi. (çev. Burcu Denizci). İstanbul: Sub Yayınları.
- Köse, A.** (2005). “Türkiye'de Geleneksel Kırsal Konut Planlarında Göçebe Türk Kültürü İzleri”, Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 2, 158-191.
- Kuban, D.** (1976). Sanat Tarihimizin Sorunları. İstanbul: Çağdaş Yayınları.
- Kuban, D.** (1995). Türk “Hayat”lı Evi, İstanbul: Ziraat Bankası Yayınları.
- Kuban, D.** (2002). Mimarlık Kavramları. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.

- Kuban, D.** (2017). Türk Ahşap Konut Mimarisi 17. - 19. Yüzyıllar. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Küçükerman, Ö.** (1973). Anadolu'daki Geleneksel Türk Evinde Mekan Organizasyonu Açısından Odalar. İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını.
- Küçükerman, Ö.** (1985). Kendi Mekanının Arayışı İçinde Türk Evi. İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını.
- Küçükerman, Ö. ve Güner, Ş.** (1995). Türk Mirasında Türk Evleri. İstanbul: T.C. Kültür Bakanlığı Yayınları.
- Lewis, D. C.** (2018). Religion in Japanese Daily Life. New York: Routledge.
- Linam, J. E.** (1999). Machiya and Transition A Study of Developmental Vernacular Architecture. Virginia Polytechnic Institute and State University, Thesis Proposal, Virginia.
- Matsushita, S.** (2004). Comparative Study Of The Structure Of Traditional Timber Housing In Turkey And Japan. Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Morse, E. S.** (1886). Japanese Homes and Their Surroundings. Boston: Ticknor and Company.
- Naumann, R.** (2007). Eski Anadolu Mimarlığı. Ankara: Türk Tarih Kurumu Yayınları.
- Nishi, K. ve Hozumi, K.** (1996). What is Japanese Architecture: A Survey of Traditional Japanese Architecture. Tokyo: Kodansha International Ltd.
- Ovalı, P. K.** (2009). Türkiye İklim Bölgeleri Bağlamında Ekolojik Tasarım Ölçütleri Sistematığının Oluşturulması Kayaköy Yerleşmesinde Örneklenmesi. Trakya Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Edirne.
- Özakbaş, D.** (2015). "İstanbul Konut Mimarisinin 1923-1940 Yılları Arasındaki Gelişim Süreci", The Journal of Academic Social Science Studies, 40, 283-309.
- Özdoğan, M.** (1996). "Kulübeden Konuta: Mimarlıkta İlkler", Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme, Habitat II Konferansı, İstanbul.

- Pekpostalcı, A.** (2009). Tarihi Perspektif İçinde Ev Kavramı. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Rapoport, A.** (1969). Human Form and Culture. USA: Prentice-Hall.
- Roderick, J.** (2008). Minka: My Farmhouse in Japan. New York: Princeton Architectural Press.
- Sadler, A. L.** (2009). Japanese Architecture: A Short History. New York: Tuttle Publishing.
- Sarıalioğlu, C.** (2008). Historiyografik Bir Sorunsal Olarak: Türk Evi (1928-1995). Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Soetsu, Y.** (1989). The Unknown Craftsman: A Japanese Insight into Beauty. Tokyo: Kodansha International Ltd.
- Solak, S. G.** (2017). “Mekan-Kimlik Etkileşimi: Kavramsal ve Kurumsal Bir Bakış”, Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi, 6 (1), s.13-37.
- Soshitsu, S.** (1998). The Japanese Way of Tea: From its Origins in China to Sen Rikyu. Honolulu: University of Hawai’i Press.
- Soysal, M.** (1996). Tarihten Günümüze Anadolu’da Konut ve Yerleşmenin Öyküsü. İstanbul: Tarih Vakfı Yayınları.
- Sönmezer, İ.** (1999). Geleneksel Türk Evinde Ahşap ve Mekan İlişkisi. Dokuz Eylül Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İzmir.
- Stavros, M.** (2014). Kyoto: An Urban History of Japan’s Premodern Capital. Honolulu: University of Hawai’i Press
- Suzuki, S.** (1992). Zen Zihni Başlangıç Zihnidir. (çev. Cem Şen). İstanbul: Dharma Yayınları.
- Suzuki, D. T.** (1997). Zen Budizm: D.T. Suzuki'den Seçme Yazılar. (çev. İlhan Güngören). İstanbul: Yol Yayınları.
- Tokol, T.** (2014). “Geleneksel Türk Evinde Yalınlık Safranbolu Kaymakamlar Evi Örneğinde İç Mekan Donatıları”, Sanat-Tasarım Dergisi, 5, 15-24.
- Trevanian.** (2004). Şibumi. (çev. Belkıs Çorakçı Dişbudak). İstanbul: E Yayınları.

- Tuztaşı, U.** (2010). İdeal Osmanlı Türk Evinin Anadolu Evlerinden Ayrıştırımında Biçimsel ve Bilimsel Açıklamalar. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 14, 497-510.
- Tuztaşı, U. ve Aşkun, İ. Y.** (2013). “Türk Evi İdealleştirmesinde Osmanlı Evi ve Anadolu Evi Kavramlarının Ortaklıklarına İlişkin İşlevsel Açıklamalar”, *Bilig-Türk Dünyası Sosyal Bilimler Dergisi*, 66, 279-296.
- Vitruvius.** (2005). *Mimarlık Üzerine On Kitap*. (çev. Suna Güven) İstanbul: Şevki Vanlı Mimarlık Vakfı Yayınları.
- Yagi, K.** (1986). *A Japanese Touch for Your Home*. Tokyo: Kodansha International Ltd.
- Yamamoto, T.** (1989). *Geleneksel Türk ve Japon Evlerinin Mekansal ve Yapısal Açından Karşılaştırılması ve Koruma Yöntemlerinin İncelenmesi*. Mimar Sinan Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Yamazaki, M.** (2010). *Japon Kültürü: Japonlar ve Bireycilik*. (çev. Oğuz Baykara). İstanbul: Boğaziçi Üniversitesi Yayınevi.
- Yoshida, T.** (1956). *The Japanese House and Garden*. New York: Frederick A. Praeger.
- Young, D. ve Young M.** (2007). *The Art of Japanese Architecture*. New York: Tuttle Publishing.
- Yüksel, İ.** (2018). “Kotatsu Örneğinden Yararlanarak Geleneksel Harput Evindeki “Kürsü Kullanımının İyileştirilmesi ile Geleneksel Türk Evi’nin Restorasyonu’nda Isınma İhtiyacının Karşılanması”, *Journal of Art and Design*, 6, 118-126.
- Yürekli, F. ve Yürekli, H.** (2007). *Türk Evi Gözlemler-Yorumlar*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Watts, A. W.** (1998). *Zen Yolu: Zen Budizm’in İlkeleri*. (çev. Sena Uğur). İstanbul: Şule Yayınları.

İNTERNET KAYNAKLARI

URL-1:<https://www.timetoast.com/timelines/historia-de-la-arquitectura-i> (Erişim Tarihi: 13.11.2018)

URL-2:<http://tarihdeniz.blogspot.com/2009/12/cayonu-ilk-neolitik-yerlesimler.html> (Erişim Tarihi: 15.11.2018)

URL-3:<https://haticetunca.wordpress.com/2014/02/10/safranbolu/> (Erişim Tarihi: 22.12.2018)

URL-4:http://www.mustafacambaz.com/details.php?image_id=31459 (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

URL-5:<http://www.siverekhaber.com/unutulmaya-yuz-tutmus-tarihi-kapilar-p6-aid,6819.html#galeri> (Erişim Tarihi: 28.12.2018)

URL-6:<http://www.piramithaber.com/tarih/osmanlinin-guzelligini-anlatan-15-incelegi-h18973.html> (Erişim Tarihi: 30.12.2018)

URL-7:<https://www.osmaneli.bel.tr/osmaneli-konaklari> (Erişim Tarihi: 02.01.2019)

URL-8:<http://www.sirtcantam.com.tr/emirhocazade-ahmet-beyler-evi.../> (Erişim Tarihi: 17.01.2019)

URL-9:<https://www.dunyabulteni.net/kultur-sanat/osmanli-turk-evi-ozellikleri-h432420.html> (Erişim Tarihi: 18.01.2019)

URL-10:http://www.mahoron.fcp.or.jp/nenpou/nenpou2001_37.htm (Erişim Tarihi: 24.01.2019)

URL-11:<https://amanaimages.com/info/infoRM.aspx?SearchKey=25387006473> (Erişim Tarihi: 25.01.2019)

URL-12:<http://www.sengokudaimyo.com/shinden/Shinden.html> (Erişim Tarihi: 02.02.2019)

URL-13:<https://culturejaponaise.info/albums/hakogi/index.html> (Erişim Tarihi: 04.02.2019)

URL-14:<http://www.city.kawasaki.jp/880/page/0000000272.html> (Erişim Tarihi: 05.02.2019)

URL-15:<http://www.town-ono.jp/0000000490.html> (Erişim Tarihi: 06.02.2019)

URL-16:<https://www.shitate-arch.com/kayabuki-uchidake/> (Erişim Tarihi: 07.02.2019)

URL-17:<https://www.kyotogakuen.ac.jp/outline/campus/machiya/> (Erişim Tarihi: 09.02.2019)

URL-18:

http://www4.tkc.pref.toyama.jp/toyama/topics_detail.phtml?Record_ID=b1ec4d07dd0360bba64466f9788a47db (Erişim Tarihi: 10.02.2019)

URL-19:<http://www.aisf.or.jp/~jaanus/deta/d/doma.htm> (Erişim Tarihi: 13.02.2019)

URL-20:<https://ja.wikipedia.org/wiki/日本民家園> (Erişim Tarihi: 15.02.2019)

URL-21:<https://4travel.jp/travelogue/11127956> (Erişim Tarihi: 17.02.2019)

URL-22:<https://liiife.jp/culture/traditional-japanese-houses/> (Erişim Tarihi: 18.02.2019)

URL-23:<http://www.aisf.or.jp/~jaanus/deta/e/engawa.htm> (Erişim Tarihi: 18.02.2019)

URL-24:<https://kknews.cc/zh-cn/culture/onpa6rm.html> (Erişim Tarihi: 23.02.2019)

URL-25:https://s.webry.info/sp/alchemist-jp.at.webry.info/201405/article_18.html (Erişim Tarihi: 23.02.2019)

URL-26:<https://o-katazuke.jp/recipes/441> (Erişim Tarihi: 25.02.2019)

URL-27:<http://www.kuruminoki.co.jp/shikanofune/blog/2017/09/news4549.html> (Erişim Tarihi: 04.03.2019)

URL-28: <http://www.dnp.co.jp/eng/features/vol109/> (Erişim Tarihi: 07.03.2019)

URL-29: <http://www.aisf.or.jp/~jaanus/deta/r/ranma.htm> (Erişim Tarihi: 07.03.2019)

URL-30: <https://kyomachiya.jimdo.com/architecture/exterior/sudare/> (Erişim Tarihi: 09.03.2019)

- URL-31:**https://www.ako-syokichi.com/co_diary/article/bd55ec8258db8dd02fdfb6be-208.html (Erişim Tarihi: 09.03.2019)
- URL-32:** <https://gardenmirror.wordpress.com/> (Erişim Tarihi: 14.03.2019)
- URL-33:** <https://www.alamy.es/foto-japon-izushi-izushi-shiryokan-museum-interior-gran-suelo-de-tatami-con-escalera-con-armario-de-almacenamiento-incorporado-debajo-el-periodo-meiji-119566228.html> (Erişim Tarihi: 14.03.2019)
- URL-34:** <https://pxhere.com/en/photo/453767> (Erişim Tarihi: 23.03.2019)
- URL-35:** <http://www.jamiesinz.com/2013/02/japan-more-from-tokyo/> (Erişim Tarihi: 23.03.2019)
- URL-36:** http://www.wikiwand.com/tr/Osmanl%C4%B1_mimarisi (Erişim Tarihi: 25.03.2019)
- URL-37:** <http://innersilence.jp/blog/?p=379> (Erişim Tarihi: 25.03.2019)
- URL-38:**https://www.tripadvisor.co.uk/LocationPhotoDirectLink-g311316-d547572-i43345760-Mehmet_Ali_Aga_Mansion-Datca_Mugla_Province_Turkish_Aegean_Coast.html (Erişim Tarihi: 27.03.2019)
- URL-39:** <https://en.wikipedia.org/wiki/Tokonoma> (Erişim Tarihi: 29.03.2019)
- URL-40:** <https://sites.google.com/site/safranboluluyuz/eserler/evleri> (Erişim Tarihi: 03.04.2019)
- URL-41:** <https://interior-book.jp/112770> (Erişim Tarihi: 03.04.2019)

